

श्री लक्ष्मण-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः

श्री लक्ष्मण-विरचित-नाम-नमः

श्री लक्ष्मण-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः

श्री लक्ष्मण-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः

श्री लक्ष्मण-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः
 श्री व्यास-विरचित-नाम-नमः

પ્રાપ્તિસ્થાન-

મી આત્મકમલ લલિતસુરીઅરજી

જેન જ્ઞાન મંદિર

૬, જ્ઞાન મંદિર રોડ

હાદર. ૩૩. ૩૩. મુંબઈ-૨૮

❧

૦ પ્રથમ આવૃત્તિ

૦ નકલ ૪૦૦૦

૦ વિ. સં. ૨૦૨૮

૦ વીર. સં. ૨૪૬૮

૦ ઇ. સ. ૧૯૭૧

❧

દ્વિમત

એ રૂપીઆ

❧

: મુદ્રક :

ભાનુચંદ્ર નાનચંદ મહેતા

શ્રી બહાદુરસિંહજી પ્રિં. પ્રેસ

પાલીતાણા (સૌરાષ્ટ્ર)

સ્રોતપ્રિય કૃતિઓ

૧:૪:૧

૦ સંસ્કાર ગીરી આ. ૮

૦ અંતરના અજ્ઞાતા આ. ૧

૦ આત્મતત્ત્વ વિચારભા ૧-૨ આ

૦ નગરકાર મદિમા આ. ૨

૦ આત્મતત્ત્વ વિચાર-દિન્દી

૦ કીચોચોકી જોડે ચોલ-અંગ્રેજી

૦ કથા પરિમલ આ. ૩

૦ પ્રસંગ પરિમલ આ. ૪

૦ આજુગોલ રત્નો

૦ તેજસ્વી રત્નો આ. ૩

૦ નૂતન ગાદુકી સંગ્રહ

૦ નૂતન રત્નનાવલી

૦ ભગવાન મદાધીર

૦ અદિસા-પાંચ ભાષામાં

૦ આદ્યતથ્યમ પ્રકાશ

(સાત ભાષામાં)

૦ નરકનું પ્રથમ દ્વાર આ. ૫

૦ મંત્રીશ્વર વિમળશાહ

૦ જીવન ઘડતર

૦ ધર્મતત્ત્વ પ્રકાશ

૦ મર્મ કથાએ (દિન્દી)

❀ આપની શુભેચ્છા ❀

નવી પ્રલભાં જિજ્ઞાસા છે, અજ્ઞાપ છે, અણુવાની આલુ-
રતા છે. આજના યુવાન વર્ગને ધર્મ સંબંધી સમજવાનો
ભાવ લભ્યો છે.

ધર્મ એ જીવન ધરતરની દત્તા છે. જીવન સૌરભ પ્રગટાવ-
વાની પ્રક્રિયા છે. એટલું સમજાય અને નવી પ્રલભે દિગ્દશી
ધમ્મ શકે એ તેનુથી નીચેના ચાર પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનું
વિચાર્યું છે.

❀ જીવન ધરતર ❀

❀ જીવન સૌરભ ❀

❀ જીવન આકૃષ્ટ ❀

❀ જીવન સૌરભ ❀

આ પુસ્તકોમાં રાજાવધાની પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમા વિજય
વિલિંગ્ડનશ્રિષ્ઠ મદારાજશ્રીના લેખો અને વ્યાખ્યાનો છે.

આ લેખોનું અપાદન શ્રી વિષ્ણુકામજી દ્વારા છે.

પૂજ્ય આચાર્યશ્રીના પ્રેરણાત્મક લેખો સાથે અપાદનની
વેધાનો "સોના સાથે શુભેચ્છા" લેખો શુભેચ્છા દર્શાવે છે.

‘જીવન વચન’ માટે જેમાં મેં આપના અગ્રિમણથી મેં કર્યું.
 છે તેમનો અમે આચાર માનીએ છીએ.

‘જીવન ગીરમ’ માટે આપનો અગ્રિમણ લખી મોકલ્યો.
 તે અમે અત્યંત આગ્રાહી થઈશું.

આ પ્રકાશનનો અમારો પ્રયાસ સૌ કોઈ ધર્મગેહીને
 અનુમોહનીય થતશે.

આ કાર્યમાં આપ આપની અંતરની શુભેચ્છાઓ પાડશો ?

અગત્યનું—

મને જણાવતાં અત્યંત આનંદ થાય છે કે- “જીવન ઘટતર” પુસ્તક જેણે જેણે વાંચ્યું, તેમણે જીવે અને અંતરતા ઉમંગદાયી અને હૃદયની જિંદી લાગણીથી આવકાર્યું” અને તે અંગે પોતાના ચુંદર અભિપ્રાયો વ્યક્ત કરી મને ખૂબ જ પ્રેતસાદન આપ્યું છે.

મારી જે માવજા છે તેમાં મને આથી ખૂબ જ લેગ મળ્યો છે. દરેક વાંચકોનાં હૃદયમગ્નમાં આ વીલુ “જીવન સીરણ પુસ્તક મૂકતા મારો આત્મા દર્પથી નાચી ઊઠે છે, કારણ કે ‘જીવન ઘટતર’ એ પ્રાથમિક પુસ્તક છે, જ્યારે “જીવન સીરણ” એ જિંદી કસાનું અને તત્વજ્ઞાનથી સરપૂર છે, છતાં તેની સ્વચ્છતા અત્યંત સ્વચ્છ અને લોકપ્રિય રીતિમાં યોગ્ય આધુનિક સુવસ્થામાં અને આબાજ-ઝોપાજ મી કેળવે ખૂબ જ ઉપયોગી અને અસરકારક નીવડશે એ દલીલ છે.

અંતરિક્ષે હી ત્રિલોકમાંજે આમાં પોતાનો આત્મા દેલી આ શબ્દને પ્રાણવાન બનાવવામાં મારી લેવા આવી છે. આમજ દરજ્જે વીલુ એ પુસ્તકો પ્રગટ કરવા મારું હું.

આ પુસ્તકો આપને જે મમી તો અન્યને વાંચવાની કોણ કરશે, તેનો પ્રમાણ કરશે, આ દિશામાં આપનો સહિય

૦ સંપાદકની નોંધ ૦

‘ જીવન ધર્મ ’ના પુસ્તકને અત્યંત આવકાર મળ્યો છે. ‘ જીવન સૌરભ ’ તું આ પુસ્તક વાંચનારને અવગમ્ય દિવસારી મશે એવી અમને આશા છે.

આ સંપાદનની સર્વ જવાબદારી મારી છે. આમાં જે કંઈ સુંદર છે તેનો પણ જ્યાંથી સદાચારની પ્રેરણા મળે તે પરમશુભ શ્રી જિનેશ્વર અગવંતને તથા તેમની વાણીને લેખનમાં મૂકનાર પૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમા વિજય દીર્ઘચંદ્રસુરિષ્ઠ મહારાજ છે. તેમનો હું આભારી છું અને જે કંઈ સખતના મઠ દ્વારા તે મારી ઉજવને લીધે છે. આપ સર્વે દ્વારા ચિત્ત વટે ક્રમા આપશે.

આ સંપાદન સ્વેચ્છા સુયોગ્ય પાત્રમાં જીવનની સુધર્મ પ્રમદાવશે તો સંપાદકનો પ્રયત્ન મફત મળાશે.

મૌલ વિશ્વમી

મં, ૨૦૨૪

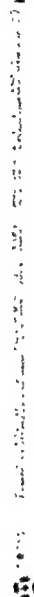
અમદાવાદ ૩૧

૧૩, મહાનગર

મંબા-૨૦

વિશ્વવ્યાપ

जवन सौरभ

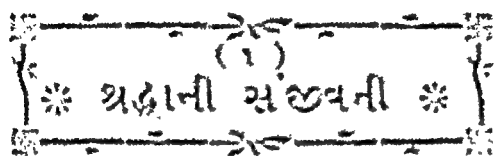
— विष्णु —

५५ आचार्य विद्या विद्या

दीर्घाचार्य विद्या

શ્રી ગંગેશ્વર પાર્થનાથ નમઃ

* જીવન સૌરભ *

મહા અને વિદ્યાસ નો જીવનમાં અમરતનો બાજ બજવે છે. દુનિયાના સમગ્રા અવતારમાં વિદ્યાસ વગર કામ ચાલતું નથી, વિદ્યાસથી જ પર આવે છે, વિદ્યાસથી જ અપાર-ખંધા વિચરે આવે છે અને વિદ્યાસથી જ અવતાર આવે છે.

હાંને રોકેલર હવે વિદ્યાસ રાખવો પડે છે. જે મહા જોય તેો તેમ મરવાનો અંજય વધારે છે.

અગ્રીકને વહિત હવે વિદ્યાસ રાખવો પડે છે અને તેો મુજબનો ચાન્સ વધારે રહે છે.

વિદ્યાસી મિત્ર હવે વિદ્યાસ કામે તેો આગર, વાલી મહે છે.

વેપારી હાથેની નમ વિદ્યાસથી મુનિમને અગ્રવ રહે છે.

વેપારી માતા કે પત્ની હવે જે વિદ્યાસ રાખવામાં ન આવે તેો માતા કે પત્નીને અભાગની રોજ અવધ અગ્રવ રહે નહિ.

આ માટે એક દાવા છે.

સિદ્ધયુદ્ધની કથા

એક નગરમાં એ મિત્રો રહેતા હતા. જન્મે જન્મથી મિત્રો હતા. એક યદાવાન હતો, બીજો દરેક વાતમાં શ્રદ્ધા રાજાનો હતો.

યદાવાન મિત્ર હતો. "આપણે પરદેશ જાવાન કર્યું નહીં."

બીજો મિત્ર હતો. "પરદેશ જાવને વધુ ફાળી નહીં મળે તેની શું ખાતરી?"

શ્રદ્ધાવાનના શ્રાવણમાં જન્મે પણ દેશમાં માટે પરદેશ તરફ નાહી નીકળ્યા.

માનમાં એક સિદ્ધ યુદ્ધની કથા થયો.

યદાવાન હતો, "શ્રદ્ધાની સેવા કરીશું તો શુભી થઈશું."

બીજો મિત્ર હતો. "સેવા કરવાથી શુભ મળે તેની શું ખાતરી?"

શ્રદ્ધાની મિત્ર પણ યદાવાનને સેવા કરતો તોયે સેવા કરવા લાગ્યો, પણ તેને શ્રદ્ધાવાન મર્યાદા કરતું કે આ સિદ્ધ યુદ્ધ છે તેની ખાતરી નહીં.

જન્મે મિત્રોની સેવાથી જેવા સિદ્ધયુદ્ધ પદ્ધતિ થયા અને તેમણે મિત્રોને જે શ્રદ્ધાવાનના આ ને મિત્રોને જાણ્યા અને એ, કેવળ એ જાણ્યું તેથી એ જાણ્યું અને એ જાણ્યું.

છ માસ વીતે આ કંથાના પ્રભાવથી દરરોજ પાંચસો સોના-મહોરો પ્રાપ્ત થશે.”

બન્ને મિત્રો કંથા લઈ ત્યાંથી રવાના થયા. શ્રદ્ધાવાનને થયું કે સંત પુરૂષ વચનસિદ્ધ હોય છે. માટે એમને જે વચન કહ્યું તેના પર વિશ્વાસ રાખી પાલન કરવું. શંકા શીલને થયું કે કોણ જાણે છ મહિને પાંચસોને બદલે પાંચ સોનામહોર કે ત્રાંખાના સીંકા મળશે કે કેમ તેની શી ખાત્રી?

શંકાશીલ કહે, “કંઠમાં રાજો કે બગલમાં રાજો એમાં ફેર શું? બગલમાં રાજો કે પોટકામાં ખાંધો એમાં ફેર શું?” તેને કંથા ગળામાં નાંખતા શરમ આવતી હતી એટલે એ કંથાની મશકરી કરતો, તેણે એ કંથા નાખી દીધી.

શ્રદ્ધાવાન મિત્રને સિદ્ધપુરૂષ ઉપર પૂરી આસ્થા હતી, તેણે તો કંથા કંઠમાં બરાબર છ મહિના રાખી મૂકી એટલે સિદ્ધપુરૂષના વચન અનુસાર તેની નિત્યની પ્રાપ્તિ પાંચસો સોનામહોરની થવા લાગી અને તે ધનાઢ્ય બની ગયો.

બ્યારે શંકાશીલ મિત્રને બગર પડી કે સિદ્ધપુરૂષની કંથાના બળે પોતાનો મિત્ર ધનાઢ્ય બન્યો ત્યારે તેના અક-સોસનો પાર નહોતો.

~~શ્રદ્ધા~~મા વિવેક પ્રગટાવે છે.

જેમને જીવનનું ઘડતર કરવું છે, જીવનની સુગંધ પ્રગ-ટાવવી છે, તેમને પહેલી અને વહેલી તકે પ્રથમ શ્રદ્ધાની જરૂર છે.

અડાણીની ક્રિયા છાર પદ લીધજુ જેવી છે, અંદ વગ-
રના મીઠા જેવી છે અને મગનમાં વિગમજુ કરવા જેવી છે.

અડાણીની પાકળ સાલતું લો અંધમદા છે, પણ ડાનીની
પાકળ સાલતું લો આવી મદા છે.

આલો દેરદાર લોકો મદાતું-વિગમતું ચોટમ અંદન
કરે છે. મદા પ્રત્યેના વિચારથી તેઓ અજુવાનો પ્રપલ્લ
ક્યાં વિના ખાતે જે ન લજે, ખાતાને જે ન સમજાય તેનો
અસ્વીકાર કરે છે.

તેઓનો અજુવાનો પ્રપલ્લ નથી, સમજવાની કૃત્તિ નથી,
મદા જોવાની ખીજ નથી. માત્ર મદાનો વિચાર છે. આ
ધર્મ વિશેષી નાશિત્વા છે.

મદાનો પ્રાણ મદા છે, વિગમ છે. અંધમદા નહિ
તેમ કહેવું પણ નહિ.

અજનમાં જોડતા મદાપુરુષો મદા છે તેઓ મદાના ધોને
આગળ જાય છે. જે અજનને તમારે કિચ્છ અને કિષ્કાર
અનાજનું ધોમ લો કિષ્કારી મદાપુરુષો પ્રત્યે મદા રાખે.

સાચી મદાણી વિશેષ પ્રગટે છે. જેનામાં આવી મદા
છે તેને માત્ર ખાતાની પરીક્ષા તરફ મોં જાય છે.

માનવ અજનમાં મદાની જગજગ મગન છે. અંધમદા
નાંડીમાં મદાનો મદા અજનની મગન મારે છે.

નીલેનો અજાન અંધમદાની કિચ્છના મેનેજરનો છે.

શ્રદ્ધાની શાંતી

યુનાઇટેડ સ્ટેટસના એક સેનેટરનો આ જ્ઞાનુભવ છે.

ત્યારે તેમની ઉંમર એકવીસ વરસની હતી. પત્નિકારનો ધંધો હતો, લગ્ન માટે તૈયારી હતી. સખ્ત માંદગી આવી. છેલ્લા સ્ટેજના ક્ષયરોગના ચિકિત્સા પ્રગટ થયા.

ક્ષયની હોસ્પિટલના ડોક્ટરોએ આશા છાડી દીધી. સગા-સંબંધીઓને તાર કપાં. વેદના અસહ્ય હતી. તે રાત્રે આ સેનેટરને ટેબલ ઉપર પડેલી ચાળવાની ઝેરી દવા પી જઈ દુઃખદ જીવનનો અંત આણવાનું મન થઈ ગયું.

અને ત્યારે તેનો એક મિત્ર જોમેસ આવી પહોંચ્યો.

જોમેસના શબ્દોએ પરિસ્થિતિ પલટાવી નાખી. જોમેસે કહેલા શબ્દો આ રહ્યા—

“ક્યારેય ન ભૂલીશ કે ક્ષયમાં તારો વિનાશ કરવાની કોઈ તાકાત નથી. ક્ષયને તારા ફેફસામાંથી આગળ મન ઉપર ન જવા દે. જો આશા અને શ્રદ્ધા ગુમાવીશ, જો વ્યગ્રતા અને લયના વિચારો કરીશ તો મૃત્યુ નક્કી છે. ક્ષયથી જેટલા દર્દી મર્યા છે તેથી વિશેષ તો ક્ષયની ચિંતાથી મર્યા છે. ખાત્રી રાખજે કે ક્ષયની તાકાત નથી કે તને મારી શકે.”

આ શ્રદ્ધા વચનોએ અમૃતનું કામ કર્યું. સેનેટરનું યુવાન હૈયું પ્રકુલિત થઈ ગયું. ધીરે ધીરે પોતે રોગમુક્ત થશે જ એવી દૃઢ શ્રદ્ધા તેનામાં જાગી. વજન અને તંદુરસ્તી સુધરતા ગયા.

કોઈકેએને તેને પોરબીટમાં લગા-હરવાની છૂટ આપી. પ્રત્યેક દર્દી પાસે જઈ પોતાનો અનુભવ કરી જોયેલના શબ્દોની તે ચેતવણી આપતો.

“ હવે ફેફસા ઉપરથી તમામ મન ઉપર ન પડે એ તેની માગણી રહેશે. ”

પોતાની રાષ્ટ્રીયતાં તેમને જે લગત દર્દીઓની મુલાકાતો મેળવી કે, જેમનું મન ચડા અને આચારો પ્રવૃત્તિ રૂઢિ, તમામને તે બધા જ વિચારો સાબર થવા લાગ્યા. જેમાંના મુલાકાતો પાછળથી મદદ દર્શ કે જોયેલના શબ્દોએ તેમના ઉપર અદુર્લભ અસર કરી હતી.

કેટલાક દર્દીઓને ઇલાની મામાન્ય પ્રાર્થામક અક્ષર જ હતી. પત્ત જ તેવું રહેત. પણ મને વિચારત સ્વપ્ન વિચારો લાગ્યા. વિચારોના ઉત્પત્તિ અર્થ જ મુઠ્ઠા પામવા લાગ્યા. સારી-રિક પોતાથી નહિ પરંતુ આશા અને મદાના અભાવથી તેમજ મુઠ્ઠા અનિવાર્ય થતું હતું.

પોતાના હૃદયનો આ મેનિસર બીજો પ્રકાર અજાણે છે. તેમાં મેનિસરો કેમકર થવા પડી પર્તીના દુષ્ટતાઓ થતાં હુમલાના મિલકાત હાથમાં મેમને સંવિધાનનામાં લાગતું.

કોઈકે તમામને રજૂ. “ તમને તેનેઓનો આજો જ મહત્વનામાં આજે. તમારું હૃદય અત્યંત નાદુરૂં છે. મોટાકા અભાવ રહેશે. ”

તેમજ કોઈકેએને ખાતુ એક જ મદદ. એક અદુર્લભ

તેમનામાં લાય અને નિરાશા વ્યાપી રહ્યાં. ત્યાં ભેમેસના શબ્દો યાદ આવ્યા, શ્રદ્ધાનું દૂળ યાદ આવ્યું.

તેમને પોતાની જીવનચર્યા ફેરવી. વારંવાર પ્રવાસ, લાંબા ભાષણો, નિર્થક ચર્ચા-શરીર અને મન ઉપર બોબો કરનાં પ્રવૃત્તિઓ બંધ કરી, શ્રદ્ધા દૃઢ કરી.

એક વર્ષ પછી આરામ થઈ જતાં પેલા ડોક્ટરો ખતાવ્યું ત્યારે તેમને સર્વેએ કહ્યું કે-“આશ્ચર્ય છે. તમારું હૃદય તો એકદમ સરસ થઈ ગયું છે.”

શ્રદ્ધાનું બળ આપણે જાણતા નથી. જીવન ઘડતર તેનું મહત્વ ઘણું છે.

શ્રદ્ધા સકલ સુખ મૂલ છે.

જો જીવનની સુગંધ પ્રગટાવવી હોય તો આપણે આપણા અનંત શક્તિશાળી આત્માના અસ્તિત્વમાં શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ, અનંત સામર્થ્યનો સ્વામી આપણો આત્મા છે એ સત્યમાં શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ. આત્માની આ અનંત શક્તિઓને પ્રગટાવવાનો માર્ગ છે, પ્રક્રિયા છે. એ વાતમાં શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ. આપણે પોતે પણ આત્માની તાકાત અનુભવી શકીએ એ હકીકતમાં શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ.

આ શ્રદ્ધા વડે જ તમે જેવા ધારશો તેવા થઈ શકશો. પોતે પોતાને નખળા ધારશે તેઓ નખળા જ થશે. પોતે પોતાને સામર્થ્યવાન ધારશે તેઓ અવશ્ય સામર્થ્યવાન થશે.

વાસ્તવમાં આપણે અનંત જ્ઞાન, અનંત સુખ, અનંત

શુભના સ્વામી છીએ. તરફ કંઈ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય શુભો આપણામાં છે નહીં.

તો અનંત શુભો પ્રગટ કરવા હોય તો અનંત શુભમાં અદા રાખો.

અદા સકળ શુભ મૂળ છે,

અદા વિના બધું પૂજ્ય છે.

આયોગ્ય અદામી મળે,

ઉપોચ મદામી ફળે.

મદામી ઉપસિતી મળિ,

અગિ ચેમમી વધતી જતી.

ઉપસિત લાભજી અદામી,

અદાત્ત ન્યાં વધતું છે.

અદામી દુર્લભ નદિ કાં,

બચસિધુમાં એ પૂર છે.

તે તે અદામી બીજા મળે,

અદા સુચાર્ય તે તે મળે.

અદા એ માનવ હૃદયનું અમૂલ્ય છે.

Truth is ever-present to the human life

૦ સંપાદકની નોંધ ૦

૧

શ્રદ્ધાનો પ્રયોગ

એક વૈજ્ઞાનિક હતો. તેને પ્રાર્થનામાં શ્રદ્ધા ન હતી. તે ધર્મને, ઈશ્વરને માનતો નહોતો.

તે માંદો પડ્યો. લાયકર દરિદ્રતા આવી. પ્રયોગો બધા ય નિષ્ફલ જવા લાગ્યા.

ઘરથી કંટાળી બહાર જવા માટે તે નીકળ્યો. એક યાત્રાના સ્થાન પર આવ્યો. તે વિચારવા લાગ્યો.

“હું નાસ્તિક છું. નહિ તો આ પૂજાપાઠ વગેરે અવશ્ય હું પણ કરત.”

તરત ખીલે વિચાર આવ્યો.

“હું તો વૈજ્ઞાનિક છું. મને જોવા તો દો કે આ વિધિ-વિધાનો પાછળ કંઈ તત્ત્વ છે કે નહિ?”

અને આ પ્રયોગો કરતા તેના હૃદયમાં દબાઈ ગયેલી ભાવનાઓનો ઉલારો બહાર આવ્યો. ભક્તિના અંકુશ તેના હૈયામાંથી એકદમ ઉગી નીકળ્યા.

“મને પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાઓ, મને પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાઓ જેથી હું નવી શોધો કરી શકું.”

“હું શું માંશુ? ધન? ના, ના, મને પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાઓ. હું વૈજ્ઞાનિક છું. હું નવી શોધો કરી શકું.”

આ વિજ્ઞાનિકને તેના આબૂલ આકાશં હવેય પાછી આંતરિયા
જનુભવ મળે. તેનું 'ટેલીસ્કોપનું' સંયોધન સફળ થયું.

પ્રજ્ઞાન વિજ્ઞાનિક જેલીલીઓને આ જનુભવ સુપ્રસિદ્ધ
કે, ત્યાર પછી જેલીલીઓએ વિજ્ઞાનની પાછી ચોખા કરી.

૨

ધર્મશ્રદ્ધાની શક્તિ

અત્યંત ઓછા અર્થરિત્ત મરિચક સૌશ્રોમીએશન જગ્યાએ
કે કે, ધાર્મિક યજ્ઞ અને દેવની નંદુરસીને પછે આદ
સંજ્ઞા કે, *Unfalsified Theory of Spiritual Health*.

ધાર્મિક યજ્ઞનો સંજ્ઞા માત્ર દેવની સ્વરૂપના આદ કે
સીદર્શ નહિ પણ સુધૈર્ય સાચિયક યજ્ઞ મન અને આત્માના
સ્વાસ્થ્યને પ્રાપ્ત કરવાનું અવુભાવ સાધન છે.

ગિરમિત્તા પ્રજ્ઞાન કે, પી ટેલી પ્રાપ્તિ એક દુષ્કાનનું
દુરુપ નંબ પછી મનુ રાજી ને માનું કરવા અતિ રજાની
માતામણ પાછી અનુભવા પ્રાપ્ત કરી. આ પ્રકારનું વર્ણન
અત્યંત કે, પ્રાપ્તિ પાછું છે કે—

“ આ પ્રાપ્તિમાં અત્યંત સૌજન્ય નહોતો પરંતુ હોઈ અત્યંત
અત્યંત સદ્ગુણી અત્યંતે અત્યંતરૂપિન મારી મનુ રાજી.

દુઃખનું કારણ

ટોલસટોય રશિયાનો અમીર હતો. તેને ધન અને કીર્તિ પ્રાપ્ત થયા હતા. દેશ-પરદેશમાં તેની ખ્યાતિ હતી. પરંતુ અંતરથી તે સુખી નહોતો.

પોતાના આત્મ ચરિત્રમાં તે જણાવે છે કે-સુખ મેઝ વવા તેણે ઘણા ફાંફા માર્યા, ઘણા દુષ્કૃત્યો કર્યા, વિલાસ અને મોજમઝાનું જીવન ગાળ્યું, પરંતુ શાંતિ પ્રાપ્ત થઈ નહિ, અસંતોષ વધતો જ ચાલ્યો.

એકવાર ગામડામાં જતાં તેણે એક ખેડૂતને જોયો. ખેડૂતના વઢન ઉપર સંતોષ અને સુખ તરવરતાં હતાં. ટોલસટોયને આશ્ચર્ય થયું. સંપત્તિ અને સત્તા વગરનો આ સાધન હીન ખેડૂત જીવનનો આનંદ શી રીતે અનુભવી શકે છે!

ઉંડા અભ્યાસ અને ગંભીર વિચારણા પછી ટોલસટોયને સમજાયું કે-“પોતાના દુઃખનું કારણ પોતાની ઇશ્વરમાં, કૌં પરમ તત્ત્વમાં અશ્રદ્ધા હતી.”

ટોલસટોયને સમજાયું કે-શ્રદ્ધાની સંજીવની વડે જીવનને સાચો આનંદ અનુભવી શકાય. ત્યાર પછી ટોલસટોયે જીવનમાં શ્રદ્ધા ફેળવી. વયોના અનુભવ પછી તેમને જગત એક મહાન સત્ય આપ્યું. “To live is to know god.” પરમતત્ત્વને જાણવા માટે જીવન છે. શ્રદ્ધાના અમૃત વ પરમ તત્ત્વને જાણવા માટેનો માર્ગ ઉઘટે છે.

૪

આર્વાચીન વિજ્ઞાન અને યજ્ઞ

આજ દેશમાં આજે સત્તાશ્યામે રહેલા મોટા પ્રધાનોમાં મોટી ભાગ્યંશાવલતા મરખંચ મુખીના મનુષ્યો ગોતાના જીવન-મોટો આશિસ્ત્રતા. ધાર્મિકનિષ્ઠા અને ઈશ્વર પ્રત્યેની યજ્ઞાતી ખરવાલા જાય છે. ત્યારે ખંડિમના વિજ્ઞાનો, વિચારકો, ડોક્ટરો અને વિજ્ઞાનિકો જીવનના ડેઈ પલ્લુ કોરમાં સફલ જીવવા માટે જાણ થ સાધનો ફરતા ધાર્મિક યજ્ઞને કુલ જ મદત્ત્વ આપી શકા છે તે વિચારણીય છે.

આજના વિજ્ઞાનને જાણ, ધ્યાન, પ્રાર્થના આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ તથા તેના શિલ્પોમાં રહેતું મદત્ત્વ સમજાવું જાય છે.

યજ્ઞાતી પ્રાર્થના દ્વારા શારીરિક નાંદુરની પ્રાપ્ત થાય છે તથા યજ્ઞાતીને આત્મિક શાંતિ અને આત્મચારિત્ર આગંદ પ્રસાદે છે.

ખંડિમના ડોક્ટરોને આજે સમજાવું જાય છે કે, માત્ર દેહની માત્રજન મદત્ત્વની નથી. માનવીમાં આત્મચારિત્ર જૂજ પલ્લુ પડેલો છે. આ જૂજ જગ્યાની પડેલે આત્મચારિત્ર જૂજ ગોચરો પડેલે.

ખંડિમની દરમિયાં દે શરીરોમાં આંત્રા પડેલું છે. સત્તાશ્યામે આત્મચારિત્ર છે. સત્તા વિજ્ઞાન ફરતોને તેમના કાંઈ મળી શકે.

શ્રદ્ધાની નિમ્ન

ખિમારોને સાબળ બનાવવાના કાર્ય સાથે ધર્મના સિદ્ધાંતોને કંઈ સંબંધ છે કે નહિ તે માટેની વિચારણા કરવા થોડા સમય પહેલાં ન્યુ કાસલમાં આશરે ૫૦૦ ડોક્ટરો અને પાદરીઓ એકત્ર મળ્યા હતા.

લંડનની સેન્ટ ખારથોલોમ્યુ હોસ્પિટલના માનસ રોગના નિષ્ણાત Psychological Medicine Expert ડૉ. ઇ. બી. સ્ટ્રોસ જણાવે છે કે, “ મોટા ભાગના માનસ ઉપચારકો સ્વીકારે છે કે જે દરદીમાં દૃઢ અને પકવ ધાર્મિક શ્રદ્ધ હોય છે અને ધાર્મિક વાતાવરણમાં જેમનો ઉછેર થયો હોય છે તેમના માટે ખિમારી Psychoneurotic Illness માંથી સાબળ થવાનો સંભવ શ્રદ્ધા વગરના દરદીઓ કરતાં ઘણો વધારે છે.”

(૨)

ધર્મની અગત્ય

જેમ હાંત વગરનો દાણી, તેમ વગરનો ધર્મ, અંદામાં વગરની રાખિ, મુખમાં વગરનું ફૂલ, તથા વગરનું મનોરથ, તથા વગરનું યજ્ઞ, ત્રીજા વગરનું જીવન, ચુલ વગરનો ધુલ, આદિ વગરનો પતિ તથા રેલ વગરનું માર્ગિયો યોગ્યનું નથી, તેમ ધર્મ વગરનું માનવ હવન યોગ્યનું નથી.

અધ્યાત્મ, વ્યવહાર, આયોજનવાસ અને પાણી વગર માનવીને જીવન બાકી રહેતું નથી, તેના કરતાં પણ હવનમાં ધર્મની વિશેષ અગત્ય છે, ધર્મ એ સમગ્રનો આધાર છે, માનવ હવનનો આધાર.

ધર્મ એ સમાજમાં જીવિવાની માર્ગ માને છે, જલ માનવમાં જેના પાણી હવન નેવાને લેવામાં ફૂલ છે.

ધર્મનો તો અર્થ, મુલ્ય, અર્થમાં રાખિ, અર્થમાં પદમાં મુલ્ય, અર્થમાં અને અર્થમાં રાખિ, ધર્મનો આધાર માને અને અર્થમાં મુલ્યમાં રાખિ, ધર્મનો આધાર માને અને અર્થમાં મુલ્યમાં રાખિ, ધર્મનો આધાર માને અને અર્થમાં મુલ્યમાં રાખિ, ધર્મનો આધાર માને અને અર્થમાં મુલ્યમાં રાખિ.

તમે ૪૮ મિનિટનું સામાયિક કરો છે. વિવરના બાકીન કલાકોમાં આ સામાયિકનો સમવાચાલ જીવનમાં વિચારના પુરુષાર્થ કરવાનો છે.

તમે પાંચ મિનિટની પ્રાર્થના કરો છે. તમારા નિત્યન વ્યવહારમાં આ પ્રાર્થનાની બાંધા, બંધનના, નસના, પ્રમાણિકતા તમારે જીવવાની છે.

ધર્મના માર્ગે જે વળે છે, તેને ખીરજી, ખાંતથી, દ્રઢતાથી આ માર્ગે પગલા બરવાના છે. કર્મોદીના પ્રસંગો આવે ત્યારે ટકી રહેવાની શક્તિ કેળવવાની છે, પોતાના પવિત્ર સંકલ્પોને વળગી રહેવાનો આગ્રહ દ્રઢ કરવાનો છે.

કર્મની વિચિત્રતા

એક વ્યક્તિને માન સન્માન મળે છે, બીજો તીરસ્કાર

પામે છે. એકને અનેક પ્રકારના મુખ સમવરના સાધનો મળે છે, બીજને ખાવાના ફાંફાં હોય છે. એકને શરીરની સ્વચ્છતા તથા લીધોમુખ હોય છે, બીજને અનેક દેવોની વેદના તથા અક્ષમાતોની પરંપરા આવે છે. એકને સર્વ સાધનો અનુદાન અને છે, બીજને જગતમાં અમુલ્ય પ્રતિફળ માય છે. એકને પગલે પગલે નિધાન પ્રમટે છે, બીજને પગલે પગલે દુઃખ આવે છે.

વિશ્વમાં આ પ્રકારની જે વિચિત્રતાઓ દેખાય તે તેનું મૂળ કારણ પુણ્ય અને પાપ છે, ધર્મ અને અધર્મ છે.

પૂર્વ જન્મમાં જેવું કાર્ય કર્યું હશે તેવા, લીનદુર્ગતીઓ હોવા કર્યું હશે, અનાયોને સદાય કરી દત્તી. દુર્ગતીઓના દુઃખ કર કર્યું હશે, શન પુણ્ય કર્યું હશે, નાના મોટા સમયગાળા દુર્ગતીનું સમજ કર્યું હશે. આપ નીતિ અને સદા શાકના પામે આવ્યા હશે, પ્રતિદિન પશુમાત્રમાંની જુલ જલિ અને ઉપામના કરતા દત્ત. અમુલ્યની મિયામાં ગરબ રહેતા હશે, સાધુ-મતોની વાણીનું પાન કરી પક્ષા મારણ કરવામાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન કરતા હશે. ધર્મની અમર્યતામાં સદા મર્યાદા રહેતા હશે. તેમજ અનાયો કરી દુઃખ કર્યું પામે પુણ્ય કેવળનું કર્યું હશે.

આવારે જોએ જે આ જન્મમાં દુર્ગતી થઈ રહ્યો છે, તેવું પૂર્વ જન્મમાં દિગ્ધા દ્વા. બેસી, ભરી, અનુદાન કર્યું હશે. દુર્ગતી તેમજ વેદાનું પાન કર્યું હશે. અમર્યતામાં મર્યાદા રહેતા હશે. અનાયો કરી દુઃખ કર્યું પામે પુણ્ય કેવળનું કર્યું હશે.

રીળાળ્યા હતા. આવા દુષ્ટગોત્રી પાપ ક્રોધી પાપ ઉપા-
જન કરું હતાં.

ધર્મ શું છે

ધર્મ એ કોઈ જલારની વસ્તુ નથી. જાનરમાં મળતી
નથી, જરીદી શકાતી નથી. ધર્મ એ પોતાની વસ્તુ છે,
ધર્મ એ આત્માનો સ્વભાવ છે.

વાસ્તવમાં આપણે જ્યાં સુધી ધર્મના સ્વરૂપને સમજ્યા
નથી, તેના જ્ઞાનથી અજ્ઞાત છીએ, ધર્મના મર્મને અને
અર્થને પામ્યા નથી ત્યાં સુધી ધર્મ માટે વિપરીત બોલીએ
છીએ.

કેટલાક કહે છે કે જૂઠા જૂઠા ધર્મો હોવાથી જગતમાં
ઝઘડા છે. વ્યક્તિઓમાં રહેલા “અહં” એટલે અહંકાર
તથા “મમ” એટલે મમત્વથી ઝઘડા છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં
વિશ્વમાં લોભ અને સ્વાર્થના ઝઘડા છે.

ધર્મનું મહત્વ જાણ્યા વિના ધર્મ કરવામાં જે રસ અને
ઉદ્દાસ થવા નોંધ્યો તે થતાં નથી માટે જો એ વાત
હૃદયમાં ઠસી જાય કે ધર્મથી જ સુખ અને શાંતિ મળે છે
તો ધર્મનું પાલન કરતાં છાતી ગજ ગજ કુલે.

એ વાત સ્પષ્ટ પછે સમજાઈ જવી નોંધ્યો કે સુખ
અને દુઃખ, એ પુણ્ય અને પાપ ને લીધે છે.

અનુભવીપુરુષોએ કહ્યું છે કે,

“સુખ સમૃદ્ધિ વગેરે પુણ્યના ફળ નોંધ્યો છે, પણ

જુદા કરવું નથી. હુલ એ પાપનું ફળ છે. જે મનુષ્ય નથી
અભાવ તરીકે તરીકે આપ હમં બાંધીએ પીએ, આ એક
આશય છે !

તો પછી પત્ર એટલે શું ?

આશય કહે છે કે—

“પણ અભાવો પડે !” એટલે એકલા એક
આમ પડે.

જેમ કાકરમાં મનુષ્ય, મનુષ્યમાં ગીધાસ, કોબામાં
કરબાસ, નીમકમાં ખાસાસ એ એમો એકલા છે. પોતાનો
એકલા પોતામાં રહે છે. અભાવમાં ખાસાસ છે તે ખાસાસ
અભાવો તાપતી પડતી નથી. ખાસાસ કાકરમાં પડતી છે,
એ હુલને મનુષ્ય કરવું હોય તો તેમાં કાકર નાખતી પડે છે
પણ અભાવને પાતી કરવા કહે કાકર નીચળી પડતી નથી.

પણ એકલા એકલા એકલામાં એ એક, એકલા એકલા એ એક.

અભાવો એકલા એકલામાં એક, અભાવો એકલા
એ એક.

આજે આજે આજે એકલામાં એક, એકલા એકલા,
એકલા એકલા, એકલા, એકલા એકલા એકલા એકલા, આજે
એકલા એકલા એકલા એકલા છે. એ એકલા એકલા એકલામાં
એકલા એકલા એકલા એકલા એકલા એકલા એકલા.

આજે આજે એ એકલામાં છે તે એકલા એકલા એકલા.

પોતાના નગી, પણ વસ્તુના સંગોગ થતાં આત્માને રાગ થાય છે. આનિષ્ઠ વસ્તુના સંગોગ થતાં આત્માને દેવ થાય છે. આ પ્રમાણે પર સ્થાવરને લાઇને રાગ છે. આ વિકાર જન્ય છે. કર્મજન્ય છે. આ વિભાવદશા છે, પર પરિણતિ છે.

સર્વ સુખનું મૂળ

આત્માનું સાચુ સુખ ધર્મથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. આત્મા પોતાના દળાયેલા ખળનાને ધર્મ વડે જ પ્રગટ કરી શકે છે. ધર્મથી જ સાચી શાંતિ અને આળાદી પ્રાપ્ત થાય છે અને ધર્મ જ રોગ, શોક, દુઃખ તથા દારિદ્ર્ય દૂર કરી શકે છે.

ધર્મની શક્તિ અજોડ છે, ધર્મનો પ્રભાવ અદ્ભૂત છે, ધર્મનો મહિમા અપૂર્વ છે, ધર્મનું સ્થાન જગતમાં શ્રેષ્ઠ છે. જીવનમાં જે કંઈ સારી વસ્તુ આત્માને મળે છે તેનું મૂળ અને મુખ્ય કારણ ધર્મ છે.

આપણે વૃક્ષની સુંદરતા જોઈ ખુશી થઈએ છીએ, તેની છાયામાં વિશ્રામ લઈએ છીએ, તેના મીઠા મધુર ફળોનો આસ્વાદ લઈ આનંદ અનુભવીએ છીએ. ઝાડ, પાન, ફળ અને ફૂલનું મૂળ કારણ એવું મૂળ છે. કહ્યું છે કે, “મૂલં વિના કુતઃ શાખાઃ” જો મૂળ ન હોય તો ઝાડ, પાન, ફલ અને ફૂલનું પણ અસ્તિત્વ હોત નહિ.

તેવી રીતે જગતમાં સર્વ સુખ, સમૃદ્ધિ અને શાંતિનું મૂળ કારણ ધર્મ છે.

With constant use of the Hydro-Medical
Machine you will find it is.

॥ धर्मं सिद्धिं भुवा सिद्धिः
 पुनश्चपुनश्चोपि.
 दुर्गोपश्रुत्य भुवसा.
 तं पतिनां च अपिमाः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

very very thin

[illegible]

1. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 2. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 3. 在 1950 年 10 月 1 日以后，

[illegible]

મૂકી પરલોક સીધાવ્યો. તેનું ધન તેની સાથે ગયું નહિ. માટે જે ધન ધર્મમાર્ગે વાપર્યું તે જ સારુંક !”

માતાની પ્રેરણાથી બંને ભાઈઓએ અઢલક ધન ધર્મ-માર્ગે વાપર્યું. આણુ દેલવાડના મંદિરે તેની સાક્ષી પૂરે છે. બંને ભાઈઓએ અનેક સરકાર્યો કર્યા.

ધર્મનો પ્રભાવ ઘણો છે. તે માટેના અનેક દષ્ટાંતો ઇતિહાસ-માંથી અને શાસ્ત્ર ગ્રંથોમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે.

ધર્મનો પ્રભાવ

અષ્ટાંગ નિમિત્તનો જાણકાર એક નિમિત્તિઓ એક રાજાની રાજસભામાં આવ્યો. નિમિત્તિઆની ખ્યાતિ ઘણી હતી કારણ કે તેની ભવિષ્યવાણી સાચી પડતી.

રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો, “હે નિમિત્તરા ! આ વર્ષે રાજ્યમાં સુકાળ થશે કે દુકાળ થશે ?”

અષ્ટાંગનિમિત્તથી જાણી નિમિત્તિઆએ જવાબ આપ્યો કે,

“રાજન્ ! આ વર્ષે ભયંકર દુકાળ પડશે. પાણીનું એક ટીપુ પણ નહિ વરસે !”

રાજાએ કહ્યું, “તમારી વાત જો બુઝી પડે તો ?”

નિમિત્તિઆએ કહ્યું, રાજન્ ! જો મારી વાણી અસત્ય તો મારી જીભ ખેંચી કાઢજો.”

સાની સુનિવરે સમાધાન કર્યું. “ જોના ગોપ તમા કે
આ વરસે જરૂર દુકાળ પડતો ! પણ આ નગરમાં એક મહાત્મા
પુણ્યાત્માનો જન્મ થયો છે. જોના પ્રભાવે મુકાળ થયો છે.”

સર્વને ભારે આશ્ચર્ય થયું. રાજાએ પૂછ્યું. “ કયા ભાગ્ય-
શાળીના ઘેરે એ પુણ્યાત્માનો જન્મ થયો છે ? ”

તે મહામુનિવરે એ પુણ્યાત્માના માત-પિતાનું નામ
જણાવ્યું અને કહ્યું, “ પૂર્વકાળમાં એક લિશ્તુક હતો. તે
એક વળત સાધુઓના સમાગમમાં આવ્યો. સાધુ મહારાજે
તેને ધર્મની આરાધના કરવા ઉપદેશ આપ્યો અને સમજાવ્યું
કે ધર્મના પ્રભાવે સુખ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ મળે છે, સ્વર્ગના
સુખ મળે છે, મોક્ષનો આનંદ પ્રગટે છે. માટે તું એવી
પ્રતિજ્ઞા કર કે તને આજથી જો કંઈ પ્રાપ્ત થાય તેનો
ચોથો ભાગ હું દાન, પુણ્ય અને ધર્મમાં ખર્ચીશ.

લિશ્તુકે કહ્યું, “ ગુરુદેવ ! મારી પાસે કંઈ જ નથી. હું
તો લિક્ષા માગી મારું પેટ ભરું છું.”

મહારાજશ્રીએ તેને સમજાવ્યું કે, ‘ તને લિક્ષામાં એક
રોટલી મળે તો તેનો ચોથો ભાગ તું ખીજ ભૂખ્યાને આપી
દેજે, ચાર રોટલી મળે તો એક આપજે. ”

દાનનો મહિમા

લિશ્તુકે પ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરી અને દૈનિક નિયમનું
પાલન કર્યું. આ લિશ્તુક લલો છે, દયાળુ છે; પોતાનામાંથી

લીલને આપે છે-એવી તેની પ્રથાના થવા લાગે. તેણે તેને વધુ આપવા લાગ્યા. કાલકે તેને એવી સમ ખીરી. તેણે ખીરી કાઢી રખે. લાન. ધર્મના પ્રજાપતી અને પ્રતિ-
ભાના પાલનથી આ બિલુક મુલી થઈ રખે.

અમુદિ વધે છે ત્યારે નિયમ પાલનથી કેટલાક માટે મુશ્કેલી અને છે. ધર્મનું આ બિલુક નિયમ પાલનમાં અડચણ લાગે.

ત્યાં આગુપ્ત કુદ્દે ખીરી. લાન. કુદ્દેપના પ્રજાપતી આ નમરમાં તેનો છુપા પેક થોડો ત્યાં કુપ રૂપે જ-રખે છે. આવા મહાન કુદ્દેપનાની અગામીના જન્મ થવાથી આ નમર-
માં કુદ્દેપના પડવાનો લાગે. પણ સમાજ રખે છે.

સાતને કુપ ન પેાવાથી આ જાગર જારીના પાલનમાં મુશ્કેલી જાહેર રખે તેની કુદ્દેપનાની પેલા બિલિબિલિયાને પ્રજા રખે.

ધોણ કુદ્દેપનાની રખે ત્યારે તેનો અગામીના રખે. ધર્મ-
કુદ્દેપનાની અગામીના રખે અને તેની અગામીના રખે
કુદ્દેપનાની રખે.

પણ કુદ્દેપનાની અગામીના રખે કુદ્દેપનાની રખે. ધર્મના
અગામીના રખે કુદ્દેપનાની અગામીના રખે અને તેનો અગામીના રખે
રખે. કુદ્દેપનાની અગામીના રખે કુદ્દેપનાની રખે. અને ધર્મના
અગામીના રખે કુદ્દેપનાની અગામીના રખે અને તેનો અગામીના રખે
અગામીના રખે. અને તેનો અગામીના રખે.

દેવા વિ તં નમસ્યન્તિ.

અસ્તુ ધર્મો અથા મર્ત્યો ॥

ધર્મો જન્યુષ મંત્રણાવસ્થા છે. તે અસ્તિત્વા. મંયમ અને નવસ્થા છે. આ ધર્મમાં સંગ્રહા મેનુ મન વર્તે છે તેને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે.

ધર્મ આપણને કેવું મંદર માગેલુંન આપે છે કે તમ કેમ પણ પ્રાણીનું કુલ ન કરે. માનો હવે હોય કે માટે. હવે હોય, જનન હોય કે મનુષ્ય હોય, આ દેશનો હોય કે બારેશનો હોય, કો કેમનું જાતું મે. પ્રતિષ્ઠિત પંડિતશાસ્ત્રી પદાવળ મે.

અથ મોલે, આ અને મોલેનો ત્યાગ કરે. દુષ્ટાવાદ અને અનાસ્તિકતા માગેલી કર મે. આથી દુષ્ટાવાદનો ત્યાગ કરે, દેશની મિત્ર મિત્રામાં ન પડે. વેદિયોનું રક્ષણ કરે, પાસના પદ વિચાર મે. દુષ્ટાવાદ દુષ્ટા કરે, ક્રિત-અનાસ્તિકતા બદલ કરે. દુષ્ટાવાદ, અનાસ્તિકતા, મિત્ર અને અનાસ્તિકતા માગે. દુષ્ટાવાદ કરે, અનાસ્તિકતા પાસ કરે અને અનાસ્તિકતા દુષ્ટાવાદ કરે.

“જરૂર પડશે સખ મલે” માં કથાકથોર છે. જેનું મન
પરમાં કંઈક બેસી પડે છે તેની કથા જ પવણ કથા યોગ્ય છે.

અદિત્ય એ પવણનું છે. અદિત્યના આશીર મંથનનું
પાત્ર છે. અંધારાની નિહિતો આશાર નષ્ટ છે. નષ્ટથી
અંધારાની અને અંધારાની અદિત્યની નિહિત થાય છે. આ
સંજોગે પવણ માંથી અંધારાના અંજોગ છે. અદિ આશરમાં
આપતો કવચાત મીંચે અંધારાને અને નષ્ટ પડે પડે
પડે છે.

આ પડે મહામંથન. સ્વરૂપ યોગ્યો સેના પડે સુષ
વિષેના નાશ થાય છે.

આપતો કવચ કવચોનિમાં આવ મહાન તેની આશરના
સર્વ મારે છે, જેમાં અદિત્યના અભિજાત મારાં અદિત્ય અંધાર
અને નષ્ટ પાત્ર અંધારામાં અંધારા છે. મારે જેમાં પવ
આ પડેના અંધારામાં નષ્ટ છે.

અંધારાની અંધાર નવનું સુખ છે.

નષ્ટાને નિષ્ટાના પવણનું સુખ છે.

અદિત્યનાં કોઈ પવણનું સુખ છે.

સુખના અંધારાને અદિત્ય છે.

જે અંધારા અંધારાને અંધાર છે.

સુખના અંધારાને અંધાર છે.

જે અંધારાને જે જે સુખને અંધાર છે

જે અંધારાને અંધાર

નિર્મળ ચિત્ત દ્વારા જે કાંઈ શુભ પ્રવૃત્તિ થાય છે, તે વ્યવહાર ધર્મ છે અને કાયિક શુભ પ્રવૃત્તિ દ્વારા જે ચિત્ત-શુદ્ધિ પ્રગટે છે તે ભાવધર્મ છે, નિશ્ચયધર્મ છે.

ધર્મનો પ્રભાવ

વાણરસીમાં એક બ્રાહ્મણ પ્રાચીનકાળમાં રહેતો હતો. તેનું જીવન ધર્મમય હતું. તે સુખી અને સમૃદ્ધ હતો. તેના ચાકરો પણ ધર્મમય જીવન જીવતા.

આ બ્રાહ્મણને એક પુત્ર હતો. યોગ્ય ઉંમરનો થતાં આ પુત્રને શાસ્ત્રાભ્યાસ માટે દૂર દેશમાં મોકલ્યો. ત્યાં શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરાવનારા આચાર્યના ઘરમાં આ બ્રાહ્મણ પુત્ર રહેતો.

સમાન વયના હોવાથી બ્રાહ્મણપુત્ર તથા આચાર્યનો પુત્ર ગાઢ મિત્રો બની રહ્યા.

આચાર્યનો પુત્ર બિમાર પડ્યો અને મૃત્યુ પામ્યો. ગામના બધા ય આચાર્યને આશ્વાસન આપવા આવ્યા.

એક બ્રાહ્મણમાં બ્રાહ્મણ પુત્ર સ્તબ્ધપણે બેસી રહેતો હતો. તેથી આચાર્યને પણ આશ્ચર્ય થયું.

એકવાર આચાર્ય બ્રાહ્મણપુત્રને બોલાવી તેની સ્તબ્ધતાનું કારણ પૂછ્યું.

બ્રાહ્મણ પુત્ર કહ્યું, “ આપનો પુત્ર મૃત્યુ પામી તે વાત મને માની શકતો નથી. ”

આચાર્ય પૂછ્યું, “ શું તમારા ગામમાં મૃત્યુ થતાં નથી ? ”

(३)

* आत्मानुं अस्तित्व * ॥

देवतासु अमलं मय्याना अने अनेता मयेता मायसे।
आत्माना अस्तित्वने। अतीमर प्रयां नही। नेलो हरे से
हे, आत्मा अती वरु से अस्तित्व मयावनी रोय से। से
मयदे हेम देवानी नही। ने मयदे देवानी नही भारे
सेने भी दोने आनी मयावनी।

तैमरुं इहेम से हे, आत्मा देवानी नही अने देव
देवता से भारे आत्मा नही, मया देव से न आत्मा से,
नेलो हरे से हे, "मे मय आत्मा देवता, से अति
आत्मा आनीसे।"

अतः मया अतः आत्माने मया मयदे आत्माने मयसे
मयसे मयसे मयसे, मयसे मयसे, मयसे मयसे मयसे मयसे
हे से।

अतः तैमरुं मयसे मयसे हे, मयसे मयसे मयसे मयसे
मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे
मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे

अतः मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे
मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे
मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे मयसे

છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે પવન છે. વીજળી દેખાતી નથી, પણ તેનું કામ સ્વીચ દળાવવાથી પ્રકાશ કરવાનું, ગરમી કરવાનું, ઠંડી કરવાનું સ્પષ્ટ અનુભવાય છે.

અમેરિકા દેશ આપણે જોયો નથી, પણ અનુભવીના કથનથી આપણે સ્વીકાર કરીએ છીએ. આત્મા ભલે નજરે દેખાતો નથી, પણ તેના કાર્યોથી તેનું અસ્તિત્વ સમજાય છે.

પાંચ મહાભૂત

મહદામાં પાંચે તત્ત્વો વિદ્યમાન છે, છતાં મહદું હાલતું નથી, ચાલતું નથી, બોલતું નથી. જ્યારે તેમાં આત્મા હતો ત્યારે ચૂંટી ભરતા તે જીવ ખૂમ પાડતો હતો, વેદના થાય તો ઈશ્વારા દ્વારા સમજાવતો હતો, વૈદ્ય કે ડોક્ટરની સારવારથી તેને આશ્વાસન મળતું હતું. રોગ મટી જતાં તેને સુખ લાગતું. એવું કયું તત્ત્વ આલ્યું ગયું ?

મહદામાં હાડકા છે માટે પૃથ્વી તત્ત્વ છે, લોહી છે માટે જળ તત્ત્વ છે, કીડા પડે છે માટે અગ્નિ તત્ત્વ છે, સોજા આવે છે માટે વાયુ તત્ત્વ છે, પોલાણ છે માટે આકાશ તત્ત્વ છે. મહદામાં પાંચેય તત્ત્વો વિદ્યમાન છે. છતાં આંખો છે પણ તે જોતો નથી, કાન છે પણ તે સાંભળતો નથી, નાક છે પણ સુંઘતો નથી, જીભ છે પણ ચાખતો નથી, બોલતો નથી, ચામડી છે પણ સ્પર્શ અનુભવતો નથી.

તેથી સિદ્ધ થાય છે કે આંખ હોવા છતાં પણ જોનાર કોઈ બીજું તત્ત્વ છે. આંખ કમજોર હોય તો આપણે અશ્માનો

ગિજો કહ્યું, “ હા, ”

ગુરૂ કહે, “ જો તું વી જાનાને તો હું માનું. ”

શિષ્યે કહ્યું, “ જોની રીતે વી જાનાવાનું નહિ, દુમનું
હર્મી. દુમમાંથી માળખું અને માળખુંને તાલીને વી જાનાવાનું. ”

ગુરૂએ કહ્યું, “ જો દુમમાંથી વી જાવા માટે આટલી
જખી પ્રક્રિયા કરવી પડે તો આત્માના પ્રાગટ્ય માટે કેટલી
પ્રક્રિયા કરવી પડે ?

શરીરમાં રહેલા આત્માના અનુભવ માટે જો આપણે
પ્રયત્ન કરીએ તો અવશ્ય સફળ થઈએ.

આત્મદર્શન કરાવો

જો આત્મામાં રૂપ, રંગ, આકૃતિ હોય તો જતાવી
શકીએ. જો આત્મા લોખંડના ટુકડા જેવો હોય તો હાથમાં
આપી શકાય, પરંતુ આત્મા કોઈ પૌદ્ગલિક પદાર્થ જેવો નથી.
આત્મા તેથી બીલકુલ ભિન્ન છે. આત્માની કોઈ આકૃતિ નથી,
તો કઈ રીતે તે જતાવી શકાય ?

જેમ સાકર, ફટકડી અને મીઠું વાળે યા એક સરખા

દેખાતો નથી માટે આત્મા નથી એમ કહેવું એ મર્ણવા છે.

એક વખત અમેરિકામાં એક ડોક્ટરોની સભા બરાબર હતી. તેમાં એક ડોક્ટરે પોતાના બાપણમાં કહ્યું કે, “હું મારા વરસોના અભ્યાસ પછી એવું માનતો ગયો છું કે, આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુ નથી. જો શરીરમાં આત્મા હોય તો શરીરના ઢૂકડા કરવાથી દેખાત ! મેં ઘણા ઓપરેશનો કર્યા છે, શરીરના ઢૂકડા કરી જોયા છે, તે માટે સફળ યંત્રાથી નિરીક્ષણ કર્યું છે અને હું ખાત્રીથી માનું છું કે આત્મા નથી.”

સભામાં સનસનાટી ફેલાઈ ગઈ.

એક અનુભવી વૃદ્ધ ડોક્ટર ઉભા થયા અને બોલ્યા, “મારા વિદ્વાન ડોક્ટરની વાતથી મને એક આશ્ચર્ય થાય છે. મારા જીવનમાં મેં પણ ઘણા કેસો તપાસ્યા છે. મસ્તિષ્કના અણુઓ Brain cells ને સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર નીચે જોયા છે, Nervos નાડીઓ ચીરી છે, પણ “વિચાર” જેવું કંઈ તત્ત્વ મને દેખાયું નથી. તો શું ‘વિચાર’ નથી એમ માનવું ? વિચાર દેખાતો નથી, પણ ‘વિચાર’ છે, એ આપણે જાણીએ છીએ. વીજળી દેખાતી નથી, પણ વીજળી Electricity છે, એ આપણે જાણીએ છીએ. તેમ લાલે આત્મા દેખાતો નથી, પણ તેથી આત્મા નથી એમ આપણે કેમ કહી શકીએ ?”

જીવને જાણર નથી કે તે શું છે. હું ચૈતન્યને મુખ્ય માનું છું અને જડ પદાર્થને ગૌણ માનું છું. જૂનો નાસ્તિકવાદ હવે ગયો છે. ધર્મ, આત્મા અને મન સાથે સંબંધ ધરાવે છે, તેથી ધર્મ ચલાયમાન નહિ થઈ શકે. ("Religion belongs to the realm of spirit and mind cannot be shaken")

વૈજ્ઞાનિકો આત્મા જેવું એક નિત્ય તત્ત્વ સ્વીકારવા લાગ્યા છે.

આત્માનું અસ્તિત્વ

જો જીવનનું ઘડતર કરવું હોય, જીવનમાંથી સુગંધ ફેલાવવી હોય તો સર્વ પ્રથમ આત્માના અસ્તિત્વ માટેની શ્રદ્ધા દૃઢપણે થવી જોઈએ.

શાસ્ત્રોનો યથાર્થભાવ સમજવા માટે પ્રથમ આત્માનું સ્વરૂપ સમજવું પડશે અને આત્માનું સ્વરૂપ સમજતાં પહેલાં આત્માના અસ્તિત્વનો વિચાર, ખાત્રી, પ્રતીતિ કરવી પડશે, કારણ કે આત્મા વિના આત્મ સ્વરૂપ સંભવતું નથી. 'મૂલં નાસ્તિ કુતઃ શાળા ॥' જો મૂળ જ ન હોય તો ડાળી, ડાંખળા શી રીતે સંભવે?

જો આત્મા જેવી કેઈ સ્વતંત્ર વસ્તુનો સ્વીકાર કરવામાં ન આવે તો પુણ્ય અને પાપનો વિચાર નિરર્થક ઠરે, પુનર્જન્મ કે પરલોકની વાતનો કંઈ જ અર્થ ન રહે, તો મોક્ષ જેવી સ્થિતિ માત્ર કલ્પના જ ઠરે.

ઉલ્લેખો શાસોમાં આવે છે. યોગની જૂદી જૂદી સિદ્ધિઓમાં તેનું વર્ણન છે.

૨

જીરાડ કોઇસેટ

હોલેંડમાં જીરાડ કોઇસેટ Gerard ororsot નામનો એક ડચમેન છે, તેનામાં ગૂંમ થયેલા શબને શોધવાની એક આશ્ચર્યજનક આવડત છે.

પશ્ચિમ જર્મનીમાં બર્ડ નામનો પાંચ વર્ષનો એક છોકરો ગુમાઈ ગયો. પોલીસે શોધ કરી, પોતરો તપાસ્યા, નદીઓમાં બેવરાવ્યું, જંગલો શોધ્યા, કંઈ પત્તો લાગ્યો નહિ.

કદાચ કોઈ દુષ્ટ વ્યક્તિ કે ટોળી છોકરાને ઉપાડી ગઈ હોય એવી શંકા પડી બે મહિનાની કાળજીભરી તપાસને અંતે પોલિસને કોઈ કડી હાથ આવી નહિ.

કોઇસેટે જણાવ્યું કે છોકરાનું શબ ઇસ્ટે નદીમાં દોઢ માઈલ દૂર ચોક્કસ જગ્યાએ નદીની અંદર ખૂંચી ગયું છે.

પોલીસે આવી બેહુદી વાત માનવાની ના પાડી, પરંતુ બહેર જનતાના આગ્રહને વશ થઈ તે જગ્યાએ તપાસ કરાવી. કોઇસેટે કહ્યું હતું તે જ સ્થાનેથી છોકરાનું શબ મળી આવ્યું.

કોઇસેટની આ આવડત આશ્ચર્યજનક છે. હેમબર્ગની પોલીસ જ્યાં ઉકેલ લાવી શકતી નથી, ત્યાં કોઇસેટની માનસિક શક્તિઓ Paranormal Faculties સહાયક બને છે.

૩

૬ મેં સ્વામી ૬

માનવી માત્ર પશુપક્ષીઓથી વિશેષ નથી, તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

માનવીઓના પ્રાણીઓને માત્ર માનવીઓ જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

માનવી માત્ર જીવે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

જિવે જીવે છે, તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

માનવી માત્ર જીવે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

જિવે જીવે છે, તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

માનવી માત્ર જીવે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે. તેણે જાણી જાણીને જીવે છે.

આશરે પાંચસો વરસ પહેલાનું એક આશ્ચર્યકારક સ્વપ્ન સ્વોક્ષમ Swaffham ગામના એક ગરીબ ફેરીયા જોન ચેપમેનને આવેલું પ્રસિદ્ધ છે.

સ્વોક્ષમ ગામના ચર્ચમાં મી. ચેપમેન, તેની પત્ની તથા તેમના માનીતા કુતરાના લાકડાના પુતળા આજે પણ છે.

પરચુરણ ચીજો વેચીને જોન ચેપમેન ગુળરો કરતો. તેની સ્થિતિ દરિદ્ર હતી. એકવાર તેને સ્વપ્ન આવ્યું. સ્વપ્નમાં કોઈએ કહ્યું, “તું લંડન જા, ત્યાં લંડનના પુલ ઉપર તને એક માણસ મળશે, જે તારું લાગ્ય ઉઘાડી દેશે.”

તે જમાનામાં લંડન જવા માટે જોન ચેપમેન જેવાને પગે ચાલીને જવાનું હતું. આવા કાલતુ સ્વપ્ન માટે સો માઈલ ચાલીને જવાની મૂર્ખાઈ બદલ તેની પત્ની તેને વઢવા લાગી.

પરંતુ જોન ચેપમેન ત્રણ દિવસ ચાલીને લંડન આવ્યો અને બીજા ત્રણ દિવસ અને રાત લંડનના પુલ પર બેસી રહ્યો. કોઈ તેની સાથે બોલ્યું પણ નહિ, કોઈ મળ્યું પણ નહિ.

કંટાળીને ઘેર પાછો જવાની તે તૈયારી કરતો હતો ત્યાં પુલ ઉપરની એક નાની દુકાનના માલિકે તેને કુતુહલથી તે કોણ હતો, શા માટે આવ્યો હતો તેની પૂછપરછ કરી.

જોને બધી હકીકત કહી. પેલો માણસ જોનની મૂર્ખાઈ પર ખૂબ હસ્યો અને આવા નિરર્થક સ્વપ્ને પર મદાર ન બાંધવાની સલાહ આપતા બોલ્યો—

પૂરું તારા જેવો મુખો નથી. મને એક એકું ૧૪૫૦
આવ્યું છે. જાદિયો મો મારો હવે મોઢોડોન નામની જગ્યામાં
મો. જેન મેપડોન નામના કેમ મણુમના મનેના પાછળના
જગ્યામાં માર નીધે મનેનો એક વડુ શરેશે છે.

એન કેપડોન મેરે મારા મારો મેરો એકું મો મેરે
મીડના. મારમાના મરિનના મો મેરો મારોની મારના
મો માર મારને મારમાના મરિનના મો મેરો મેરો

(૪)

* પુનર્જન્મની પ્રતીતિ *

આત્મા એક મોટો પ્રવાસી છે. પોતાના કર્મ અનુસાર સંસારમાં જૂદા જૂદા ભવોમાં પરિભ્રમણ કરે છે. પુનર્જન્મનો આ સિદ્ધાંત ધર્મશાસ્ત્રોએ માન્ય કરેલો છે.

કેટલાકને મૃત્યુ પછી ફરી જન્મવાની વાતમાં શંકા છે. તેઓ કહે છે કે આગળના ભવોની કોઈ વાતો યાદ નથી માટે પુનર્જન્મ નથી. તેમની આ દલીલ બરાબર નથી, કારણ કે ગર્ભાશયની, જન્મ થયો તે સમયની કોઈ વાત પણ આપણને યાદ નથી. તેથી આપણે ગર્ભમાં નહોતા એમ કહી શકીશું ?

ભગવદ્ ગીતામાં કહ્યું છે કે, “ જાતસ્ય હિ દ્રુવો મૃત્યુ દ્રુવં જન્મ મૃતસ્ય ચ । ” એટલે જે જન્મે છે તેનું નક્કી મૃત્યુ છે અને જે મરે છે તે અવશ્ય જન્મે છે.

પુનર્જન્મનો સિદ્ધાંત તથા કર્મનો સિદ્ધાંત આજે પશ્ચિમના વિચારકો પણ સ્વીકારવા લાગ્યા છે. તે માટે ધાર્મિક સંશોધન થઈ રહ્યું છે અને પુરાવાઓ મળી રહ્યા છે.

શા માટે એક પાસે અઢગક સંપત્તિ છે અને બીજાને ખાવાના સાંસા છે ? શા માટે એક મનુષ્ય જન્મથી અંધ છે અપંગ છે, બીજો સ્વસ્થ અને સુંદર છે ?

૨ તોયે ચાંચાન લેવા ૨

નેની વળી આવજવાળીઓ માની પરી કે તે જન
ડીક્ષનનો આ પ્રસંગ “ પુનર્જન્મ અને જીવન જાવતા માટેની
પ્રાર્થનાઓ. ”

“ Reincarnation and Prayers to live by ”
નામના પુસ્તકમાં છે.

જન ડીક્ષન રોમમાં પોતાની મિત્ર મીસીસ સીસ્ટરનો
ત્યાં આવી હતી. રોમની આસપાસનો વિસ્તાર જન ડીક્ષ-
નને બતાવવા માટે મીસીસ સીસ્ટરનો પુત્ર પોલ સાથે હતો.

જસસનું એક પ્રખ્યાત ચિત્ર *Painting of Sacred
Heart of Jesus* જન ડીક્ષનને બતાવવા પોલ લઈ જતો હતો.

જને એકાએક કહ્યું, “ પોલ ? તમે જ્યાં લઈ જાઓ
છો તે દેવળમાં એ ચિત્ર નથી. ”

પોલે આશ્ચર્ય કહ્યું કે ચિત્ર ત્યાં જ છે.

એટલી જ દઢતાથી જને કહ્યું કે, ત્યાં નથી જ અને જે
દેવળમાં ચિત્ર છે તેનું આગેદુણ વર્ણન કહી બતાવ્યું અને
જમણી બાજુ પર ચિત્ર કેટલું નીચું ટીંગાડ્યું છે તે જણાવ્યું.

જ્યારે તેઓ પહોંચ્યા ત્યારે સમજાયું કે જનનું વર્ણન
અક્ષરેઅક્ષર સાચું હતું.

જને કહ્યું, “ મને લાગે છે કે, અવશ્ય હું અહીં આવી
ગઈ છું. ”

આગળના જીવનની ઘટનાઓ યાદ હોતી નથી. તે પણ એવા કેટલાક પ્રસંગો છે જેમાં વ્યક્તિઓને પોતાના આગળના જીવનની સ્મૃતિઓ રહી ગઈ હોય.

કવિ ટેનિસન કહે છે કે, એવા ઘણા દાખલાઓ મળે છે કે જેથી ખાત્રીથી કહી શકાય કે પુનર્જન્મ છે.

૦ પુનર્જન્મનો ખાત્રીદાયક કિસ્સો ૦

શાંતાદેવીનો દાખલો ઘણો પ્રખ્યાત છે.

શાંતાદેવીનો જન્મ દિલ્હીમાં થયો હતો. ચાર વર્ષની વય સુધી તે ઝુંગી હતી. પછી તેના પૂર્વજીવની વાતો તે કહેતી વાતવાતમાં તે કહે કે, “હું મથુરામાં આ રીતે રહેતી, આ ખાત્રી. મારા પતિનું નામ કેદારનાથ ચોળે છે.”

શાંતાદેવીએ કહેલા સીરનામે મથુરા પત્ર લખવામાં આવ્યો, શ્રી કેદારનાથનો પ્રત્યુત્તર આવ્યો કે, “શાંતાદેવીની વાતોમાં તથ્ય છે. તેનો મેળાપ મારા ભાઈ કાંજીમલ સાથે કરાવો.”

કાંજીમલને જોઈને તેને તરત પોતાના દિયર તરીકે ઓળખ્યા. કાંજીમલના સવાલોના ખરાખર જવાબો આપ્યા. પછી શ્રી કેદારનાથ પોતાના દશ વરસના પુત્રને લઈને દિલ્હી આવ્યા. શાંતાદેવીએ ખન્નેને ઓળખ્યા તથા પુત્રને જોઈ રડવા લાગી. પુત્રને માટે રમકડા લાવી.

કેદારનાથે ઘણા સવાલો પૂછ્યા. પછી કહ્યું કે, “મારી ખાત્રી થઈ છે કે આ મારી પૂર્વજન્મની પત્ની જ છે.”

ઈ. સ. ૧૯૪૦ આસપાસ અંગ્રેજી છાપાઓમાં આ બધા સમાચારો છપાયા હતા.

સ્વીડનનો સ્ટુરે લોનરસ્ટ્રેન્ડ Sture Lonnnerstrand નામનો વૈજ્ઞાનિક સંશોધક આ વાત બનાવટી છે તેમ પુરવાર કરવા ભારત આવ્યો. તેને અત્યંત ખાત્રીપૂર્વક જાહેર કર્યું કે, “પુનર્જન્મનો એક સંપૂર્ણ અને ખાત્રીદાયક કિસ્સો છે.”

આ બાબતની ઘણાઓએ ચકાસણી કરી છે. દિલ્હીના કેટલાક પ્રખ્યાત માણસોએ આ બાબતમાં તપાસ કરી હતી અને “તેજ” પત્રના મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર લાલા દેશબંધુ, પંડિત નેકિરામજી શર્મા તથા બાબુ તારાચંદજી વકીલની કમિટી નીમી આ સંબંધી એક અહેવાલ પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો.

મથુરામાં દશ હજાર માણસોની સભા થઈ હતી અને દિલ્હીમાં પણ સભા થઈ હતી, જેમાં દિલ્હી યુનિવર્સિટીના વાઈસ ચેન્સેલર રાયબહાદુર રામકૃષ્ણજી અને અન્ય પ્રતિષ્ઠિત સભ્યોનો હાજર હતા.

*** કરીમ કે ફાઝલ ***

પુનર્જન્મમાં વિશ્વાસ ન કરનારા એક મુસ્લીમ પરિવારમાં પુનર્જન્મની વાત કઈ રીતે પ્રત્યક્ષ થઈ તેની હકીકત “ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા” ના છાપામાં આવી હતી.

બરેલીમાં એક મુસ્લિમ અધ્યાપક શ્રી હશમતઉલ્લા

પુનર્જન્મની પ્રતીતિના આવા અનેક પુરાવાઓ એકત્ર થઈ રહ્યા છે અને આજનો સમગ્ર વર્ગ પુનર્જન્મને સ્વીકારતો થયો છે.

જે આત્માનો સ્વીકાર કરે છે અને પરલવનો સ્વીકાર કરે છે તે પુણ્ય-પાપનો સ્વીકાર કરે છે અને ધર્મનો સ્વીકાર કરે છે અને ધર્મને જે અંગીકાર કરે છે તેના કર્મનો વિનાશ થાય છે. અંતે એ આત્મા અજરામર પદને પ્રાપ્ત કરે છે અને હંમેશ માટે અનંત આનંદનો ભોક્તા બને છે. એટલે એક આત્મતત્વના જ્ઞાનથી કેવો મહાન લાભ થાય છે. માટે તમે આત્માની યોજ કરો, આત્માને યોજાઓ.

શાસ્ત્રો કહે છે-“ જે યોગ જાણે સો સર્વ જાણે ”
જે એકને જાણે છે તે બધું જ જાણે છે.

• સંપાદકની નોંધ •

૧. બેનવટ

તેમજ સુનિશ્ચીતિમાં સ્થાપિત મહેસલ વિધાન મંડળ દ્વારા સંપાદકની નોંધમાં આ મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

દુનિયામાંથી મોકલેલી સંપાદકની નોંધમાં આપેલા મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

દેશ દ્વારા સંપાદકની નોંધમાં આપેલા મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

દુનિયામાંથી મોકલેલી સંપાદકની નોંધમાં આપેલા મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

૧. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

આથી આ સંપાદકની નોંધમાં આપેલા મહા સં. બેનવટ પ્રત્યે જાહેર જાણેથી આપેલા વિશાલિત નીચે મુજબના મહા સં.

મોટો થતાં આ બાળકે પોતાના આગલા ભવની વાતો કહેવા માંડી. તેનું નામ નેત્રીપ બુડાક હતું. મરત્તીન ગામમાં તે રહેતો હતો.

તેની પત્નીનું નામ ઝેહરા હતું. તેને બાળકો હતા. અહ-મદ રેન્કલીએ ઝઘડાને લીધે તેનું જન કયું હતું. દાતરડા વડે તેના ઉપર ઘા થયા હતા.

મરત્તીન ગામમાં આ આરણ છોકરાને લઈ જતા તેને પોતાની પત્ની અને બાળકો તરત ઓળખી કાઢ્યા. બધાના નામ કહી આપ્યા. સૌથી નાની છોકરીને તે ઓળખી શક્યો નહિ, કારણ કે તેના જન પછી તે જન્મી હતી.

તેની સત્યતાની ખાત્રી કરવા માટે તેની પત્ની ઝેહરાએ કેાઈ અંગત વાત કહેવા તેને જણાવ્યું. એકવાર ઝઘડો થતાં શુસ્સામાં ઝેહરાને પગ પર છરી મારી હતી.

ઝેહરાએ કહ્યું કે, તે વાત સાચી છે અને છરીનો ઘા તેના પગ પર નિશાનરૂપે ઝેહરાએ બતાવ્યો.

શેઠની દુકાન અને ઘર નજીક હતાં. આલક આવે ત્યારે શેઠના સંકેત અનુસાર આલક જોટા તોલમાપ લઈ આવે. આલકને માલ આપવાનો હોય તો શેરના બહલે પોણાશેર આપે. જો માલ લેવાનો હોય તો શેરનું સવાશેર લે, પણ પાપ કયાં સુધી ઢાંક્યું રહે !

પાપ છુપાયા ના છુપે,
છુપે તો મોડું ભાગ;
દાબી દૂબી ના રહે,
રૂઢ લપેટી આગ.

ધીરે ધીરે લોકો બણી ગયા કે, શેઠ તો મહાકગારો છે એટલે સૌએ તેનું નામ વંચક શેઠ રાખ્યું.

* વંચક શેઠ *

એકવાર પુત્રવધૂએ પોતાના પતિને પૂછ્યું, “મારા સસરાજીનું નામ તો હેલાક શેઠ છે અને લોકો તો તેમને વંચક શેઠ કહે છે તેનું શું કારણ ?”

આલકે પોતાની પત્નીને સત્ય હકીકત કહી કે પિતાજી લોકોને ઠગે છે એટલે લોકોએ તેમનું બીજું નામ વંચક શેઠ રાખ્યું છે.

ધર્મોત્તમા પુત્રવધૂને આ વાત ન ગમી. એકવાર પુત્રવધૂએ પોતાના સસરાને એ હાથ જોડી વિનંતી કરી કે—

“બાપુજી, આપ અનીતિ કરીને, બીજાને ઠગીને અને

અનીતિનો ત્યાગ

લોખા લોકોને છેતરીને ધનોપાર્જન કરો છો, પણ આ ધન ટકશે નહિ. આડે માર્ગે ચાલ્યું જશે, નાશ પામશે અને મોટા પાપના લાગી બનવું પડશે.

આપ અનીતિનો માર્ગ છોડી, નીતિ-ન્યાયનો માર્ગ અપનાવો. તેથી આપણે અવશ્ય સુખી થઈશું. અનીતિના ઘણા ધન કરતાં નીતિનું થોડું ધન પણ સુખ આપનારું બને છે.

સુપાત્રમાં આપેલું નીતિનું ધન અનન્ય ફળ આપે છે અને મહાન લાભ પ્રાપ્ત થાય છે.

“જેવો આહાર તેવો ઓડકાર” એ કહેવત અનુસાર અનીતિનું ધન પેટમાં પડે તો બુદ્ધિ બગડે, ધર્મકાર્યમાં ચિત્ત લાગે નહિ માટે આપ મારી વિનંતી માની નીતિનો માર્ગ સ્વીકારો અને અનીતિને તિલાંજલી આપો. આપ છ મહિના મારી વાત માનો અને તેનું ફળ જુઓ.

પુત્રવધૂની વિનય-વિવેકપૂર્વકની ડહાપણ લેણી વાણીની અસર વચક શેઠ પર ઘણી સારી પડી અને તે દિવસથી તેમને વ્યાપાર વ્યવસાયમાં ન્યાય-નીતિથી ચાલવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો.

× સોનાની પાંચશેરી ×

ધીમે ધીમે લોકોમાં તેમની સારી છાપ પડવા માંડી, લોકોને વિશ્વાસ વધવા લાગ્યો, ધંધો વધ્યો અને ન્યાય-નીતિ

ન્યાયશી મેળવેલા ધનની પરીક્ષા લેવા માટે શેઠે સોનાનું એક પાંચશેરી કરાવીને તેના ઉપર પોતાના નામની મહો મારી અને પુત્રવધૂના કહેવાથી જાન્યવરે મૂકી દીધી. ત્રણ દિવસ સુધી તે ત્યાં પડી રહી પણ કોઈએ લીધી નહિ તેજ શેઠને ઘણું આશ્ચર્ય થયું.

ફરી સોનાની પાંચશેરી સમુદ્રમાં નાખી દીધી.

એકવાર એક માછીમારની જાળમાં એક મોટું માછલું આગ્યું. આ માછલાના પેટમાંથી પેલી સોનાની પાંચશેરી નીકળી શેઠના નામની મહોર તેના પર જોઈ ગરીબ માછીમાર પાંચશેરી શેઠને આપી ગયો.

નીતિનો આ પ્રત્યક્ષ પ્રભાવ જોઈ શેઠની શ્રદ્ધા દઢ બની. પુત્રવધૂનું બહુમાન થયું. હેલાક શેઠનો યશ ચોમેરે ફેલાયો. શેઠનું ઉઠાહરણ જોઈ લોકો પણ નીતિમાર્ગે વળ્યા. લક્ષ્મીનો સફળ્ય થવા લાગ્યો.

પ્રવાસે જનારા વ્યાપારીઓ શેઠ પાસેથી દ્રવ્ય લઈને પ્રવાસે જતાં. તેમની દૃઢ માન્યતા હતી કે શેઠનું ધન નીતિમાર્ગનું છે, માટે જવાનું નથી, તેથી આપણે પ્રવાસ તથા વ્યાપાર નિર્વિઘ્ને સફળ થશે.

વહાણ ચલાવનારા ખલાસીઓ શેઠનું નામ મંગલરૂપ હોવાથી સાગરની સફર સુંદર રીતે થાય તે માટે વહાણ ચલાવતી વખતે “હેલાસા” “હેલાસા” કહેવા લાગ્યા. આ રીતે હેલાક શેઠ વિખ્યાત બન્યા.

X અનીતિનું ધન X

અનીતિનું ધન ઘાસના પૂળા જેવું છે. ઘાસના પૂળામાં દીવાસળી ચાંપતા અજવાળું થાય છે, પણ થોડી ક્ષણો પછી ઘોર અંધકાર વ્યાપે છે અને તેમાંથી રાખ પણ મળતી નથી. તેવી જ રીતે ભલે અનીતિના ધનથી થોડીવાર અજવાળું લાગે, પણ પછી એ મૂળ સુડીને પણ સાફ કરી જશે એ ન ભૂલવું.

કહ્યું છે કે—

અન્યાયોપાર્જિતવિત્તં,

દશ વર્ષાણિ તિષ્ઠતિ ।

પ્રાપ્તે ત્વેકાદશે વર્ષે,

સમૂલં તદ્વિનશ્યતિ ॥

અન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું ધન વધુમાં વધુ દશ વર્ષ સુધી રહે છે. અગિયારમાં વર્ષે તો મૂલ મૂડીને લઈને ચાલ્યું જાય છે.

એક મોટર ડ્રાઈવરે કહેલો તેના જીવનનો મહત્વનો આ પ્રસંગ છે. મોટર ડ્રાઈવરના ધંધામાં હોવા છતાં આ ડ્રાઈવર સીધો, સાદો, પ્રામાણિક અને નિર્વ્યસની હતો.

“જીવનમાં સદાય ન્યાય અને નીતિ જાળવનારો હું એકવાર મારો ધરમ ચૂકી ગયો.

રાજકોટથી ભાવનગર એકવાર ખટારો લઈને હું જતો

પરોપકારમાં જેની બુદ્ધિ છે અને જે કૃતજ્ઞ છે એટલે કરેલા ઉપકારને જે ભૂલતા નથી આવ્યા એ જ ગુરૂપથી આ પૃથ્વી ટકી રહી છે.

કૃતજ્ઞતા અને પરોપકારના ગુણને ધારણ કરનાર લોકમાં સર્વશ્રેષ્ઠપણું પામે છે.

જો તમારે જીવનની સૌરભ પ્રગટાવવી હોય તો કૃતજ્ઞતા તથા પરોપકારનો ગુણ કેળવવો પડશે.

મારા ઉપર ઉપકાર કરનાર પ્રત્યે જો હું સદ્ભાવ ન રાખી શકું તો અપકાર કરનાર ઉપર ઉપકાર કરવાનું બળ મારામાં ક્યાંથી પ્રગટશે !

જો હું મારા ઉપર કોઈએ કરેલા ગુણને પણ નથી જાણતો, નથી સ્વીકારતો, તેનું દેવું ચુકવવાનો વિચાર નથી કરતો તો મારા જેવું નીચ કોઈ નથી. જો કૃતજ્ઞતા ગુણ નહિ આવે તો એક પણ સારો સદ્ગુણ નહિ આવે.

૦ સદ્ગુણની સુગંધ ૦

શેખસાહીએ લખ્યું છે: “મેં માટીના એક ઢેકાને પૂછ્યું કે તું તો માટી છે, આટલી બધી સુગંધ તારામાં ક્યાંથી આવી ?

ઢેકાએ કહ્યું, “આ સુગંધ કંઈ મારી પોતાની નથી. મને કેટલોક વખત ગુલાબના ક્યારામાં રહેવા મળ્યું હતું. આ સુગંધ ત્યાંની છે.” આનું જ નામ કૃતજ્ઞતા.

ખીજના સીધા અથવા આડકતરા સહેજ માત્ર ઉપકારને જાણવો, તેનો સ્વીકાર કરવો, વાણીથી પ્રશંસા કરવી અને આ ઉપકારનો બદલો વાળવા સર્વ સુયોગ્ય પ્રયત્નો કરવા.

વરસો પહેલાની રોમ દેશની આ વાત છે.

એક જંગલમાં થઈને તે દેશનો એક તત્ત્વ ચિંતક જઈ રહ્યો હતો. દૂરથી તેણે સિંહની કંઠે ત્રાડ સાંભળી. થોડી થોડી વારે ઢુઝભરી સિંહની ત્રાડો સંભળાઈ.

પેલા તત્ત્વચિંતકને થયું કે સિંહને કંઈ વેદના થઈ રહી છે. તેને દૂરથી જોયું કે સિંહના પંજમાં એક તીક્ષ્ણ કાંટો વાગ્યો હતો. સિંહ પંજે પછાડે અને કાંટાની વેદના થાય એટલે ચીસો પાડે. કાંટો નીકળે નહિ અને પંજમાં વધુ ઉંડો જાય.

આ તત્ત્વચિંતકને દયા આવી. લગવાનના નામનું સ્મરણ કરી તે ધીરે ધીરે સિંહની પાસે આવ્યો અને સિંહના પંજને પોતાના હાથમાં લઈ જોરથી કાંટો કાઢી નાખ્યો.

સિંહ પણ તેની સામે ઉપકારની લાગણીથી જોઈ જંગલમાં આવ્યો ગયો. સિંહ પણ સમજી પ્રાણી છે.

આ વાતને ઘણો વખત વીતી ગયો. તે જમાનામાં રોમન સૈનિકો ગુલામોને પકડતા અને આ પકડાયેલા કેદીઓને ભૂખ્યા સિંહ સામે ધરી દેતા. સિંહ આ નિરાધાર મનુષ્યોને ફાડી ખાય તે નજરે જોઈને રોમનોને ખુશી થતી. આવા ફૂર ભાવોથી રોમન પ્રજાની થોડા સમયમાં પડતી

ઘર્ષ ઘર્ષ અને એક કાળનું મનના રોમન સામ્રાજ્ય પતનની ખાઈમાં લોમાઈ ગયું.

એકવાર પેલો તત્ત્વચિંતક પણ રોમન ઈનિકોને નામે પકડાઈ ગયો. આ ટોળાની સામે એક ભૂખ્યા સિંહને છોડવામાં આવ્યો. ટોળામાં સર્વે રડારોળ કરતાં હતા. પેલો તત્ત્વચિંતક નિર્ભયતાથી મૃત્યુની રાહ જોઈ ઉભો હતો.

ભૂખ્યો સિંહ ટોળા પર કૂદી આવ્યો અને એક ભારે આશ્ચર્ય બન્યું. પેલા તત્ત્વચિંતક પાસે ધીરેથી આવીને સિંહ તેનો હાથ ગ્રેમથી આટવા લાગ્યો.

આ પેલો સિંહ હતો જેના પંજામાંથી કાંટો તત્ત્વચિંતકે બહાર કાઢ્યો હતો.

રોમનોને તેમના જીવનમાં આવું દૃશ્ય જોવા મળ્યું નહોતું. તે દિવસે સર્વ કેદીઓને જીવનદાન આપવામાં આવ્યું.

સિંહ જેવા પશુમાં પણ જો કૃતજ્ઞતાનો ગુણ હોય છે તો પછી મનુષ્ય જો કૃતજ્ઞતા ચૂકે તો પશુથી પણ બદતર છે.

લલે આપણે ઋણ વાળી ન શકીએ પણ જો ઋણ આપણે સ્વીકારીએ તો ઋણ વાળવાની શક્તિ ક્યારે પણ આવશે.

જે જીજ્ઞાસુ ઉપકાર આપણે ન સ્વીકારીએ તો આત્માના પરિણામો-ભાવોની કોમળતા રહેશે નહિ, નિષ્કુરતા આવી જશે.

જે જીજ્ઞાસુ ઉપકાર સ્વીકારતો નથી તે કૃતઘ્ન છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે અર્થ માગેલાં આશ્ચર્યને મનને કત-

ધનતાનું કોઈ પ્રાયશ્ચિત નથી. કૃતધનતાફૂં પાપ ધોવા માટે પોતામાં કૃતજ્ઞતા જગાડવી પડશે.

કૃતધનતા સંસારમાં બ્રમણ કરાવે છે અને કૃતજ્ઞતા મોક્ષના માર્ગ તરફ વાળે છે.

× પછી શું ? ×

બીજા વિશ્વયુદ્ધનો આ પ્રસંગ છે. અમેરિકન માસિક ‘રીડર્સ ડાયજેસ્ટ’ માં એ પ્રસિદ્ધ થયો છે. જેના જીવનમાં આ ઘટના ઘટી તેના પોતાના શબ્દોમાં છે.

“ હું ફ્રેંચ સૈનિક છું. એકવાર અમે મિત્ર રાજ્યોના સૈનિકો નાઝીઓના હાથમાં પકડાઈ ગયા. મૃત્યુ અમારે માટે નક્કી થઈ ગયું.

અમને દરેકને જૂદી જૂદી એક એક કેટડીમાં પૂરવામાં આવ્યા. આ કેટડી એટલી નાની હતી કે તેમાં ઉભા ન થઈ શકાય અને સુઈ પછુ ન શકાય. માત્ર બેસી રહેવું પડે. બેડીઓથી હાથ-પગ બાંધેલા હતા. બૂએ-તરસે અહિં પડી રહેવાનું હતું.

લશ્કરની બાતમી કઢાવવા માટે નાઝી અફસરો સખ્ત જીલમ કરતા. રાત્રે નાઝી સીપાઈઓના ખૂટનો અવાજ સંભળાતો. એકાદ કેટડીમાંથી અમારામાંના કોઈને કાઢીને જમીન પર ઘસડી જવામાં આવતો. નાઝી અફસરોની ઓફિસમાં તેના પર અમાનુષી જીલમ કરવામાં આવતો અને છેલ્લે

ખંડુકની ગોળીનો અવાજ સંભળાતો અને નરક વેદનામાંથી એક મિત્ર ઘૂંટ્યો એવું લાગતું.

એક રાત્રે મારી કોટડી પાસે નાઝી સિપાઈઓના ખડ અટક્યા. બહારથી તાળુ ખટ્યું. પશુને ખેંચી કાઢે તેમ મને બહાર ખેંચી કાઢી જમીન પર પટકયો અને ઘસડીને લઈ ગયા.

એક કરડા ચહેરાવાળો નાઝી અફસર બેઠો હતો, તેની સામે મને ઉભો કર્યો.

મિત્ર રાજ્યોના લશ્કરની હિલચાલ સંબંધી ખાતમી કઢાવવા તેને મને અનેક પ્રશ્નો પૂછ્યા. વચ્ચે વચ્ચે પોતાનો ડંડો સજ્જત રીતે તે મારા વાંસામાં મારતો જાય.

વાતવાતમાં તેને મને પૂછ્યું: “તું ફ્રેંચ છે?” મેં હા કહી અને જર્મનિ તથા ફ્રાન્સની સરહદ ઉપરના એક ગામ-ડામાં મારો જન્મ થયો હતો તે વાત મેં કહી.

પેલા ફૂર નાઝી અફસરે પૂછ્યું: “એ ગામ વિષે તું શું જાણે છે?”

મેં જણાવ્યું કે એ ગામમાં મારા વૃદ્ધ દાદીમાએ મને ઉછેરીને મોટો કર્યો હતો. મારું બાળપણ ત્યાં વીત્યું હતું.

વચ્ચે વચ્ચે ગુસ્સાથી તે નાઝી અફસર બરાડતો: “જૂઠો, આ બધું હડહડતું જૂઠું છે.” અને એક બે ડંડા મને મારતો અને પૂછતો “એ ગામમાં તું કેને જાણે છે?”

મેં મારા વૃદ્ધ દાદીની વાતો કહી. અમારી પડોશમાં

જેન સ્ટોપેલ નામનો એક દારૂડીઓ રહેતો હતો. તેને જોસેફ નામનો નાનો દિકરો હતો. દારૂડીઓ દારૂ પીને પત્ની તથા દેકરાને મારતો. મારા વૃદ્ધ દાદી નાના જોસેફને અમારા ઘેરે લઈ આવી છાનો રાખતા, ભોજન કરાવતા.

જેન સ્ટોપેલની કમાણી ખંધ થઈ પણ એની દારૂની લત છૂટી નહિ. પત્ની ખિચારી દીકરાને સાચવતી અને મનુરી કરતી. આ દારૂડીઓ તેણીને મારીને દારૂ પીવા પૈસા લઈ જતો.

એકવાર દારૂડીઆએ પત્નીને એટલો ઢારમાર માર્યો કે ખિચારી મરી ગઈ. નાનો જોસેફ નિરાધાર થઈ ગયો. મારા દાદી તેને સાચવતા, જમાડતા. આ પ્રમાણે જોસેફ મોટો થયો. એકવાર દારૂડીઆ પિતાએ તેને માર્યો અને છોકરો ઘર છોડીને નાસી છૂટ્યો. ઘણી તપાસ કરી પણ તેનો પત્તો લાગ્યો નહિ.

જેન સ્ટોપેલને પુત્ર વિચોગનો આઘાત ઘણો લાગ્યો. તેને દારૂ છોડી દીધો. સુનમુન બનીને પોતાના ઝુંપડામાં તે બેસી રહેતો. મારા વૃદ્ધ દાદી તેનો હાથ પકડી તેને અમારા ઘેર લઈ આવતા. પરાણે ભોજન કરાવતા અને આશ્વાસન આપતાં. તે મુંગોમંતર ખૂંટી આંખોએ અંતરિક્ષમાં પોતાના પુત્રને શોધતો હોય એમ બેસી રહેતો.

પછી જેન સ્ટોપેલ માંદો પડ્યો. ત્રણ દિવસ અને રાત મારા દાદીએ તેની ચાકરી કરી અને તે મૃત્યુ પામ્યો.

હું વાત કહે જતો હતો અને પેલો નાઝી અફસર બરાડા

એકાએક તેમનો ગળેરો ધ્યાનથી ભેળંને સરદારે પકડ્યું:
“અરે! તારો ધંધો શું છે?”

“હું જનાવરનો ડોક્ટર છું.” પેલા ભાઈએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો.

આ સાંભળી બધા એકબીજાનાં મોઢા ભેવા લાગ્યા. હુટારા સરદારનો અવાજ બદલાઈ ગયો. “અરે, ભાઈ! તમે જો પહેલાં કેમ ન કહ્યું? તમે તો અમારા જીવનદાતા છો. અમારાં ઘર, અમારી ગાયને જીવતદાન દેનારા તમે! તમારો વાળ સરખો ય વાંકો ન કરીએ. અમને માફ કરો, અમારી મોટી ભૂલ થઈ.”

પછી જીપગાડીને ઘણા મારી બધા સરદારના ઘેર લઈ ગયા. પેલા ભાઈનું સાફ સ્વાગત કર્યું.

એક વખત આ ગામમાં એક ગાયને વાછરડું જન્મતું નહોતું તે મદદ કરવા પેલા ભાઈ ઘરના ડોક્ટર તરીકે આવેલા. તેમને ભાદે મથામણ પછી ગાય અને વાછરડું બંનેને બચાવેલા.

સરદારે કહ્યું, “તમે મારી ગાય બચાવેલી. તમે કદાચ મને ભૂલી ગયા હશે, પણ હું તમને કેમ ભૂલું? ઉપકાર કરવાવાળાનો ગુણ ભૂલીએ તો જીવતા નરકમાં જઈ પડે.”

જો કૃતજ્ઞતા આપણા ભાવમાં હશે, આભારના શબ્દોમાં આપણે કૃતજ્ઞતા સ્વીકારીશું અને કાર્ય વડે ઉપકાર કરી

ઓને પ્રેરણા મળશે. પરંતુ જો આપણે કૃતદ્વન બનીશું, ખીજાએ કરેલા ઉપકારનો સ્વીકાર નહિ કરીએ તો ઘણાના સહભાવો ઉપર આઘાત કરીશું અને કેટલાય સત્કાર્યો થતાં અટકાવીશું.

અંગ્રેજી ભાષામાં જે વાક્યોનો વપરાશ વધારે છે. Very Sorry! “માફ કરજો” એ ક્ષમાપનાનું સૂચક છે. અને Thank you! “તમારો આભાર!” એ કૃતજ્ઞતાનું સૂચક છે. સાચા ભાવથી બોલાયેલા આ બંને વાક્યો જીવનમાં સુગંધ ફેલાવે છે.

૦ સંપાદકની નોંધ ૦

૧

* ઘણાનો મારા ઉપર ઉપકાર છે. *

પૃથ્વી પર માનવીનું આગમન શાને કાળે થાય છે તે હું જાણતો નથી, પણ કોઈકવાર લાગે છે કે પ્રભુના કોઈ દેવી હેતુ અને ક્રમને અનુસરીને જ આપણે આવીએ છીએ.

આપણું સમગ્ર અસ્તિત્વ જીનજોને સુખી કરવા, જોમના દુઃખ દેડવા અને વેદનાના મહાસાગરમાંથી તારવા માટે જ છે.

કારણ કે આપણું સુખ અન્યના સ્મિત અને સ્વાસ્થ્ય પર જ આધારિત છે.

કારણ કે અનેક અણજાણ આત્માઓના ભાવિ સાથે આપણે સૌ મૂંગી સહ'તુભૂતિના તંતુથી સંકળાયેલા છીએ.

મને સતત અને તીવ્ર ભાન રહ્યા જ કરે છે કે, હયાત અને જીનહયાત એવા અસંખ્ય માનવીની મહેનતથી મારું આંતરિક અને બાહ્ય જીવન ઘડાયું છે, તો હું પણ તેમને સુખી કરવા માટે ઘસાઈ છૂટું-ખપી જઉં.

—આઈન્સ્ટાઈન

૨

૦ સદ્વ્યવહારનો પાયો ૦

કૃતજ્ઞતાનો સદ્ગુણ મોક્ષમાર્ગ પ્રત્યે વાળે છે. કૃતદ્વનતાનો દુર્ગુણ સંસારમાં ભ્રમણ કરાવે છે.

નિશ્ચયધર્મનો પાયો વ્યવહાર ધર્મ છે. વ્યવહાર ધર્મનો પ્રાણ નિશ્ચયધર્મ છે.

બીજા બંધા દોષોનું પ્રાયશ્ચિત છે, પણ કૃતઘ્ન આત્માને પ્રાયશ્ચિત છે જ નહિ, એમ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે.

એકાંત નિશ્ચયવાદીઓમાં કૃતઘ્નતા ગુણ સર્વથા નાશ પામે છે. કારણ કે તેમના મનમાં પર દ્રવ્યના કર્તૃત્વપણાનો સર્વથા નિપેદ છે.

તીવ્ર સંકલેશવાળા જીવોને મંદ સંકલેશવાળા કરવાનો ઉપાય નિશ્ચયનું તત્ત્વજ્ઞાન નથી, પણ સદ્વ્યવહારનું પાલન અને તે માટે જરૂરી તત્ત્વજ્ઞાન છે.

કૃતઘ્નતા ગુણ સદ્વ્યવહારનો પાયો છે, તેથી ગુરુ-શિષ્ય ભાવ, પિતા-પુત્ર ભાવ, સ્વામી-સેવક ભાવ સચવાય છે અને તો જ લૌકિક ધર્મ તથા લોકોત્તર ધર્મમાર્ગનું ધારણ પોષણ થાય છે.

સર્વ સમર્પણ ભાવના ઉંચા ભક્તિયોગ રૂપી ફળનું આ કૃતઘ્નતા ભાવ બીજ છે.

* પ્રભુનું ઝાણ *

એકવાર બેંગલોરનું ફ્રેન્કલિનને પેસાની જરૂર પડી. એક ધનવાન મિત્ર પાસે તેમને વીસ ડોલર માંગ્યા. પેલા મિત્રે વીસ ડોલરની એક સોનામહોર આપી.

કેટલાક સમય પછી ફેંકલિને વીસ ડોલર ભેગા થતાં વીસ ડોલરની સોનામહોર પાછી આપી. મિત્રે આશ્ચર્યથી કહ્યું, “મેં ક્યારેય તમને વીસ ડોલર ઉઝીના આપ્યા નથી.”

ફેંકલિને તેમને ગ્રાહ કરાવ્યું. પેલા મિત્ર જોડ્યા, “પાછા લેવા માટે આ વીસ ડોલર આપ્યા નહોતા. આ સોનાનો સિંકો તમારી પાસે રાખો. કોઈક દિવસ તમારા જેવો જ પૈસાની જરૂરિયાતવાળો તમારી પાસે આવી અડે, તો જોને એ આપી દેજો અને કહેજો કે પાછા આપવા જેવી તેની સ્થિતિ થાય ત્યારે તે પણ કોઈ જરૂરિયાતવાળાને આ પ્રમાણે વિનંતિ કરીને આપે.”

કહેવાય છે કે, યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ અમેરિકામાં વીસ ડોલરની એ સોનામહોર આજે પણ કોઈકને કોઈકની જરૂરિયાત પૂરી કરતી ફરી રહી છે!

મારા એક મિત્ર આજે ઘણા સુખી છે. તેમના અનુભવનો એક પ્રસંગ આ પ્રમાણે છે.

નાનપણમાં સ્થિતિ એટલી ખરાબ કે મુંબઈ આવવાના ટિકિટના રૂપીઆ પાડોશી પાસેથી ઉઘીના લઈને આવ્ય હતા. કેટલાક વરસે થોડી ખચત થતાં દેશમાં પેલા પાડોશી સન્નજનને રૂપીઆ પાછા આપવા ગયા, ત્યારે તેમને કહ્યું “ધંધા માટે ઘણા વરસો પહેલાં એક વૃદ્ધ સન્નજનના રૂપીઆ મેં ઉઘીના લીધા હતાં. વ્યાજ સાથે જ્યારે રકમ પાછી આપવા ગયો ત્યારે તેમને મને એક વિનંતિ કરી.

“આ રકમ તમારી પાસે રાખો. જરૂરિયાતવાળાને એ શરતે આમાંથી રૂપીઆ આપવા કે તે આપણો આભાર માને નહિ. આ વાત ગુપ્ત રાખે. પોતે પ્રાર્થના લગવાનની કરે, આભાર માને તથા ખીજને ઉપયોગી થવાની ભાવના કરે અને પોતાની સ્થિતિ સારી થાય ત્યારે પોતે પણ ખીજને આ શરતે રૂપીઆ આપે. આ પ્રભુનું ઋણ છે. આને ધર્માંદા રૂપીઆ માનશો નહિ. આની સફરપરંપરા ચાલુ રાખજો.”

આ વાત કહેતાં મારા મિત્રે મને કહ્યું, કિરણભાઈ! પ્રભુના ઋણની આ પરંપરામાં કંઈક ચમત્કાર છે. ટિકિટના રૂપીઆ પેલા પાડોશીએ પાછા ન લીધા. “પ્રભુનું ઋણ” એટલું કવર પર લખી કવર મને પાછું આપ્યું. પ્રભુનો આભાર તથા જરૂરિયાતવાળાને ઉપયોગી થવાનો ભાવ-આ એ શરતથી મારી સ્થિતિ સુધરતી ગઈ. પેલા કવરમાં હું રૂપીઆ વધારતો જ ગયો અને જરૂરિયાતવાળાને એ શરતે આપતો જઈ છું. ચમત્કાર એ છે કે, “પ્રભુનું ઋણ” લેનાર દરેક વ્યક્તિ કૃતજ્ઞતાના સ્વીકારથી અને ખીજને ઉપયોગી થવાની પ્રાર્થનાથી પોતે સુખી બની જાય છે.”

૦ નીતિશાસ્ત્રનું સત્ત્વ ૦

સર્વ નીતિશાસ્ત્રોનું સત્ત્વ કૃતજ્ઞતા ગુણ છે.

વ્યવહારના સંબંધોમાં સ્થૂલ ઉપકારનું મહત્ત્વ છે. તેથી

વિશેષ આધ્યાત્મિક સૂક્ષ્મ ઉપકારનું મહત્ત્વ ધ્યાન છે અને તેથી જ શાસ્ત્રનું, ધર્મનું, સદ્ગુરુઓનું તથા પરમાત્માનું કૃત-
જ્ઞતાના ભાવપૂર્વક બહુમાન કરવાનું છે.

પ્રત્યેક સદ્વિચાર માટે આપણે પરમાત્માનો-જેમને સન્માર્ગ પ્રકાશ્યો તેમનો-ઉપકાર માનવાનો છે, જે સદ્-
ગુરુઓએ શાસ્ત્રરૂપે ગૂંથ્યો તેમનો ઉપકાર માનવાનો છે અને જે સત્પુરુષોએ સંયમ દ્વારા જીવનમાં પ્રગટાવવા પ્રયત્ન
કર્યો. તેઓ સર્વે આપણા પરમ ઉપકારી છે.

એક સમ્યગ્ વિચાર જેની પાસેથી આપણે પ્રથમ સાંભળ્યો,
જેના નિમિત્તે એ સાંભળ્યો, તેમનો ઉપકાર પણ ઓછો નથી.

જો આ કૃતજ્ઞતા ગુણનું મહત્ત્વ આપણે નહિ સમજીએ
તો આ સમ્યગ્ વિચાર આપણા આચારમાં નહિ પલટાય.

જો જાણી બુઝીને આ ઉપકારીપણાના ભાવની આપણે
ઉપેક્ષા કરીએ તો આ સમ્યગ્વિચાર આપણો બનતો નથી.
માત્ર સ્મૃતિની વિગતો રૂપે રહે છે.

૫

× કૃતજ્ઞતા ભયુ^૧ હૃદય ×

O Thou who has given us so much, mor-
oifully grant us one thing more—a grateful heart.

હૈ કરુણાનિધાન ! તે અમને આટલું બધું આપ્યું છે,
તો કૃપા કરીને એક વસ્તુ અધિક આપ-‘કૃતજ્ઞતા ભયુ^૧ હૃદય.’

જો આપણું હૃદય કૃતજ્ઞતા લથું હોય તો મળ્યું તે સર્વ સાર્થક છે, નહિતો સર્વ કંઈ નિર્થક છે.

જેતામાં કૃતજ્ઞતા નથી તેને માનવી શી રીતે કહેવાય

૬

◦ સર્વનું ઋણ ◦

COSMIC OBLIGATION

“આપણને જે કંઈ મળ્યું છે, તે આપણા પુણ્યથી મળ્યું છે, આપણી સાધનાનું ફળ છે. તેમાં ખીજની સહાય નથી આ વિચાર અહંભાવને પોપે છે.

અનેકનો સહકાર, શુભેચ્છા અને સહાય આપણે લીધા છે, તે વાતનો સ્વીકાર ન કરવો-તે પ્રત્યે કૃતજ્ઞ રહેવું એ ગુન્હો છે. આપણા પોતાના વિકાસમાં મોટું વિઘ્ન છે. આપણે સૂક્ષ્મપણે વિચારવું જોઈએ કે આપણા વિકાસ માટે આપણે અન્યની કેટલી બધી સહાય લીધી છે !

સહાય દેવી કે ન દેવી, તે આપણી ઈચ્છા ઉપર નિર્ભર નથી. પ્રત્યેક જીવે આ સહાય લીધેલી જ છે. આ આપણું વિશ્વના સર્વ જીવો પ્રત્યેનું ઋણ Cosmic Obligation છે. ત્યાં સુધી સંસારમાં આપણે છીએ ત્યાં સુધી આપણે અન્ય જીવોનું ઋણ લઈએ જ છીએ.

ખીજ જીવોની જે સહાય લીધી છે, કે લઈ રહ્યા છીએ, તે માટે આપણે સર્વ જીવોના જગજગર ઋણી છીએ, એવો

કૃતજ્ઞતાવ સ્પર્શવો જોઈએ અને ગીતા માટે પરોપકાર રૂપે આપણે જે કંઈ કરી રહ્યા છીએ, તે આપણી અનિવાર્ય દ્વંદ્વ છે, આ ભાવ સ્પર્શવો જોઈએ.

પરમાત્માની આપણા ઉપરની અપાર કૃષ્ણા યોગ્યતા માટે સર્વં જીવેતુ પ્રત્યે ઋણ Cosmic Obligation સ્પર્શવું જોઈએ અને તેમાં ય પરમાત્મા પ્રત્યેતુ ઋણ, સદ્ગુરુઓ પ્રત્યેતુ ઋણ તથા ઉપકારી માતા-પિતા પ્રત્યેતુ ઋણ સતત સ્પર્શવું જોઈએ.

કૃતજ્ઞતાનો ભાવ Law of Cosmic Obligation તથા પરાધર્મકારિતાનો ભાવ Law of Sacrifice અને એકબીજાના પૂરક છે.

કૃતજ્ઞતા અને પરોપકાર વિના કોઈ પણ પ્રકારની સાધના સજીવ નહિ બને, સફળ નહિ બને.

જીવનની સુગંધ પ્રગટાવવાના કાર્યમાં કૃતજ્ઞતા અને પરોપકાર પાયામાં છે.

કૃતજ્ઞતાનો ભાવ પ્રગટ્યા પછી પરાધર્મકારિતા એટલે પરોપકાર બોળરૂપ કે અહંભાવને વધારનાર નહિ બને, પણ સુખરૂપ-આનંદરૂપ બનશે.

(૩)

* પરોપકારનું પિયૂષ *

અમેરિકાના પ્રમુખ અપ્રાહિમ લિંકનની આ વાત છે.

લિંકન એક દિવસ સેનેટની બેઠકમાં જઈ રહ્યા હતા. તેમણે જોયું કે એક સુવર કીચડમાં ખૂંચી ગયું હતું. પ્રયત્ન કરવા છતાં તે બહાર નીકળી શકતું ન હતું. પોતાની ગાડી ઉભી રખાવી લિંકન નીચે ઉતર્યા. લોકોનું ટોળું એકઠું થયું હતું. બધા ઉભા રહી આ કષ્ટ દ્રશ્ય જોતા હતાં.

લિંકને જાતે તે સુવરને બહાર કાઢ્યું. કીચડ વડે કપડા ખરડાયા હતા. સેનેટની બેઠકનો સમય ધઈ ગયો હતો. લિંકન તે જ કપડે સેનેટમાં ગયા. સેનેટના સભ્યોને આશ્ચર્ય થયું. ગાડીના ડ્રાઈવર પાસેથી વાત સાંભળી ત્યારે બધા લિંકનને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા.

લિંકને કહ્યું, “મેં તે સુવરનું દુઃખ જોણું નથી કયું” પરંતુ તેને જોઈ મને જે દુઃખ થયું તે દૂર કયું છે, એટલે મેં માફ જે દુઃખ દૂર કયું છે !”

જ્યારે આપણે પરોપકાર કરીએ છીએ, બીજાનું હિત કરીએ છીએ ત્યારે આપણે આપણા પોતાના ઉપર જ ઉપકાર કરી રહ્યા છીએ.

તમે જ્યારે બીજાની કદગાળા કામના કરો છો ત્યારે તમારા પોતાના કદગાળાનો માર્ગ ઉઘાડો છો.

લાયોલા નામનો ગિંતક કહે છે કે, “ઉપકાર કરવો એટલે દેવું ચૂકવવાની તક મળી છે. જોની ભાવના સાથે પારકાના દુઃખમાં ભાગ લેવો.”

૦ પરોપકાર એ માનવીની ફરજ છે. ૦

શાસ્ત્રોમાં વારંવાર કહ્યું છે કે, ‘પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ’ અને ‘પરોપકારાર્થ મિદં શરીરમ.’ આ સૂત્રો વડે કોઈ પણ સંયોગોમાં જીવનને પરોપકારના રંગથી રંગાવામાં જ માનવ જીવનની સાર્થકતા સમજાય છે.

શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, “પોતાનું પેટ ભરવામાં સંતુષ્ટ છે અને બીજાનો જેને કંઈ જ વિચાર નથી તે નીચ છે. પોતાના સંબંધીઓનું પેટ ભરનારા મધ્યમ છે અને ઉત્તમ મનુષ્યો તે છે કે જેઓ ત્રણ જીવનને ઉપકાર કરનારા છે. ઉત્તમ પુરુષોને સ્વ અને પર એટલે પોતાના તથા પારકાનો લેદ હોતો નથી.” આથી સમજાય છે કે જે મનુષ્ય પરોપકાર કર્યા વિના જીવન જીવે છે તેને પશુથી પણ હલકો કહ્યો છે.

વળી કહ્યું છે કે, “બીજાના કાર્યમાં ઉપયોગી થનાર તણખલું કે રાખ પણ સારા ગણાય. પરંતુ કોઈના ય ઉપયોગમાં ન આવનાર એવો મનુષ્ય તણખલા કે રાખથી પણ નીચો છે.”

સંસારમાં સર્વ જીવોમાં મનુષ્ય શ્રેષ્ઠ ગણાય છે, કારણ કે બીજા જીવો પરોપકારના કાર્યો સ્વેચ્છાએ કરી શકતા નથી. જ્યારે મનુષ્ય સ્વેચ્છાએ પોતાની ઈચ્છાથી પરોપકાર કરી શકે છે. મનુષ્યને કુદરત પાસેથી આટલી સ્વતંત્રતા મળી છે તો પણ જો તે પરોપકાર ન કરે તો તે સર્વ જીવોમાં અધમ બને છે.

■ વહેતું ઝરાણું બનું ૦

લિયો ટોલસ્ટોયે કહ્યું છે કે, “હું મહાન લેખક બનું, કવિ બનું કે કરોડપતિ બનું, પણ તેથી બીજાને શું ?

મહાન બનીને પોતાની મહાનતાનો અહંકાર કરી એકાકી Lonoly રહેવા કરતાં મનુષ્ય બનીને નમ્રતાપૂર્વક મનુષ્યના હુઃખ દૂર કરનારી સેવામાં જ મને તો સાર્થકતા દેખાય છે.

પર્વતોની વચ્ચે ઘેરાયેલા મહાસરોવરની જેમ હું રૂંધાઈ રહેવા ઈચ્છતો નથી કે મારો લાલ ત્યાં આવેલો કેઈ મનુષ્ય જ લઈ શકે. હું તો નાનકડું ઝરાણું બનવા માંશુ છું, કે દોડીને દીનદુઃખી માનવો પાસે પહોંચી જઉં, એમના ચરણોને પગાળી શકું એમના મેલ ધોઈ શુદ્ધ બનાવી શકું, છતાં ય મનમાં લગીરે ય અભિમાન ન લાવું.

સેવા કરનાર તરીકેના અભિમાનને અંતરમાં ન લાવું, પણ સેવાની તક સાંપડ્યાની નમ્રતાને હૈયામાં છલકાવ્યા કરું.

✽ સ્વમાનપૂર્વકની સાદાગ ✽

અમૃતસરના લાલા સંતરામજીના જીવનનો એક પ્રસંગ છે. પ્રીતીશ સરસાદ રાજા એડવર્ડ સાનમા તરફથી તેમને નગરશેઠનું પદ મળ્યું હતું.

તેમનો રેશમનો વ્યાપાર હતો. ચીન અને તાઈકાંદથી રેશમ મંગાવી વ્યાપારીઓને વેચી આડતનું કામ કરતાં.

તેઓ દયાળુ અને ધર્માત્મા હતા. સૌને તેમના તરફ પૂજ્યભાવ હતો.

તેમની દુકાનમાં રેશમ સાફ કરતાં જે રેશમનો કચરો નીકળતો તેનો એક જગ્યાએ ઢગલો કરાવી રખાવતા. એક વૃદ્ધ મનુષ્ય આ ઢગલાના પૈસા ચૂકવી રોજ તેને ભરી જતો.

આ વૃદ્ધ ઘણો ગરીબ હતો. રેશમનો કચરો ખીજે વેચી પૈસા લાલા સંતરામને ચૂકવી ખીજે ઢગલો લઈ જતો.

એક દિવસ આ વૃદ્ધ રેશમનો કચરો ખરીદવા લાલા સંતરામજીની દુકાને આવ્યો હતો. ત્યારે ત્યાં બેઠેલા એક સજ્જને આ વૃદ્ધની લાલાજીને લલામણ કરતાં કહ્યું: “આ વૃદ્ધની એકની એક દીકરીનું લગ્ન લીધું છે, પણ તેની પાસે પૈસા નથી. ગરીબ છે છતાં ખાનદાન છે. કોઈની સામે હાથ લાંબો કરતો નથી. હજી વિનાનું લેતો નથી.”

એ વાતને દિવસો વીતી ગયા. એક દિવસ લાલા સંતરામે પેલા વૃદ્ધને કહ્યું: “લગતજી! આજે રેશમનો કચરો

પરોપકારનું પિયૂષ

તો નીકળ્યો નથી, પણ ઉંદરોએ એક રેશમની ગાંસડીને
તુકશાન કર્યું છે. તમે અંદર ચાલો અને ગાંસડી જુઓ.

પેલા વૃદ્ધે કહ્યું: “શેઠ સાહેબ! હું તો બે ચાર રૂપિ-
યાનો સોદો કરનાર ગરીબ માણસ છું. આટલી મૂલ્યવાન
ગાંસડી ખરીદવાની મારી શક્તિ નથી.”

લાલાજીએ કહ્યું: “તમે ગાંસડી તો જૂઓ. કિંમતનું
પછી થઈ રહેશે.”

વૃદ્ધે ગોડાઉનમાં જઈ ગાંસડીની હાલત ભેઈ કહ્યું: “શેઠ
સાહેબ, ગાંસડીને ઉંદરોએ કાપી નાખી છે. સો રૂપીયા
કિંમત ગણાય.”

લાલાજી જોલ્યા: “પાંચસો રૂપીયાની ગાંસડીના ફક્ત
સો રૂપીયા?”

વૃદ્ધે કહ્યું: “વધુ કિંમત તો ન આવે.”

લાલાજીએ કહ્યું: “તમે મનુષ્ય જોલાવી ગાંસડી ઉપાડી
જાઓ. ધીમે ધીમે વેચી સો રૂપીયા હપ્તે હપ્તે લરી દેજો.”

વૃદ્ધ ગાંસડી ઘેરે લઈ ગયો. ગાંસડી જોલીને ભેયું તો
ઉપર ઉપરનો માલ ઉંદરોએ કાતરી ખાધો હતો. બાકી
અંદરની થાપીઓ આખી જ હતી.

ગાંસડી ઉપડાવી પેલો વૃદ્ધ લાલાજીની ડુકાને લઈ આવ્યો
અને કહ્યું: “શેઠ સાહેબ! ગાંસડી તો અંદરથી આખી જ
છે. તમને તેની પૂરી કિંમત ઉપજી જશે.”

લાલાજી બોલ્યા: “મેં તો સો રૂપીઆમાં તમને વેચી દીધી. હવે હું પાછી ન લઉં.”

વૃદ્ધ કહે: “આખી ગાંસડી હું કગરાના બાવમાં કેમ ખરીદી શકું?”

લાલાજી બોલ્યા: “તમને તુકશાન થયું હોત અને સો રૂપીઆ ન ઉપજ્યા હોત તો હું કંઈ સો રૂપીઆ છોડત? તમારા નશીબનું તમે ખાઓ.”

વૃદ્ધને દીકરીના લગ્નનો ખર્ચ નીકળી ગયો.

સ્વમાનપૂર્વક સહાય કરવા માટે લાલાજીએ પોતે જ આખી ગાંસડી પર કાતર ચલાવી હતી.

ધન્ય છે તેઓને જે સહાયતા લેનારની આંખો નીચી થવા દેતાં નથી અને પોતાના મનમાં ય સહાય કર્યાનો અહંકાર આવવા દેતાં નથી.

× પરોપકાર પાયાનો ધર્મ છે. ×

સ્વાર્થ વિના પારકાનું કાર્ય કરવામાં તત્પર થવું તે પરોપકાર છે. પરોપકાર પરાયણ મનુષ્યનું દર્શન પણ પવિત્ર કરે છે.

પોતાની શક્તિ પ્રમાણે જેટલો બને તેટલો પરોપકાર કરવો એ મનુષ્ય જીવનનું શ્રેષ્ઠ કર્તવ્ય છે.

જે ઉપકારીના ઉપકારને ભૂલી જનારા છે તેઓ અધમ છે. જે મનુષ્યો ઉપકારી પ્રત્યે પણ અપકાર કરનારા છે તે અધમાધમ છે.

પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર પ્રત્યે જેઓ અવશ્ય પ્રતિ ઉપકાર કરે છે તેઓ ઉત્તમ છે. જેઓ અપકારી પ્રત્યે પણ ઉપકાર કરનારા નિઃસ્વાર્થ પરોપકારી છે તેઓ ઉત્તમોત્તમ છે.

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણમાં સ્વ-પર ઉપકાર કરવામાં સત્ત્વ-વાળા અક્ષુદ્ર-ગંભીર જીવને ધર્મ પામવા માટે યોગ્ય કહ્યો છે.

પરોપકાર-ધર્મ પામવા માટેની યોગ્યતાના પાયામાં રહેલો છે.

ભક્તકવિ નરસિંહ મહેતાએ વૈષ્ણવ જનની વ્યાખ્યા કરતાં કહ્યું છે કે—

“વૈષ્ણવ જન તો તેને રે કહીએ,
જે પીક પરાધ જાણે રે;

પરદુઃખે ઉપકાર કરે તોયે,
મન અભિમાન ન આણે રે.”

“ઉપકાર” ઘણો સુંદર શબ્દ છે, પણ ક્યારેક ઉપકાર કરનારમાં ઉપકાર કર્યાનો અહંકાર આવી જાય છે. આપણાથી થઈ શકે તેટલી મન, વચન, કાયાથી ખીજીને મદદ કરવી. આપણે ગમે તેટલી મોટી મદદ કરીએ તો પણ તે મદદ તો ગૌણ જ રહેશે. મુખ્ય મદદ, કૃપા, સહાય તો પરમાત્માની જ રહેશે.

આપણે થોડીક મદદ કરીએ પણ તેનો અહંકાર આવે તો આપણે પરમાત્માને ગૌણ ગણ્યા.

ખીજીના દુઃખની આપણને અનુકંપા થાય, થઈ શકે

આપણે મદદ કરીએ. મદદ કરી શકવાનો આપણને લાભ મળ્યો એમ માનીએ અને લગીરે મ અડકાર આવતા ન દર્શાવે.

શ્રી ઉપદેશરત્નાકરની ગીઠિકામાં કહ્યું છે કે,

પરોપકારઃ સતતં વિધેયઃ,

સ્વશક્તિનો હુત્તમ નીતિરેષા ।

ન સ્વોપકારાચ્ચ સ ભિદ્યતે તત્,

ત્વં કૃત્વંતેતદ્ દ્વિતયં કૃત્તં સ્થાત્ ॥

પોતાની શક્તિ અનુસાર પરોપકાર હંમેશા કરવો જોઈએ. કારણ કે એ ઉત્તમ પુરૂષોની નીતિ છે. પરોપકાર એ પોતાના ઉપકારથી જૂદો નથી. માટે પરોપકાર કરવા વડે સ્વ ઉપકાર અને પર ઉપકાર બન્ને કરાય છે.

* મેઘકુમાર *

ત્રેણિકરાજના પુત્ર મેઘકુમારે શ્રી વીરપ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી.

પહેલી જ રાત્રે મેઘકુમાર મુનિનો સંથારો એટલે સુવાની જગ્યા બારણા પાસે આવી. તેથી બહાર જતાં આવતાં મુનિઓના ચરણ તેમના શરીરને લાગતાં. તેમનો સંથારો-સુવાની પથારી રજ વડે વ્યાપ્ત થઈ ગઈ. આખી રાત નિંદ્રા આવી નહિ. તેમને વિચાર કયો કે, “ સવારે પ્રભુની આજ્ઞા લઈને ત્રત છોડી દઈશ ! આવો વિચાર કરતાં કરતાં મેઘકુમારે માંડમાંડ રાત વીતાવી.

સવારે ત્રતને છોડવાની ઈચ્છાથી તે પ્રભુની પાસે આવ્યા.

.. પ્રભુ બોલ્યા : ‘ હે મેઘ ! તું વિંધ્યાચળમાં એક હાથી

તો. ત્યાં વનમાં વારંવાર દાવાનળ લાગતો, અનેક પશુ-
પક્ષીઓ બળી મરતાં તને વિચાર આવ્યો કે તણબલા,
ઢોડવા, વૃક્ષો વગેરે ઉળાડીને કેટલીક ભૂમિ ખીલકુલ સપાટ
કરવામાં આવે તો દાવાનળથી રક્ષણ કરી શકાય. તેં એવી
રીતે સપાટ જમીન તૈયાર કરી.

એકવાર દાવાનળ પ્રગટ થયો. મૃગ વગેરે પશુઓ રક્ષણ
માટે આ સપાટ જગ્યામાં ખીચોખીચ ભરાઈ ગયા. તું પણ
ત્યાં ઉભો હતો. તને શરીરે ખુજલી આવતા તેં એક પગ
ઉંચો કર્યો ત્યારે પરસ્પર જઠકાઈને રહેલા પ્રાણીઓમાં એક
સસલો તારા પગવાળી જગ્યાએ આવીને ઉભો રહ્યો. પગ
પાછો મૂકતાં તને થયું કે સસલો કચકાઈ જશે. કયાપૂર્ણ
હૃદયવાળો તું પેલા સસલાના પ્રાણની રક્ષા માટે એક પગ
અદ્ધર રાખીને ત્રણ પગે ઉભો રહ્યો. અઢી દિવસે દાવાનળ
શાંત થયો તેથી તે સસલા વિગેરે પ્રાણીઓ પોતપોતાના
સ્થાને આવ્યા ગયા.

સુધા, તૃપાથી પીડિત એવો તું પાણી માટે ઢોડવા ગયો,
પરંતુ લાંબા કાળ સુધી ત્રણ પગે ઉભા રહેવાથી તારો ચોથો
પગ અકકાઈ જવાને લીધે તું ચાલી શક્યો નહિ અને પૃથ્વી
પર પડી ગયો.

ભૂખ અને તરસના દુઃખથી તું મૃત્યુ પામ્યો, પરંતુ
સસલા ઉપર કરેલી દયાના પુણ્યથી રાજપુત્ર થયો છે.

ભગવાનની વાણી સાંભળી મેઘકુમાર દહપણે મતમાં
નિશ્ચય થયા.

કોઈ પણ ભવમાં કરેલો થોડો પણ પરોપકાર નિષ્કળ જતો નથી.

◦ સર્વથી મહાન ◦

ચીનના સમ્રાટને મહાત્મા કોન્ફ્યુશિયસ પર અગાધ ભક્તિ હતી.

એકવાર સમ્રાટે પૂછ્યું: “ગુરુદેવ, પ્રવચનમાં આપે કહ્યું કે દેવોથી પણ વધુ મહાન વ્યક્તિઓ આ ધરતી પર છે. કૃપા કરીને મને એવી મહાન વ્યક્તિઓના દર્શન કરાવો.”

કોન્ફ્યુશિયસે કહ્યું: “એ માટે આપને કયાંય જવાની જરૂર નથી. તમે પોતે જ એક મહાન વ્યક્તિ છો, કારણ કે સત્ય જાણવા માટે જે તત્પર છે તે મહાન વ્યક્તિ જ છે.”

સમ્રાટ જોલ્યા: “પણ ગુરુદેવ! હું તો મારાથી પણ મહાન વ્યક્તિને જોવા ઇચ્છું છું.”

કોન્ફ્યુશિયસે કહ્યું: “એવી મહાન વ્યક્તિ હું પોતે જ છું. કેમકે મને સત્ય ઉપર પારાવાર પ્રેમ છે.

જેને સત્ય ઉપર પારાવાર પ્રેમ પ્રગટ્યો છે તે વ્યક્તિ સત્ય માટેની તત્પરતા છે તેના કરતાં વિશેષ છે.”

સમ્રાટ જોલ્યા: “ગુરુદેવ! મને આપથી પણ વિશેષ મહાન વ્યક્તિના દર્શન ન કરાવો?”

થોડે દૂર એક અત્યંત વૃદ્ધ ડોશીમા ધીમે ધીમે કૂવો ખોદી રહ્યાં હતાં.

એ દશ્ય તરફ સમ્રાટનું ધ્યાન ખેંચતા કૌન્દયુશિયસે કહ્યું: “ પેલા ડાશીમા હવે કેટલો કાળ કાઢશે ! બીજાઓની તરસ છીપાય તે માટે તે કૂવો ખોદી રહ્યા છે ! ”

કેવળ પરોપકારની ભાવનાથી જે લોકો પરમાર્થના કાર્યો કરી રહે છે તે જ સૌથી શ્રેષ્ઠ અને મહાન છે. આપને દર્શન કરવાં હોય તો એ ઉત્તમ વ્યક્તિના દર્શન કરીને પાવન થાઓ.”

X ધૂપસળી X

તમારું જીવન ધૂપસળી જેવું બનાવો. ધૂપસળી પોતાની જાતને બાળીને સુગંધ આપે છે. પોતે જાતે ભસ્મીભૂત થઈને પણ વાતાવરણને સુગંધિત કરે છે. તેનો એક એક કણ બળતો હોય તો પણ પોતે સુગંધ આપતી રહે છે.

ધૂપસળી તમને જોધ આપે છે કે તમારું જીવન પોતોતું અલિહાન આપીને બીજાને સુખી કરવા માટે છે. તમને જીવન પરોપકાર કરવા માટે મળ્યું છે, સ્વાર્થ માટે નહિ જ.

તમારું જીવન તમારા પોતા માટે નથી જ, સાચી રીતે બીજા માટે છે. સૂક્ષ્મપણે તમે વિચારશો તો સમજાશે કે પરોપકારમાં જ મનુષ્યનો પોતાના ઉપર ઉપકાર સમાયેલો છે.

ધૂપસળીની જેમ પરોપકાર વડે જીવનની સુગંધ પ્રગટાવો.

૦ સંપાદકની નોંધ ૦

૧

* મંગલ કામના *

કોઈને નાનામાં નાનો ઉપકાર ભૂલવો નહિ અને કોઈએ કરેલા મોટામાં મોટા અપકારને યાદ કરવો નહિ.

સુખ અને શાંતિનો આ રાજમાર્ગ છે.

સુખ અને શાંતિ એવું અત્તર છે કે જીભ ઉપર તે જેટલું વધારે છાંટશો તેટલી સુગંધ તમારામાં પ્રગટશે.

સુખ અને શાંતિના આ રાજમાર્ગ ઉપર આપણું સર્વેંત્ર જીવન સુગંધમય બની રહો.

પોતાના સુખમાંથી જીભને લાગ આપો અને જીભના દુઃખમાં પોતે લાગ લો.

પેલું વૃક્ષ, પેલી ધૂપસળી અને પેલું ચંદન કાંઈ સુગંધ રહીને મહત્વની વાત કહે છે કે, “ સહી લેજો, બળી જજો, અને ઘસાઈ છૂટજો. ”

આપણા સર્વેંના જીવનમાં સહનશીલતા, કૃતજ્ઞતા, અનુકંપા અને પરોપકાર પ્રગટ થાઓ !

સંપત્તિ કોડોની હોય, પણ્ય જો ગુરૂજનોના, વડીલોના આશિર્વાદ ન હોય, દીન દુઃખી પ્રત્યે અનુકંપા ન કરી હોય, પરોપકાર ન આચર્યો હોય, પારકાના હિત અર્થે

કંઈજ ન કર્યું હોય તો અંતરમાં સુખ અને શાંતિ પ્રાપ્ત થતાં નથી.

આપણી સર્વેની સંપત્તિનો, શક્તિઓનો પારકા અર્થે પદોપકારમાં સદુપયોગ થાઓ !

લેવામાં જે સુખ મળે છે તે ક્ષણિક હોય છે, ત્યારે હિતપૂર્વક ખીજીને આપવાથી પ્રાપ્ત થતું સુખ જ જીવનભર જળવાઈ રહે છે.

મને ખીજા કેટલા ઉપયોગી થાય છે એમ વિચારવા કરતા હું ખીજીને કેટલો ઉપયોગી થઈ શકું એમ છું, આ વિચાર જીવનમાં પ્રકાશ લાવે છે.

આપણું સર્વેનું જીવન આવા લોકોત્તર પ્રકાશથી ભર-પુર બને !

જેની આંખમાં કંઠૂષા છે, હૃદયમાં વાતસલ્ય છે, વાણીમાં શુષ્ણાનુવાદ છે અને જીવનમાં પદોપકાર છે તેના વડે જગત પવિત્ર થયેલું છે.

આ પરમ પ્રેમ આપણા સર્વેના જીવનને હલોહડ ભરી રહો !

એ જ મંગલ પ્રાર્થના !

પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિનું ગૌરવ

ભારતનો આજનો નવો ભણેલો વર્ગ આપણી સંસ્કૃતિ તથા ધર્મની મશ્કરી કરે છે. તેને સાધુઓની મુગ છે. મંદિરો અને ઉપાશ્રયોને તે નિર્થક માને છે. ધર્મકથાઓ તેને ગપ્પા લાગે છે. પ્રાચીન સાહિત્યની તે હાંસી ઉડાવે છે. ધર્મ વિધિઓનો તે તીરસ્કાર કરે છે. જૂના રીવાજોને તે ફેંકી દેવા માંગે છે.

આ નવા વર્ગને ભારતની સંસ્કૃતિ અને સંસ્કાર ધનનો પરિચય નથી.

ભારતીય સંસ્કૃતિ અને ધર્મભાવનાનો પ્રભાવ સેંકડો વરસો સુધી જગતમાં ફેટલો ઉજ્જવલ હતો, દુનિયાના દેશોમાં ભારત પ્રત્યે ફેટલો બધો આદર હતો તથા ભારતીય આદર્શોનો શું પ્રભાવ હતો તે ઇતિહાસના પાનાઓમાં સુવર્ણાક્ષરે લખાયું છે.

કયાં આપણી પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિ અને કયાં આપણું આજનું પતન !

પ્રાચીન ગૌરવ ગાથા આપણને જગાડે છે, આપણી નિરાશાને દૂર કરે છે, આપણી ભ્રમણાઓ ભાંગે છે, નિરાશા

દૂર થાય છે અને ભાવિનું નવું જીવન ઘડવાની શ્રદ્ધા જન્મે છે.

એક હિંદી કવિએ તેમના “ભારત-ભારતી” નામના પ્રખ્યાત કાવ્યમાં કહ્યું છે કે,

હમ કોન થે ? કયા હો ગયે હૈં ?

ઝોર કયા હોંગે અલી ?

આવો વિચારે આજ મીલ કર,

થે સમસ્યામેં સલી.

૦ ધર્મનો પ્રભાવ ૦

પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિ-પ્રભવદેશ, સીંગાપુર, જાવા સુમાત્રા, બાલી, ઇન્ડોનેશીયા, બોર્નિયોમાં પ્રતિષ્ઠા પામી હતી. અફગાનીસ્તાન, ઇરાન, એશિયા, માયનોર, ચીન અને જાપાન સુધી ફેલાઈ હતી. મધ્ય તેમજ દક્ષિણ અમેરિકાના દેશો સુધી ગઈ હતી.

આપણી સંસ્કૃતિમાં ધર્મ અને નીતિના, સદાચાર અને સંસ્કારના એવા અદ્ભૂત તરવો હતા જેથી પ્રાચીન કાળમાં સાદ્ય વિશ્વ ભારતને ગુરૂ તરીકે સ્વીકારતું નવું જ્ઞાનવિજ્ઞાન ભારત પાસેથી મેળવતું, જીવન જીવવાનું માર્ગદર્શન ભારત પાસેથી પામતું.

પ્રાચીન ભારતની વાણીમાં સત્ય હતું, ધર્મનો પ્રભાવ હતો, તરવડું દર્શન હતું.

ભારતીય સંસ્કૃતિએ શીખવ્યું કે મનુષ્ય જીવન દુર્લભ છે. જે જીવન પ્રાપ્ત થયું છે તેનો સદુપયોગ કરો. જીવન ભોગવિલાસ માટે મળ્યું નથી. આત્માનો પ્રકાશ પ્રગટાવવા માટે મળ્યું છે. આત્મા છે, પુનર્જન્મ છે, પોતાના કર્મો પોતાને ભોગવવા પડે છે, અંતિમ દ્યેય મોક્ષ છે. આ મોક્ષ પ્રાપ્તિનો ઉપાય છે.

ક્રોધ ન કરવો. ક્ષમા કરવી. હિંસા ન કરવી. જીવમાત્રને પોતાતુલ્ય ગણવા. રાગદંબ મોહ ન કરવા. વેરથી વેર શમતું નથી. અંતે સત્યનો જય છે. જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં સુખ છે.

આ જ્ઞાન ભારતે જગતમાં પીરસ્યું. ધર્મમય સંસ્કૃતિ અને સાત્વિક સભ્યતાનો ફેલાવો કર્યો.

ભારતે જગતને શીખવ્યું કે માત્ર ધનથી, સત્તાથી કે બાહ્ય સાધનો ભેગા કરવાથી કોઈ પ્રજા કે વ્યક્તિ સંસ્કારી ન બની શકે.

૦ સંસ્કારનું માપયંત્ર ૦

સારા સંસ્કાર ધન ભેગુ થવાથી કે સત્તાનું ઉંચું પદ મળી જવાથી આવતા નથી. સારા સંસ્કાર કેળવવા પડે છે. મોટરો, એરોપ્લેનો, ઉંચા મકાનો, કે વિજ્ઞાનના સાધનો વધવાથી સંસ્કૃતિનું સર્જન નહિ થઈ શકે. મનુષ્ય પાસે કંઈ સાધન ન હોય, થોડા સાધન હોય પણ જો તેનામાં સચ્ચાઈ અને સદાચાર હોય, કૃતજ્ઞતા અને પરોપકારવૃત્તિ હોય, હયા અને પ્રેમ હોય તો તે સંસ્કારી છે. અને ચક્ર-

વર્તીના સિંહાસન પર બેઠેલો હોય પરંતુ જો તે દૂર અને ધાતકી, વિપત્તી અને લ'પટ હોય, સ્વાર્થી અને અધમ હોય તો તે અસંસ્કારી છે.

મનુષ્ય જંગલની ઝુપડીમાં રહેતો હોય પણ જો પશુ-પક્ષી પ્રત્યે પણ તેનામાં મમતા ભરી હોય, વિનય અને વિવેક હોય, ઈર્ષ્યા દેવ ન હોય, ખીલને મુખી જોઈ પોતે મુખ અનુભવે તો સંસ્કારી છે.

આવી સંસ્કૃતિ એક કાળે ભારતમાંથી પરદેશોમાં પહોંચી હતી. ત્યારે ભારત ઘણું સમૃદ્ધ હતું.

ભારતનું વહાણવદ્ જગતમાં વખણાતું. ભારતના સાહસિક વેપારીઓ પરદેશ જઈ વસ્યા હતા.

૦ યવદ્વીપ ૦

સમુદ્ર ગમનનો ઉદ્દેશ્ય ઋગ્વેદમાં મળે છે. તે સમયે પશ્ચિમ કાંઠાના જાંદરામાં મહારાષ્ટ્રનું સુપારક (સોપારા) ગુજરાતનું ભુશ કચ્છ (ભરૂચ), સિંધુના મુખ આગળ મુમેર જાંદર હતા.

પૂર્વ કાંઠે મસલીપટ્ટમ, કાંચી, તામિલિપ્તિ. ગોપાલપુર હતા. માંગરોળના વહાણો છેક માડાગાસ્કર સુધી જતાં. ભારતવાસીઓ માડાગાસ્કર સુધી વસ્યા હતા. આને પણ ત્યાંની ભાષામાં સંસ્કૃત શબ્દો છે.

જાવા મુગંગાની ભાષામાં પણ અનેક સંસ્કૃત શબ્દો છે.

જવાનો ઉદ્દેશ વા 'મીઠિ રામાયણના' વિનિષ્ક્રા કાંડર
 “યવદ્વીપ” તરીકે આવ્યો છે. ક્યા સરિત્સાગરમાં યવદ્વીપ
 નામ છે. પ્રાચીન પુરાણમાં યવદ્વીપની સાથે મલયદ્વીપ,
 અંગદ્વીપ, શંખદ્વીપ, કુશદ્વીપ, વસાહદ્વીપ, વગેરેનો
 ઉદ્દેશ છે તે જવાની આસપાસના દ્વીપો માટે કર્યો !

કેટલાક ઇતિહાસકારો કહે છે કે જો હજાર વરસ પહેલે
 દક્ષિણ ભારતના લોકો ક'જોજ અને જવામાં જઈને વસ
 હતા. “પૂર્વમાં ભારતીય વસાહતો” નામના પુસ્તકમાં
 કે, ઈ. સ.ની બીજી સદીમાં જવામાં હિંદુ રાજ્ય હતું.

• જવા જે કો નર ગયો •

આપણી પ્રાચીન કહેવત છે કે “જે જવા જાયે, તે
 પાછો કદી ન આવે, પણ જો આવે તો એટલું ધન લાવે
 કે એના પરિયાં ને પરિયાં ખાવે”

આ જવા સુમાત્રા સાથે ભારતનો વેપાર ઘણો હતો.
 બે ચાર સદીઓ પહેલાં જ ગુજરાતી, તામિલનાડુ અને બીજા
 ભારતવાસીઓની ઘણી પેઢીઓ હતી. જવાના ઘણા શહેરોના
 નામ દક્ષિણ ભારતના શહેરોના નામ ઉપરથી પડ્યા હતા.

ઉત્તર ભારતમાં જેમ મથુરાનગરી છે તેમ દક્ષિણ
 ભારતમાં મદુરાનગરી છે. તેના નામ ઉપરથી જવામાં એક
 કાળે સમૃદ્ધ મદુરાનગરી હતી.

ગુજરાતના પુષ્કલ જહાજો વેપાર માટે જવા આવતા.

એક કાળે જાવા, સુમાત્રા, કંબોજ, કલિમન્થન (આજનું બોર્નિયો) અને એ બાબુના હજારો દ્વીપો સુવર્ણભૂમિ તરીકે ઓળખાતા. સાહસિક ભારતવાસીઓએ અહિં વસાહતો સ્થાપી, રાજ્યો ચલાવ્યા, સામ્રાજ્યો સ્થાપ્યા. ભારતીય સંસ્કૃતિ અને સંસ્કાર અહિં ફેલાયા. ધર્મ અને સંપ્રદાયો અહિં પસર્યા.

જાવાના લોકો બુદ્ધના પ્રાચીન મંદિર ઉપર ભારતીય વહાણનું જે શિલ્પ કાતરેલું છે તે એક કાળે ભારતનું વહાણવટું કેટલું વિકસ્યું હતું તેની સાક્ષી પૂરે છે.

નવમી સદીમાં શૈલેન્દ્ર રાજાએ એક ટેકરી ઉપર આ ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું. જેમાં શિખર ઉપરનો સ્તૂપ ૧૫૦ ફુટ ઉંચો છે.

× ભારતીય સંસ્કાર ×

સૌથી પુરાણા ચોથી સદી આશરેના શીલાલેખો બોર્નિયોના કુતેઇ તથા જાવાના જાકાર્તા નજીક મળ્યા છે. તે હિંદુ રાજાઓના છે. જાવાના રાજાઓ તે સમયે ચીનમાં રાજદૂતો મોકલતાં.

ચીની મુસાફર ફાહાને પણ લખ્યું છે કે જાવામાં હિંદુ રાજાઓ હતા.

જાવા, સુમાત્રા અને બોર્નિયોમાં આવે પણ કેટલાક લોકો પોતાને ચોલ, પાંડ્ય કે પલ્લવ ગણાવે છે.

સૃષ્ટિ પ્રત્યે રાજને એવો ઉત્કટ આદરભાવ હતો કે ભારત ગૂંથણમાં પણ પશુપંગી કે મનુષ્યની આકૃતિઓ ગૂંથવાની તેમને સખત મનાઈ કરેલી. વરુ ઉપર પણ કાતર ફરે અને આ આકૃતિ કપાઈ જાય તે અયોગ્ય મનાતું.

કંબોજના અંકેરમાં એક મહાવિશાળ મંદિર છે. તેના ભીંત શિલ્પોમાં રામાયણ, મહાભારત, પુરાણો અને હરિ-વંશની કથાઓ છે.

ખમોથી બોર્નિઓ સુધીમાં સંસ્કૃત શીલાલેખો મળે છે. ઉત્તર વિયેટનામ એટલે ચંપામાં એકસોથી અધિક પાલી-ભાષાના શીલાલેખો મળ્યા છે.

* સંસ્કૃતિની ગૌરવ ગાથા *

- ભારતથી હજારો માઈલ દૂર રહેલા આ દેશોમાં શુદ્ધ ભારતીય કાવ્યો મળે છે. ત્યાંના ગ્રંથોમાં હિંદુ, બૌદ્ધ અને જૈનતત્ત્વજ્ઞાનના તથા દેવોના ઉલ્લેખો પ્રાપ્ત થાય છે.

ભારતના મથુરા અને વારાણસી, તામ્રલિપ્તિ અને કાંચી મિથિલા અને વિદર્ભ, સોમનાથ અને દ્વારકાના નગરો “ગ્રીસ અને રોમથીય” જૂનાં છે. કુરૂ-પાંડવથી ય પ્રાચીન છે.

ઇતિહાસ અને પુરાતત્ત્વના સંશોધન કરનારાઓએ ભારતીય સંસ્કૃતિના પ્રાચીન ગૌરવની ઘણી કડીઓ એકઠી કરી છે. પરંતુ એવું અનેકઘણું કાળના ગર્ભમાં નાશ પામી ગયું છે જેની કલ્પના ય નથી.

પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિની ગૌરવ ગાથા સમજીને આપણે વર્તમાન જીવનને હિંસ્ર બનાવવાની પ્રેરણા મેળવીએ. પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિનું ગૌરવ તેના ધર્મમાં અને તેની સાધુતામાં છે, વેપારીઓના સાહસમાં અને કળાદોશસ્થમાં છે, અપૂર્વ તરવચિંતન અને માનવતાના સંસ્કારમાં છે.

જીવનની મુગંધ પ્રગટાવવા માટેની પ્રેરણાઓ ભારતના જાગ્ય ભૂતકાળમાં ભરેલી પડી છે.

જ્યારે આ ભારત વર્ષમાં ચીની સંત ફાહ્યાન આવ્યા હતા ત્યારે આ દેશની પરિસ્થિતિ નિહાળી તેમને આશ્ચર્ય અનુભવ્યું હતું તેઓ લખે છે કે—

Fa-hien-the Chinese monk who visited Magadha in 399 A. D. during the golden rule of the Guptas has stated in his travel diary that, throughout the Country no one killed any living being, ate meat and drank wine. Only the chandulas go hunting for flesh. What a contrast between the old and the new. The new food policy of the Bihar Government for promoting meat eating stands condemned in the light of Magadha.

૦ સંપાદકની નોંધ ૦

૧

પ્રાચીન ભારત

ગ્રીસે ભારત પાસેથી જે જ્ઞાન વિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા તે અરબસ્તાનને આપ્યા.

પ્રાચીન ભારતનો ગ્રીસ સાથે ગાઢ રાજનૈતિક તથા વ્યાપારિક સંબંધ હતો. ઇ. સ. ૫૮૦માં પાયથેગોરાસ જીવહિંસાનો વિરોધી હતો અને પુનર્જન્મની દૃઢ શ્રદ્ધાવાળો હતો. પ્લેટોએ પુનર્જન્મ અને કર્મના ફલનો સ્વીકાર કર્યો છે. ઇ. સ.ની ચોથી સદીમાં પ્લોટીનસે કહ્યું છે કે, “જે આત્માઓ શુદ્ધ થઈ ચૂક્યા છે અને શરીર પર જેમને લગી-રેય મોહ રહ્યો નથી તે આત્માઓ ફરીથી શરીર ધારણ કરતા નથી. સિદ્ધાન્ત વર્ણન શબ્દોથી થઈ શકતું નથી.”

ઇ. સ.ના પ્રારંભમાં ભારતીય દર્શનોની ખ્યાતિ વિશ્વમાં ફેલાઈ ગઈ હતી. મીસર અને એશીયા માઇનોરથી તક્ષ-શિલાના વિશ્વ વિદ્યાલયમાં રાજપુત્રો અભ્યાસ અર્થે આવતાં અને પોતાના દેશમાં જઈ ભારતનું જ્ઞાનવિજ્ઞાન ફેલાવતાં.

જ્યારે સિકંદર ભારતમાં ચડી આવ્યો ત્યારે જૈન સાધુઓ સિંધુ નદીના તટ ઉપર વીચરતાં હતાં.

* ભારતમાં ઇંચુ *

જે કોસનું ચિદ્દ ઇસાઈ લોકો ધર્મભાવથી ધારણ કરે છે તે ભારતીય સંસ્કૃતિનું સ્વસ્તિકનું ચિદ્દ છે. ભારતમાં ઇંચુથી સેંકડો વરસ પહેલાથી સ્વસ્તિકનું ચિદ્દ પ્રચલિત છે.

એક એવી માન્યતા પણ છે કે ઇંચુ ભારતમાં આવી ગયા હતા. અને ભારતના સાધુઓ પાસેથી જ્ઞાન ગ્રહણ કર્યું હતું.

ગીતા રહસ્યમાં છે કે, “નેપાલના એક જોદ્ધ મહાના ગ્રંથમાં આ સ્પષ્ટ વર્ણન છે કે તે સમયે ઇંચુ ભારતમાં આવ્યા હતા અને અહિં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ ગ્રંથ નિકોલસ નેરોવિશ નામના એક રશિયનને પ્રાપ્ત થયો હતો અને તેમને હૂંચ ભાષામાં તેનો અનુવાદ ઈ. સ. ૧૮૯૪માં પ્રકાશિત કર્યો છે.”

સ્વામિ વિવેકાનંદે પોતાના એક પ્રવચનમાં કહ્યું છે કે “ઇંચુના ચરિત્રની ટેટલીક ચિત્રવિચિત્ર વાતો પ્રકાશિત કરતો એક ગ્રંથ એક રૂઝી ગૃહસ્થે પ્રકાશિત કર્યો છે. તેમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે જગન્નાથના મંદિરમાં ઇંચુ ગયા હતા, પરંતુ ત્યાં ક્રિયા વિધિનો ખાલ આચાર જોઈ ઇંચુ ટિએટ ગયા અને ત્યાં શિક્ષણ લીધું.”

અનુભવથી અમલદાય છે કે આત્મક પદ અનુભવ વામનાઓ લઈને જન્મે છે.

“ તીતરાગજન્માદર્શનાત । ” (ન્યાય શાસ્ત્ર)

દેર દિવસના નામનો પશ્ચિમનો વિદ્વાન કહે છે કે, “ આત્મા એક મૌલિક અર્થ ' Simple and indivisible ' વસ્તુ છે તેથી તે અવિનાશી હોવી જોઈએ. કારણ કે અર્થ ' Simple and indivisible ' તથા મૂલભૂત અસંયુક્ત પદાર્થ અવિનાશી હોય છે. જડ-તત્ત્વથી બીજા Immaterial તત્ત્વનું અસ્તિત્વ માનવું જોઈએ

કવિ કાયડને કહ્યું છે કે—

Death had no power,
the immortal soul to stay.
That when its present body,
turns to clay,
Seeks a fresh home and
with unlossened might
Inspires another frame
with life and light.

અવિનાશી આત્માનો વિનાશ કરવાની તાકાત મૃત્યુ નથી. જ્યારે આ શરીર માટીમાં મળે છે ત્યારે આત્મા પોતાને યોગ્ય બીજા નવીન શરીરમાં જીવન અને જ્યોત્સના લઈ દે છે.

○ આત્મ સ્વરૂપ ○

જેન દર્શન પ્રમાણે આત્મા ચેતન્ય સ્વરૂપ છે. છ દ્રવ્યો

સ્વતંત્ર દ્રવ્ય છે. તત્ત્વતત્ત્વમાં પ્રથમ તત્ત્વ છે. પંચાસ્તિકા-
યમાં ચોથો અન્નિકાય છે.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં આત્માના લક્ષણ આ પ્રમાણે
કહ્યા છે—

“નાણું ચ દંડાણું એવ,

ચરિત્તં ચ તવો તહા ।

તીરિયં ઉવઝોગો ય,

એવં જીવસ્મ લક્ષણાણું ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય (શક્તિ) અને ઉપયોગ
જો જીવના લક્ષણ છે.

આત્માનું મુખ્ય લક્ષણ ઉપયોગ કહ્યું છે. શ્રી તત્ત્વાર્થ-
સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, “ઉપયોગો લક્ષણમ્ ।” શ્રી ભગવતી-
સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, “ઉવઝોગ લક્ષણો જીવે ।” શ્રી ઉત્ત-
રાધ્યયનસૂત્રમાં કહ્યું છે કે, “જીવો ઉવઝોગ લક્ષણો ।”

ચેતનાના બોધ રૂપ વ્યાપારને ઉપયોગ કહે છે. ઉપયો-
ગના બે પ્રકાર છે.

૧ સાકાર ઉપયોગ, ૨ નિરાકાર ઉપયોગ. સાકાર ઉપ-
યોગ જ્ઞાન છે, નિરાકાર ઉપયોગ દર્શન છે.

આત્માને જ્ઞાન સ્વરૂપ કહ્યો છે. આત્મા અને જ્ઞાન
તાદાત્મ્ય છે. તે બંને અલગ અલગ તત્ત્વ નથી.

આત્મા અરૂપી છે. શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી
રહિત છે. શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે—

‘ એ ભૂ સહે, ભૂ રૂને, ભૂ ગમે, ભૂ રહે, ભૂ ફાસે

આત્માને કામ આકૃતિ નથી. તે નતકો નથી, ભાં નથી. અગુરુલુ છે. આત્મા સી નથી કે પુરુષ નથી કારણ કે સ્ત્રીપણું કે પુરુષપણું ક્રમાંધિત છે.

શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, “ જીવો અણુઅણુ ધનો અવિણુશી અકળગી ધુણી ભિન્ન ” આત્મા અનાદિ છે, અમર છે, અવિનાશી છે, અદ્વાય છે, દુઃખ છે, નિત્ય છે. તે પહેલાં પણ હતો, અત્યારે પણ છે અને ભવિષ્યમાં પણ હશે. ત્રણેય કાળમાં જીવ જીવરૂપે જ રહે છે. જીવ ક્યારેય પણ અજીવ થતો નથી.

આત્મા જ્ઞાનમય અસંખ્ય આત્મપ્રદેશોનો પિંડ છે. તે અરૂપી છે. આંખોથી જોઈ શકાતો નથી, વાણીથી કહી શકાતો નથી, તર્ક દ્વારા જાણી શકાતો નથી. પરંતુ ચેતનાથી તેના અસ્તિત્વને જાણી શકાય છે.

*** આત્મસિદ્ધિ અને કર્મસિદ્ધિ ***

પૂજ્ય શ્રી ચિરંતનાચાર્ય કૃત ‘ પંચસૂત્રમ્ ’ માં કહ્યું છે કે,

“ જે એવમાદિકિખંતિ—છહ ખલુ આણાઇ જીવે, આણાઇ જીવરસ ભવે, આણાઇ કર્મ સંજોગે નિવૃત્તિએ, દુકખ રૂવે, દુકખ ફેલે, દુકખાણુ બંધે ॥ ”

જે ભગવંત આ પ્રમાણે કહે છે કે આ લોકમાં નિશ્ચયથી જીવ અનાદિ છે, અનાદિ એવા જીવનો ભવ જે સંસાર

તે અનાદિ કર્મના સંયોગે કરીને બનેલો છે. વળી તે ભવ દુઃખરૂપ છે, તથા દુઃખના કૃણવાળો છે, તથા દુઃખના અતુ-ખંધવાળો છે.

સંસાર જન્મ, જરા, મરણ, વ્યાધિ વિગેરે દુઃખથી ભરેલો છે. તથા ચારે ગતિમાં જન્મ-મરણાદિક ચાલુ હોવાથી તેનું કૃણ પણ દુઃખરૂપ છે તથા આ સંસાર દુઃખના અતુ-ખંધવાળો જોટલે અનેક ભવો વડે વેદી શકાય એવી કર્મની પરંપરાને બાંધનારો છે.

પૂજ્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ “શાસ્ત્રવાર્તા સમુ-ચ્ચય” માં પ્રથમ આત્માની સિદ્ધિ કરે છે, કહ્યું છે કે,

અતઃ પ્રત્યક્ષમસિદ્ધઃ સર્વં પ્રાણુ ભૂતામયમ્ ।
સ્વયં જ્યોતિઃ સદૈવાત્મા, તથા વેદેઽપિ પઠ્યતે ॥

હરેક જીવોને આ આત્મા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી-અનુભવથી સિદ્ધ છે. “સ્વયં જ્યોતિઃ સ્વરૂપ આત્મા સર્વદા છે.” એ રીતે વેદને વિષે પણ કથન કરાય છે.

“શાસ્ત્રવાર્તા સમુચ્ચય” માં કર્મની સિદ્ધિ કરતાં કહ્યું છે કે,

આત્મત્વેનાવિશિષ્ટસ્ય,
વૈચિત્ર્યં તસ્ય યદ્વત્સાત્ ।

નરાદિ રૂપં તત્ત્વિચત્રમ્—

અદદ્યં કર્મસંજ્ઞિતમ્ ॥

આત્મત્વ તો પ્રત્યેક પ્રાણીમાં સરખું છે, છતાં પણ

જેઓની આવી સમગ્ર ભૂતિ છે તેઓમાં સમ્યક્ત્વનું પ્રથમ સ્થાનક છે એમ જાણવું.

આ પ્રમાણે જીવનું સોવાપણું જે માનવું તે પહેલું “અસ્તિ સ્થાન” કહેવાય છે.

× આત્મા નિત્ય છે ×

ગણધર ભગવંત પૂઠ શ્રી ગૌતમ સ્વામિ મહારાજના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ કરમાવ્યું છે કે આત્મા નિત્યાનિત્ય છે.

ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું: “ભગવન્! જીવ નિત્ય છે કે અનિત્ય છે?”

ભગવાને કહ્યું: “હા ગૌતમ! જીવ નિત્ય પણ છે અને અનિત્ય પણ છે.” ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું, “ભગવન્! એ કઈ રીતે કહેવામાં આવ્યું છે કે જીવ નિત્ય પણ છે અને અનિત્ય પણ છે?”

ભગવાને કહ્યું: ગૌતમ! જીવ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નિત્ય છે અને પર્યાયની અપેક્ષાએ અનિત્ય છે. (શ્રી ભગવતી સૂત્ર શતક ૭-૨) કહ્યું છે કે,

દ્રવ્ય સ્વાપેક્ષયા નિત્યો,

હિં વ્યયોત્પાદ વર્જિતઃ ।

પર્યાયાપેક્ષયાઽનિત્યઃ,

સદ્ભાવેન ચ શાશ્વતઃ ॥

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નાશ અને ઉત્પત્તિ સહિત એવો નિત્ય આત્મા છે, પર્યાયની અપેક્ષાએ અનિત્ય છે અને સદ્ભાવ વડે તે આત્મા શાશ્વત છે.

આ પ્રમાણે જેમને મનને નિશ્ચય કયું છે તેને અમ-
દિતનું બીજું સ્થાનક લાગુ પડે.

આત્મા નિત્ય છે અને દેહથી ભિન્ન છે. આત્મા પોતાના સ્વરૂપે નિત્ય હોવા છતાં મનુષ્ય રૂપે, પશુ રૂપે, તેના જૂદા જૂદા પરિણામો થતાં હોય પર્યાય રૂપે અનિત્ય છે.

મનુષ્ય કે પશુ મૃત્યુ પામે છે, પણ આત્માનો પોતાનો નાશ થતો નથી. માટીનો ઘડો નાશ પામે, માટીના હીકરા રહે, પણ માટી નાશ પામી નથી. અર્થે માટી દ્રવ્ય છે, ઘડો, હીકરા વગેરે પર્યાય છે. તેવી રીતે આત્મા દ્રવ્યરૂપે નિત્ય છે, પર્યાય રૂપે અનિત્ય છે.

* આત્મા કર્મનો કર્તા છે *

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

શુભાશુભાનિ કર્માણિ.

અર્થ: કર્મોનિ લેનુભિઃ ।

તેનાત્મા કર્મકો નૈયઃ.

કાર્મ્યઃ કુલકૃચ્છ્રા ॥

જેમ કુલાર માટી, ચક્ર અને ચીવર (દોરો) વગેરે કાર-
ત્રીથી કર્મના કર્તા છે તેમ અવ કાયાવાસિ કર્મબંધના

~ ~ ~ ~ ~
 વિભક્તો તરે શમ અને અશમ કરી કરે છે. મારે આત્મા
 કર્મનો કર્તા કહેવાય છે.

આખા લોકમાં સર્વજન જડ પુદ્ગલ Matterની અત્યંત
 સૂક્ષ્મ રજકણો હાંગી હાંસીને ભરેલી છે. તેને કાર્મણવર્ગણા
 કહે છે. આત્મા પોતાના સગહેવના ભાવોથી તથા મન,
 વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિથી આ સૂક્ષ્મ કાર્મણ રજકણો
 પોતાના ઉપર ચોંટાડતો રહે છે. કાર્મણવર્ગણા આત્માને
 લાગે એટલે તે કર્મ કહેવાય છે.

આ કર્મ આત્માને સુખદુઃખ આપે છે. આ કર્મથી
 આત્મા મનુષ્ય કે પશુ બને છે. કર્મથી પુરુષપાતુ કે સ્ત્રીપાતુ
 છે, કર્મથી શ્રીમંતાઈ કે ગરીબાઈ છે.

કાર્મણ રજકણોને પોતાના ઉપર ચોંટાડવાની ક્રિયા
 આત્મા પોતે જ કરે છે. એટલે આત્મા પોતે જ પોતાના
 કર્મનો કર્તા છે.

આત્માએ રોષ કરીને કોઈની હત્યા કરી, ક્રોધ કે મા
 કર્યા, બીજા સાથે માયા કે કપટ આચર્યું, એટલે આત્મા
 કાર્મણવર્ગણા ચોંટે છે, આત્મા કર્મ બાંધે છે. આ જ
 કર્મનો કર્તા છે એ સમક્રિતનું ત્રીણું સ્થાનક બાણુનું.

૦ આત્મા કર્મનો ભોક્તા છે ૦

સ્વયં કૃતાનિ કર્માણિ,

સ્વયં એવાનું બાણું.

આત્માનું સ્વરૂપ

કર્મણ્યમકૃતાનાં ચ,

નાસ્તિ ભોગઃ કદાચિ હિ ॥

ચોતે જોઈએ આત્માએ કરેલા કર્મોનું ફળ ચોતે જ ભોગવે છે કેમકે નહિ કરેલા કર્મોના ભોગ કદાપિ થતો જ નથી.

કર્મ ત્યાંદે ચોતાનો સમય પાકે ત્યાંદે આત્માને સુખ કે દુઃખ આપે છે, આત્માને તેવી તેવી પરિસ્થિતિ મળે છે, આત્માના શુભો દંદાય છે.

આત્મા જેમ કર્મનું રજકળોને ચોતાના ઉપર આકર્ષે છે જોઈએ કર્મનો ક્ષતો છે તેમ તેનું ફળ પણ તે જ આત્મા જેને કર્મ બાંધ્યું છે તેને જ ભોગવવું પડે છે માટે કર્મનો ભોક્તા પણ છે. આ સમ્યક્ત્વનું ગોચરું સ્થાનક છે.

પ્રત્ય પાંદિવેવસરિ મહારાજે 'પ્રમાણનય તત્ત્વલોક' માં સાંસારિક આત્માનું સ્વરૂપ સંક્ષેપથી આ રીતે બતાવ્યું છે.

પ્રમાણ પ્રત્યક્ષાદિ પ્રતિષ્ઠ આત્મા । ચિત્તન્ય સ્વરૂપઃ પરિણામી કર્તા સાક્ષાદ્ ભોક્તા સ્વદેહ પરિમાણઃ પ્રતિદોષ વિગ્નઃ પોદગલિકાદૃષ્ટ્યાંશ્ચાયમ્ ॥

આત્મા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી સિદ્ધ છે, તે ચિત્તન્ય સ્વરૂપ છે. પરિણામી છે. કર્મોનો ક્ષતો છે. સુખદુઃખનો સાક્ષાદ્ ભોક્તા છે. સ્વદેહ પરિમાણ છે, પ્રત્યેક સરીરમાં સિદ્ધ છે, પોદગલિકા કર્મોથી મુક્ત છે.

❦ મોક્ષ છે ❦

પરમ ઉપદારી મહાપુરુષોએ જીવો માગે જતાઓ કે
કે આત્મા જોઈ ક્રમો જાંધે તથા ક્રમો ન જાંધે અને જન
કર્મોનો નાશ થાય, તથા સર્વ કર્મોથી આત્મા બીડકુદ મુક્ત
થઈ જાય.

આત્માનો મોક્ષ છે તથા મોક્ષનો ઉપાય પણ છે.

“ઉપદેશ પ્રાસાદ” માં કહ્યું છે કે—

અભાવે બન્ધ હેતુનાં, ધાતિકર્મ ક્ષયોદ્ભવે ।
કેવલે સતિ મોક્ષઃ સ્થાય્યછેપાનાં કર્મણુક્ષયે ॥

સુરાસુરનરેન્દ્રાણાં, યત્સુખં ભુવનત્રયે ।
તસ્થાદનન્તભાગોઽપિ, ન મોક્ષસુખ સંપદાં ॥

અનન્તસુખ સંપૂર્ણ, નિર્વાણપદમક્ષયમ્ ।
નાથનન્તં પ્રવાહેણુ, ભાપિતં વિશ્વવેતૃભિઃ ॥

કર્મના બંધહેતુઓનો અભાવ થવાથી અને ધાતિકર્મોનો
ક્ષય થવાથી કેવલજ્ઞાન ધયા પછી બાકીના અધાતિ કર્મોનો
ક્ષય થયે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

ત્રણ જગતમાં સુર, અસુર, અને નરેન્દ્રોને જે સુખ છે
તે સર્વ સુખને એકત્ર કરીએ તો તે મોક્ષસુખની સંપદાને
અનંતમે ભાગે પણ થાય નહીં.

વિશ્વના સર્વભાવને જાણનારા જિનેશ્વરોએ મોક્ષપદને

અનંત સુખથી સંપૂર્ણ, અક્ષય અને પ્રવાહની અપેક્ષાએ
અનાદિ અનંત કહેવું છે.

‘મોક્ષ છે’ એ નામનું સમ્યક્ત્વનું પાંચમું સ્થાનક બાજવું.

સર્વ કર્મોથી મુક્ત, સંપૂર્ણ શુદ્ધ બનેલો આત્મા જે
સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે તે મોક્ષ છે.

આત્મને વિશે સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રને મોક્ષનો
ઉપાય કહેલો છે. આ સમ્યક્ત્વનું છઠ્ઠું સ્થાનક છે.

૦ મોક્ષનો ઉપાય છે ૦

કોઈ અદિ પ્રશ્ન કરે કે આ મોક્ષસુખ શી રીતે પમાય ?
તે વિશે ‘દર્શન સમ્પત્તિકા’ માં કહ્યું છે કે—

સમ્યક્ત નામ ચરણા,

સંપુન્નો મોક્ષભક્ષાદુષ્ટોવાઓ ।

તા દંડ જુત્તો જત્તો,

સસન્નિઓ નાયનત્તાણું ॥

સમ્યક્ત્વ એટલે દર્શન, જ્ઞાન અને સંયમ સંપૂર્ણ પ્રાપ્ત
કરવા તે જ મોક્ષ આપવાનો ઉપાય છે. કારણ કે તત્ત્વના
મળ પુરો સ્વ સ્થિતિ થઈ અદિ જ તેને મેળવે છે.

કહ્યું છે કે—

યે પ્રગ્વેદીક્ષા મુનયઃ પ્રધાના—

સ્તે હુન્મત્વીના નિયમે ભવન્તિ ।

સંખ્યાત્ય શીત્તં પરમાર્થં તત્ત્વં.

તત્ત્વત્ત્વ મોક્ષં તિલકમેદમેવ ॥

જેઓ મર્મશીત્ત જોડે પર્મનું પતિપાત્ત કરનારા પ્રધાત
શુનિઓ હોય છે, તેઓ નિર્મલ દુઃખરહિત થાય છે. તેઓ
શીત્તપણાથી પરમાર્થ તત્ત્વને પામીને એક ચિદ્રૂપ જોવા મોક્ષ
પ્રત્યે જાય છે.

પરમાત્માએ દર્શાવેલું સાચું દર્શન અને સાચું જ્ઞાન
જગાડી સર્વોત્તમ સદાચારનું પાલન કરવાથી-આ મોક્ષના
માર્ગે જવાથી આત્માના શુભો પ્રગટતા જશે, આત્માના
આનંદનો અનુભવ થતો જશે.

(१६)
* जवन औरल * ॐ

જીવનનું ઘડતર જેને કરવું છે અને જીવનની સુગંધ
જેને ફેલાવવી છે તેને ઘણા હુકુમો હોયવા પડશે, તથા
ઘણા સાધુઓ કેળવવા પડશે.

મુયોગ્ય રીતે જીવન જીવવાથી જીવનમાંથી મુગંધ પ્રગટે છે, માત્ર આચરણ વડે-ચારિત્ર વડે જીવનની સીરખ આવે. માત્ર વાતોથી, ગચ્ચોથી, લેખનથી કે બાપલોથી મુગંધ પ્રગટવી નથી.

પ્રગટવી નથી.
 'સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે' વિદ્યા તે છે જે બંધનથી
 મુક્ત કરાવે. અનેક પૂર્વગણો, ગમવાપણું, નતિ ગમવાપણું,
 કુટુંબો, સુમાળવાપણું, સ્વાર્થાપણું, હાડવા પડ્યો, અતંપણું-
 ગમતવપણું તટાલવા પડ્યો.

• ਸ਼ੇਖਾਨੀ ਝੁਗ •

● સેવાની શ્રુતિ ●
 એક પરિણિત સુવાતના અનુભવની આ વાત છે.
 તેની માને જોપરેશન ક્ષમ્યું. જોપરેશન તો આરં
 થયું. પણ વાંચપણને લીધે આજ મર્ષ જતા.
 આજના સુવાતના પાત્રી આત્મી અપા

સામુની સાચવાર કવતાં શુભાનના પત્ની બાત્ની ગયા.
તેમને મુઝ પણ આવતી. તે દિવસ પછી પતિને તેમને કહ્યું.

“હું તો પંચાળી બનું છું. માગતી ત્યાં જાઉં ત્યાં જાયું નથી. આમાં તો હું માંડી થઈ જાય.”

પેતા બાઈ મંજવણમાં પડ્યા. તે કહે, “બળારે એવી બાઈ ક્યાં જોખતી?”

ડોક્ટરે આ વાત સાંભળી હશે. તેમને કહ્યું, “બહેન, તમે ઘેરે જજો. બાઈનો બંદોબસ્ત હું કરી લઉં.”

વૃદ્ધ માની સારવારમાં એક શાંત બાઈ તે સાંજે આવી ગઈ.

ઝાડો સાફ કરવો, બીના કપડે શરીર લુછવું, પાવડર ચોપડવો, કપડા બદલાવવા-વૃદ્ધ માની સારવાર આ બાઈ અત્યંત કાળજીથી કરતી હતી.

યુવાનની માતાને સારું થઈ ગયું. પત્ની સાથે તેઓ ડોક્ટરના બંગલે બીલ ચૂકવવા ગયાં. સારવાર કરનારી બાઈને પણ સારી બક્ષિસ આપવાનું નક્કી કરી જૂઠું કવર લીધું હતું.

ડોક્ટરના બંગલે ગયા ત્યારે જ સમજાયું કે પેલા બાઈ ડોક્ટરના જ પત્ની હતાં. કોઈ નોકરીઆત નર્સ નહોતાં.

યુવાનના પત્ની એ બહેનના ચરણોમાં નમી પડ્યા અને સેવાના કામમાં સૂઝ ન રાખવાનો સંકલ્પ કર્યો.

જૂદી જૂદી બાબતોનું આણું સુગાળવાપણું આપણે કાઢવું પ્રડશે. વૃદ્ધ સાસુની સેવાની ઉપેક્ષા કર્યાનું દુઃખ આ યુવાનના પત્નીને થયું, પશ્ચાતાપ થયો એ ઘણી સારી વાત છે.

૦ જાતને તપાસો ૦

અક્ષિત પોતે પોતાની જૂલો જુએ, તપાસે, તે માટે દિલ-

ગીરી વ્યક્ત કરે-જૂલને જૂલ રૂપે સમજે તો દુર્ભાવો જશે અને સદ્ભાવ પ્રગટશે, દુર્ગુણો જશે અને સદ્ગુણો ખીલશે.

ખોતાથી સ્વાભાવિકપણે કંઈ જ ખોટું કામ થાય નહિ આ ઘણી ઉંચી વાત છે. ખોટા કામનો વિચાર આવતા સત્જન મન પામું પટે આ પણ સુંદર વાત છે. ખોટું કામ થતું હોય ત્યારે મન ડંખ્યા કરે આ પણ ઠીક છે. ખોટું કામ થઈ ગયા પછી પાછળથી પચાતાપ થાય એમાં પણ તદ્દલ આશા છે.

પરંતુ આજના કાળનું ખોટું દુઃખ એ છે કે ખોટું કામ ક્યાં પછી હેવામાં ખોટું કર્યાનું દુઃખ જ નથી લાગતું.

કહેવાતી શિષ્ટ બાબામાંથી “પાપ” શબ્દ બહુે કારી ન’આયો છે. છવનમાં ધર્મ ન પ્રગટે તેની વેદનાને બદલે અધર્મ આચરવામાં જીરવ મનાય છે, અપેક્ષા પીવામાં અને અખાદ બાવામાં સંખ્યતા ગણાય છે. ગીરીને ચાલાકી, બિચારને પ્રેમ, સ્વચ્છંદતાને સ્વતંત્રતા અને અસત્યને દોશિયારી તરીકે ઓળખાવાય છે.

પાપ કરનારા જો પાપનો નેકરાઈ, કબુલાત, સ્વીકાર કરશે તો પણ બચશે. પાપ થવાથી ખોટું થયું એટલી વેદના અનુભવીએ તો પણ બચશે. પરંતુ અધર્મને, અનિષ્ટને યોગ્ય = ગણશે તો બચવાની કેઈ આશા નથી.

X ભૂલની વેદના X

તમે તમારા અંતરાત્માને એટલો અનુલ દરો કે અધર્મને અધર્મ રૂપે ઓળખો, ધર્મને ધર્મરૂપે ઓળખો.

ગનમાં દુર્ગાવો આવે તો અંતરાત્મા તરત ચિતવતી આવે કે, “આ દુર્ગાવો આવ્યા છે. સાવધ રહે.”

જોડું કામ થઈ જાય તો તમે એમ ન માનશો, ન વિચારશો કે, “જમાય આવું કરે છે. એમાં શું?”

જોડું કામ થઈ જાય તો એમ વિચારશો કે, “કામ તો જોડું જ છે. હું ક્યારેય જોડાને સારું નહિ કરું, ભૂલનું પ્રાયશ્ચિત મારે કરવું જોઈએ. ભૂલની વેદના મને થવી જોઈએ. ભૂલ ફરીવાર ન થાય તે માટે હું સાવધ રહું! પાપ એ પાપ જ કહેવાય. પાપનો ખચાવ ન જ થાય.”

સાચા હૃદયથી પસ્તાવો કરનારને માફી મળ્યા વિના નહિ રહે.

ભૂલનું તીવ્ર ભાન થવું અને પ્રાયશ્ચિતનો સાચો લાવ થવો એ જીવનમાં સુંદર પરિવર્તન લાવશે.

પોતાની ભૂલ જોઈને તેનો ખૂદ્દા હૃદયથી સ્વીકાર કરીને, તેને સુધારી લેવાનો પ્રયત્ન કરવાથી, હૃદયપૂર્વક ક્ષમા માંગવાથી ફરી ભૂલ ન થાય તેવી જાગૃતિ રાખવાથી જીવનમાં પવિત્રતા આવે છે. જીવન વિશુદ્ધ બને છે અને જીવનની સુગંધ પ્રગટે છે.

પરંતુ આ માટે નમ્રતા કેળવવી જોઈએ, મનના પરિણામ કેમળ બનાવવા જોઈએ.

૦ દાંત અને જીભ ૦

ચીનના સુપ્રસિદ્ધ ચિંતક કૅન્ફ્યુશિયસનો અંતિમ સમયનો આ બોધ છે.

શિષ્યોને તેમને પાસે બોલાવ્યા અને પૂછ્યું, “મારા મોઢામાં જુઓ. હજી છે કે નહિ?”

એક શિષ્યે મોઢામાં જોઈને કહ્યું, “હા, ગુરુદેવ! હજી છે.”

ગુરુએ ફરી પૂછ્યું, “કહો મારા મોઢામાં દાંત છે કે નહિ?”

શિષ્યો બોલ્યા, “ના, ગુરુદેવ! આપના મોઢામાં દાંત તો એક પણ નથી.”

કૌન્દયુશીયસે ફરી પૂછ્યું, “કહો, પહેલા દાંતનો જન્મ થયો કે હજીનો?”

શિષ્યો બોલ્યા, “ગુરુદેવ! હજીનો જન્મ થયો, દાંત તો મોઢા આવ્યા.”

ગુરુએ કહ્યું, “વહેલી આવેલી હજી તદ્દલ છે અને મોઢા આવેલા દાંત જલદીથી નાશ પામ્યા. કારણ કે હજી કોમળ છે એટલે તદ્દલ હવે છે અને દાંત કુર તથા ક્રોર તથા એટલે નાશ પામ્યા. તમે પણ ક્રોરતા એટલે અદાંકાર ધાત્તો અને કોમળતા એટલે નસતાપી હોવો.”

મહાત્મા કૌન્દયુશિયસનો આ અંતિમ ઉપદેશ હતો.

નમના વડે ક્રોધ અને માન જોણ થતાં જશે. કોમળતા વડે માયા અને લોભ જોણ થતાં જશે.

ક્રોધનો જોણ થતાં સમતાનો આવ સદાજ અને ઊં. કોમળતા કારણે મધ્યમા તરફ ક્રોધ થતો નથી. માનસિક સ્વચ્છતા જરૂર આવે છે.

પ્રાણી માનને આત્મવત્ જોડીને પોતાની નૃપ સમગ્ર તે અનુસાર જીવન જીવતું જો મર્મમય જીવન છે.

મહાત્માઓએ આ રીતે જીવન જીવીને બતાવ્યું છે કે આ આદર્શ કાલ્પનિક નથી. જીવનના બધાં રસમાં શક્ય છે. સાચા સુખ, શાંતિ અને આનંદ આ માર્ગે જીવન જીવવાથી પ્રગટશે.

ત્યાં સુધી માત્ર સ્વરક્ષણની વૃત્તિ છે ત્યાં સુધી સ્વ શુદ્ધિ નહિ થાય, પોતાના આત્માની અશુદ્ધિઓ દૂર નહિ થાય, મન પવિત્ર નહિ બને. અશુદ્ધિઓ દૂર થયા વિના, સ્વશુદ્ધિ કયાં વિના, મન સંકુચિત અને સ્વાર્થી હશે તો સર્વ સાથેનો સંબંધ કઈ રીતે જોડાશે ?

સ્વશુદ્ધિ અને સર્વ સાથેનો સંબંધ બન્ને એકબીજાના પૂરક છે.

દુર્ભાવોની મલિનતા ટળ્યા વિના આત્મામાં સર્વને સમાવવાની વિશાળતા કયાંથી આવશે ? આત્માને વિશાળ બનાવ્યા વિના દુર્ભાવો કઈ રીતે ટળશે ? જીવન સૌરભ કઈ રીતે પ્રગટશે ?

મનુષ્ય જો ધારે તો સંકુચિત દૃષ્ટિ ત્યજી વિશ્વદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેથી મનુષ્યની એ ફરજ છે કે જગતના સર્વ જીવોની રક્ષામાં એ રસ લે. જીવ માત્ર પ્રત્યેની અનુકંપા સર્વ જીવોના હિતનો ભાવ મનુષ્યમાં હોવો જોઈએ, કારણ

મનુષ્ય અંદુલિત દૃષ્ટિથી સ્વાર્થનો વિચાર કરે તેના દરતા ફરી દૃષ્ટિથી સારાસારનો વિચાર કરી શકે છે.

સર્વં હિતેના હિતનો શાવ એ મનુષ્યનો અસાધારણ ધર્મ છે. મનુષ્યના મનુષ્યત્વમાંથી આ ધર્મ પ્રગટે છે. પરંતુ દુઃખદ એ છે કે મનુષ્યને પોતાના આ અસાધારણ ધર્મનું દર્શન થયું નથી.

પોતાના દેહ માટે, ઘર માટે, પરિવાર માટે તેમ સર્વં પુત્રિ, શક્તિ, ચિત્તન, પ્રેમ વગેરેનો ઉપયોગ થાય છે, તેમ જીવ માનવી દયા માટે થાય તો અગ્રદ્ધ ધર્મનું આરાધન

આવ્યું નથી. જોકળીલતને ગીડા આગીને જીવ્યા છીએ. મુખ આપનાર પ્રત્યે પણ કૃતજ્ઞતાનો ભાવ દર્શાવ્યો નથી. દુઃખ આપ્યા પછી પણ ક્ષમા માંગી નથી. દુઃખ આપનાર પ્રત્યે પણ ક્ષમા આપી નથી.

પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે સ્નેહના પરિણામ કયાં નથી. આપણા કરતાં અધિક ગુણવાળા વડિલો પ્રત્યે નમન આદિથી અને આપણાથી નાના પ્રત્યે પ્રસન્નતા આદિથી હાર્દિક ભક્તિરાગ-રૂપી પ્રમોદ દર્શાવ્યો નથી. દીન, દુઃખી અને રોગી પ્રત્યે દયાની અને તેમના દુઃખ ફેડવાની લાગણી જતાવી નથી. પાત્રી પ્રત્યે અયોગ્ય આત્માઓ પ્રત્યે સહનશીલતા દાખવી નથી. સર્વ જીવો પ્રત્યે પ્રેમ કયોં નથી, સમત્વ ધર્યું નથી.

માત્ર પોતાના જ સુખની ચિંતા કરી છે અને બીજા સર્વના સુખ-દુઃખ પ્રત્યે ઉપેક્ષાભાવ કે અનાદરભાવ ધારણ કયોં છે. એનુંજ બીજું નામ મિથ્યાત્વનું સેવન અને અનંતા-નુબંધી કપાયોનું રક્ષણ કર્યું છે. સદા સર્વદા વિષમતા ભાવ ધાર્યો છે. અનંત સંસારમાં ભટકાવનાર આ ભાવોનો પ્રતિકાર ન થાય ત્યાં સુધી કોઈપણ સદ્ગુણનું સેવન સાનુ-બંધ ટકાઉ થતું નથી.

૦ ઉંધી સમજણ ૦

આ પાપ અંધકારમાંથી ધર્મ ઉગારે છે.

ધર્મ એટલે સર્વ સાથે ઉચિત વ્યવહાર.

જીવમાત્ર સાથે મૈત્રીપૂર્વકનો વ્યવહાર.

અછવમાન સાથે માધ્યમ્યપૂર્વકનો લવહાર.

પરમાત્મા સાથે યોગની સાધના અભ્યાસ અને વિરાગ્ય-
પૂર્વક થાય છે.

ત્રીજી એ અભ્યાસનું સાધન છે. છવ સાથે ત્રીજીનો
અભ્યાસ વારંવાર કરવો પડશે.

માધ્યમ્ય એ વિરાગ્યનું સાધન છે. અછવ પ્રત્યે માધ્ય-
મ્યનો વિરાગ્ય દેખવો પડશે.

ઉચિત વ્યવહારનું પાલન છવને મોક્ષનો અધિકારી
બનાવે છે.

ઉચિત વ્યવહારના પાલન પટે જ આત્મામાં સમત્વસ્થાપ
પ્રગટે છે.

વિચારના ૧૨ કરવા માટે છવશશિ પ્રત્યેના લેખબાવને
તથા પુણ્યશશિ પ્રત્યેના રાગબાવને યાજવો પડશે. સર્વ
છવો પ્રત્યે મીઠીબાવ અને પુણ્ય પ્રત્યે માધ્યમ્યબાવ
દેખવો પડશે.

છવશશિ પ્રત્યે લેખબાવ અને પુણ્યશશિ એટલે જલ-
પરામી પ્રત્યે રાગબાવ એ વિષયોક છે. છવમાં અછવજુદિ
અને અછવમાં છવજુદિ એ મિષ્ટાત્વ એટલે કામી સમગ્ય છે.

કેઈ કહે છે કે જનારિ સંસારમાં પાંચ દુઃખોના
બિચોના કારણે છવ જરૂર છે. કેઈ કહે છે કે ક્રોધ, માન,
માયા, લોભ એટલે સ્થાયીના કારણે છવ જરૂર છે. કેઈ
કહે છે કે પ્રમાદના કારણે છવ જરૂર છે. કેઈ કહે છે કે

ગન, વગન, ધાયાના અગળ ગોગોના ધાગે. જીવ ભટકે છે. તે બધાની પાછળ પ્રાણ પ્રરનાર દોષ જોઈ જ છે અને તે મિથ્યાત્વનું સેવન જોડતે ઉપી સમજાય છે.

❖ ધર્મનો પાયો ❖

ળીબ જીવો ચોતાના જેવા જ જીવો છે. ચોતાની જેમ સુખદુઃખની લાગણી અનુભવનારા છે. (Similarity of Substance) સર્વ જીવો સુખને ઇચ્છે છે. સર્વ જીવોનું અંતિમ હયેય “સુખ” છે. (Sameness of Purpose)

આ સત્ય તરફ દુર્લભ્ય આપવું જો જ મિથ્યાત્વનો અંધાપો છે, અધર્મ છે, ગાઢ અંધકાર છે અને સર્વ જીવો પ્રત્યે સમભાવ ધરાવવો જો જ ધર્મરૂપી સૂર્યનો ઉજ્જવળ પ્રકાશ છે.

સર્વ જીવોનો હિતભાવ જો ધર્મનો પાયો છે.

આ ધર્મના પાલન દ્વારા પ્રગટતી સમતા જીવ માત્ર પ્રત્યેની ઉપેક્ષા રૂપે નથી. આ સમતા નિષ્ક્રિયપણું નથી, નિષેધાત્મક નથી, અનાદિ ભવબ્રમણમાં સર્વ જીવોની અનેકવાર ઉપેક્ષા કરી છે, અનેકવાર નિષ્ક્રિયપણું ધર્યું છે, અનેકવાર માત્ર નિષેધાત્મક વ્યવહાર આચર્યો છે.

બધાને સુખ મળે અને બધાનું દુઃખ ટળે, સર્વનું હિત થાયો અને અહિત ટળે, જો વિચાર આ જ પર્યંત અંતરથી જીવે કદી કયો નથી. જો કયો હોત તો તેનું ભવ-બ્રમણ હોત નહિ કારણ કે જો વિચારમાં જ અનંત વિષ-યાબિલાષ નિવારવાનું સામર્થ્ય છે. અનંતાનુબંધી કષાયોને

દોકવાનું બળ છે, અત્યંત પ્રમાદ અને અત્યંત અશુભ યોગોને ન પ્રવર્તવા દેવાની શક્તિ છે.

ચોતાના ઉપકારીઓને યાદ કરો, અપકારીઓને ભૂલી જાઓ. અપકાર કરવો છોડી દો અને અપકારીઓ પ્રત્યે પણ ઉદાર બનો.

દુઃખી થવાનો માર્ગ અપકારીઓને ન જૂલવામાં અને ઉપકારીઓને જૂલવામાં છે.

સુખી થવાનો માર્ગ અપકારીઓને જૂલવામાં અને ઉપકારીઓને ન જૂલવામાં છે.

અવમાવના દિતના સંહત્ય પ્રમટાવતાં દંબસ ઘડો નહિ. ચોતાના દિતનો એ ઉત્તમ રાજમાર્ગ છે.

દુઃખ ન ભેડતું હોય તો દુઃખ આપવું બંધ કરો. સુખ ભેડતું હોય તો સુખ આપવું શરૂ કરો.

દુઃખ આપનારને જૂલો, સુખ આપનારને સતત યાદ કરો.

આજ સુખી કેરોને દુઃખ આપ્યું છે, ને યાદ કરો. આજ સુખી કેરોની પાસેથી સુખ લીધું છે, ને યાદ કરો.

વિશ્વમાં દોષપણ અથવા દુઃખી ન થાઓ એ આવના કીર્તિ અંગેને આપેલા દુઃખનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

વિશ્વમાં મને અથવા મારો કોઈ એક જાવના કીર્તિના સુખના અણુમાંથી દુઃખ થવાની આવી છે.

• ઉપરલખેલું બહુમાન •

જાવના સર્વે અથવા આપણે ગુપ્ત છે. ત્યાં નયાં

જીવતા છે. ત્યાં ત્યાં આનમાના આનંદ ગૂંપી રહેલાં છે. ત્યાં જીવતા છે ત્યાં અકલ્પનીય વિશાળ શક્તિઓ ભરેલી સ્વતંત્ર બાવરુદિ છે. તેથી કોઈ પણ જીવને ક્યાંય ક્યાંય કોઈ પણ પ્રકારનો ઉપદ્રવ ન થવો જોઈએ. આપણને પ્રત્યેક જીવ પ્રત્યે શકિય હિતબાવ હોવો જોઈએ. જીવનની મહત્તા એટલે માત્ર પોતાના જીવનની મહત્તા નહિ પણ જીવમાત્રના જીવનની મહત્તા સમજાવી જોઈએ.

જીવમાત્રના જીવત્વનું જાહેરમાન (Reverence for life) હિંયાનાં ઉદાણમાંથી જાગવું જોઈએ. આ ધર્મનો પાયો છે. અહંકાર ભાવને દૂર કરી પરમ ઉપકારીઓ પ્રત્યે નમસ્કાર ભાવ પ્રગટાવવો જોઈએ. આ ધર્મનો પાયો છે.

કુદરતનો એવો નિયમ છે કે શુદ્ધ સ્વાર્થ વડે વ્યક્તિ પોતાને તથા અન્યને હાનિ કરે છે. પરાર્થ વડે પોતાને તથા અન્યને હિત કરે છે. જીવનમાં સ્વાર્થને ગાણુ કરી પરાર્થને સુખ્ય કરવાનો ભાવ જાગવો જોઈએ. આ ધર્મનો પાયો છે.

આપણે અન્યની જે સહાય લીધી છે કે લઈ રહ્યા છીએ તે માટે આપણે સર્વના જખ્ખર ઋણી છીએ એવો કૃતજ્ઞતાનો ભાવ (Law of cosmic obligation) સ્પર્શવો જોઈએ. તથા પરાર્થે પદોપકાર રૂપે જે કંઈ કરીએ તે આપણી અનિવાર્ય ફરજ છે. આ ભાવ (Law of sacrifice) હિંયામાં સ્પષ્ટ થવો જોઈએ. આ ધર્મનો પાયો છે.

પાયાના આ ધર્મનું આચરણ જીવનની સુગંધ પ્રગટાવવાની પ્રક્રિયા છે.

अथन गान्धर्-पुरतः गच्छि खनिः भननीय
गमि आ गे

1. 2. 3.

११
 आगत प्रमाणित पुत्र आगतद्वितीय आगत विनय
 सुवर्णनित्यसुविद्ध भवदत्त
 १२

श्रीगणेशाय नमः
सुखानन्दप्रदायिने भवति

"सर्वत्र यथा" नाम्नां लक्षणम् ज्ञेया एव यथा सर्वत्र
भाव्यते किं पिबता भवत्येवं तन्मात्राणां भावनायां यो विनिर्दिष्टः।
भविष्यति भवेत्तन्मात्राणि च यदेवमेव ते।
एतन्मात्राणां लक्षणम् यथा सर्वत्र विनिर्दिष्टः

આપને જાણવા માગું છું કે આપની સહાયતાથી આ કાર્યકરોને આ કાર્યમાં મદદ મળી રહેશે. આ કાર્યકરોને આ કાર્યમાં મદદ મળી રહેશે. આ કાર્યકરોને આ કાર્યમાં મદદ મળી રહેશે.

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

રોજની પાઠ્યપાઠ્ય આગવી અનેક ગર્વનિર્મા, જે તે પ્રવિરિતિ વર્તેથી પૂર ચરદેવના વ્યાખ્યાનમાં દાજરી, પુસ્તકોમાં દાજરી, જિજ્ઞાસાઓની જિજ્ઞાસા સંતોષતામાં નલગ, ગુરુઓમાં દાજરી-દાજરી, પત્રવ્યવહાર, યુક્ત સંશોધન તેમજ વ્યાખ્યાનો, જાહેર વ્યાખ્યાનો ગોઠવતા. આમ વિવિધ પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા જતા આવા ગોધમય અનેક ગ્રંથોનું આલેખન કરીને જનતાને સમગ્ર કરવી એ એમની આ વિષય પ્રત્યેની ભગ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ તમજા થતાને છે. ગદ્ય-પદ્ય-મય મૌલિક ગ્રંથો વણી મોટી સંખ્યામાં પ્રકાશિત કરવા એ કંઈ સામાન્ય પ્રયત્ન કે પુરુષાર્થનું કામ નથી.

આવા પરદિત ચિંતક લેખકશ્રીને ખૂબ જ ખાત, ધીરજ અને શક્તિ મળે છે અનેક ગ્રન્થમાળાઓ જનતાને પહોંચાવતા રહે એજ એક શુભાશય.

કોલહાપુર (મદારાષ્ટ્ર)

શાહુપુરી, જેન ઉપાશ્રય, તા. ૧-૮-૭૨

(૨)

શાંતભૂતિ પૂર પાઠ આચાર્ય શ્રી વિજયજયંતસૂરિજી મં
તથા વિદ્વંશ્ય પૂર આચાર્ય શ્રી વિજયવિક્રમસૂરિજી મહારાજ

‘જીવન ઘડતર’ ના થોડા ફર્મો મળ્યા, વાંચ્યા, શાળા-મહા-શાળામાં અધ્યાત્મ બોધક સાહિત્ય દાખલ થાય એ ખરેખર ખૂબજ ઇચ્છનીય છે. તમારો પ્રયત્ન સફળ થાય તેવી શુભકામના.

સિકંદ્રાબાદ અસાડ સુદ ૧૫

(૩)

વિદ્વંશ્ય પૂર આચાર્ય શ્રી ભદ્રંકરસૂરિજી મહારાજ

તોર્તીંગ કમારતનો આધાર એના પાયામાં છે. (Foundation)
ઘેઘૂર વડલાનો આધાર (Root) એના મૂળમાં છે.

કર્ણકોનો આધાર (Sky) આશરે જે તેની રીતે ઇચ્છને
કર્ણકોનો અને કર્ણકોને જનારના તેની આધાર થીવા મારે
ઇચ્છ પાત્રે પુસ્તક આધારે કર્ણકોની મર્યાદા નિમિત્તે લખાય છે.

(૪)

વિજ્ઞાન કોષ્ટક મુનિ શ્રી ભદ્રચુરવિજયપદ મહા

"ઇચ્છ પાત્ર" પુસ્તક જેમાં, આવા સાદાસી આને પુસ્તક
ભરે છે. આર્યનો આ વિજ્ઞાનમાં વૈજ્ઞાનિક પ્રવલ્લ મારુ છે. પુસ્તક
આધારે સુચારુ અને સુંદર છે અને વિજ્ઞાનકોમાં તે આર્યન
માત્ર તે વિજ્ઞાનકોને મારુ પ્રવલ્લ પ્રાપ્ત થાય એ નહીં છે. વિજ્ઞાન
કોષ્ટક આધારે દેવ પાત્રે પુસ્તક આધારે

સાધન-મુક્ત

૨૦-૪-૩૧

(૫)

વિજ્ઞાન પદ્ધતિ પૂર મુનિરાજ શ્રી પદ્મસાગર મહા

"જીવન પદ્ધતિ" પુસ્તક જેમાં, જેવલ મનોદય મારુ
વલ વિજ્ઞાનકોના વિજ્ઞાનકો છે । સાદાસીને સાધનકો
વિજ્ઞાન-વિજ્ઞાન વિજ્ઞાનકોને જીવન વિજ્ઞાનકોને લગતી કો મારુ-
વલ મારુ પુસ્તકોમાં વિજ્ઞાન મારુ છે ।

જીવન જીવન છે, માનવજીવનકોને મારુ મારુ પુસ્તક વિજ્ઞાનકો
વલવલ વિજ્ઞાનકોને મારુ મારુકોને મારુ મારુ મારુ
મારુકોને ।

(૬)

પૂર વિજ્ઞાન મુનિરાજ શ્રી ભદ્રચુરવિજયપદ મહા

જે મારુ વિજ્ઞાનકો, મારુકોને મારુ મારુ મારુ

જોઈ જોમનાં ગામે છે. પણ આચાર્ય મદારાજશ્રી આ પુસ્તકમાં આ પાને અપચાનોને વગાડ્યાં છે. નથી તે ક્યાંય આપા દુર્ગોચર થતી, નથી ક્યાંય એ સત્યો પોતાની પાવનતા અને વિદાય ગમાવનાં! અને એને માટે આચાર્યની પાનાવાદનાં છે. *Pushing to the Front* (આગળ પડો) નામાં પરનકમાં એરિસન એટ પ્રાક્ટન જેવા પાશ્ચાત્ય ભોધપદ સાદિલના લેખકોની ફિનિઓમાં જે પ્રમાણે ઉદાહરણો પ્રચુર માનામાં હોવા દે છે એમ અહીં પણ આપું પુસ્તક નીતિ પ્રમાણે અને નીતિ નિરૂદ્ધ આચરણ કરનાર સ્ત્રી-પુરો, સંત, ક્ષત્રીઓ તથા મહાપુરુષોના જીવન ધર્મગોની કલ્યાણતિઓથી ભરેલું છે. પોતાના વિષયને-આયુષ્ય નીતિ સિદ્ધાંત કે ભોધને વાગક બાજકને આત્મસાત્ કરાવવા માટે આચાર્યનીએ બધા દેશોના, બધા સામાજિક સ્તરોના, બધા કાળની વ્યક્તિઓનાં દૃષ્ટાંતો આપ્યાં છે. વળી ધર્મ-અન્યોમાં આવતી ભોધક કથાઓનો પણ છૂટથી ઉપયોગ કરાયો છે. મુનિશ્રી પોતે જીન ધર્મના આચાર્ય હોવા છતાં એમણે પોતાના કથયિતવ્યને સાર્વત્રિકતા (Universality) અર્થે બીજા ધર્મો જેવા કે—હિંદુ, બૌદ્ધ, ખ્રિસ્તી કે ઇસ્લામના ધર્મઅન્યોના ઉદાહરણ છૂટથી આપ્યા છે. એથી એક બીજી આડ વાત પણ સાબીત કરાઈ છે કે—દરેક ધર્મનાં મૂળબૂત તરવો તો એક સરખાં જ છે. આમ ધર્મના પ્રાથમિક સંસ્કારો પાડવા માટે એક બાજુ દૂરના ભૂતકાળના પ્રાગૈતિહાસિક કે માત્ર પૌરાણિક એવા કલ્પિત ઉદાહરણો અપાયાં છે, તો બીજી બાજુ સંપૂર્ણપણે ઐતિહાસિક એવી વ્યક્તિઓના જીવનના ખરેખર બનેલા બનાવો ટાંક્યા છે, આથી આપું પુસ્તક સર્વ-ગ્રાહ્ય-સંપૂર્ણ ગ્રાહ્ય બની જાય છે.

આમ આચાર્યશ્રી જેવા વંદનાર્હ સંપૂર્ણપણે ધાર્મિકલેખક પાસેથી ધર્મ સંસ્કારો પામવાનો ગુજરાતી બાજકોને અમૂલ્ય હ્દાવો મળ્યો છે. શાળાએ શાળાએ અને ઘેર ઘેર આ પુસ્તક વંચાય એવો શાળા સંચાલકો અને માતા-પિતાઓનો આગ્રહ હોવો ઘટે. દરેક

અમા પોતોનું જ્ઞાન અને અજ્ઞાન નજરે પડે છે અને અમા ઉદાહરણ સાથે પુસ્તક સરલ અને દરેક જણ સમજાવવાની વાતી શકે તેવું છે.

આ પુસ્તકમાં આનંદા ક્રેટવાક મહત્વના ગુણો જેવા કે- પ્રાર્થના, દિસાનું ઝેર, સાફ આચરણ, સ્વાધ્યાય વગેરેને અમેરીકામાં પણ અગત્ય અપાય છે અને અમેરીકાના એક બૃહદ્ પ્રચલિત નેપોલીઅન લીક્ષના પુસ્તક Law of Success માં તેના વિષે ગર્વ કરી છે. પ્રકરણની વચ્ચે સંપાદકની નોંધ પણ પુસ્તકની ઉપયોગીતા વધારે છે. આજની કેળવણી અંગેનું પ્રકરણ વિદ્યાર્થી, શિક્ષક અને સમાજની આંખ ઉઘાડનારું છે. આપણે આર્થ સંસ્કૃતિને જૂઠી જમીને પશ્ચિમના રીતરિવાજોનું ખોટું અનુકરણ કરીએ છીએ અને રાજકારણમાં સિદ્ધાન્તોને નેવે મૂકી ફક્ત સત્તા માટે ફાંફાં મારીએ છીએ, તેવા સમયમાં આ પુસ્તક સમાજને ગોચર દોરવાળી આપશે.

(૧૩)

—પ્રોફેસર શ્રી કાંતિલાલ રામચંદ M A.

પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી કીર્તિચંદ્રસુરિજી મહારાજ સાહેબે તેમની સુંદર શૈલીમાં લખેલું પુસ્તક “જીવન ઘડતર” વાંચતા એમ લાગ્યું કે આ પુસ્તક દરેકે દરેકે ઘેર ઘેર વસાવવા જેવું છે.

આ યુગમાં વિદ્યાર્થીઓ ઉપર ગમે તે કારણે સારા સંસ્કારો પડતા નથી પણ સુસંસ્કારી યુવક અને યુવતીઓ જ આવતીકાલના ભારતના નાગરિકો છે, દરેક સંસ્કારી કુટુંબ “જીવન ઘડતર” પુસ્તક વસાવે અને કુટુંબની પ્રત્યેક વ્યક્તિ પાસે તેનું વાંચન-મનન કરે-કરાવે તો જરૂર જીવનનું ઘડતર થાય અને તેમ થતાં જીવન સાર્થક થાય.

પૂ. આચાર્યશ્રી કીર્તિચંદ્રસુરિજી મહારાજ આવા સુંદર પુસ્તકોનું નિત્ય નવું સર્જન કરે અને દીર્ઘાયુ રહે એ જ પ્રભુ પ્રત્યે અભ્યર્થના.

(૧૧)

વિદ્વાન લેખક શ્રી ગંગાગણેશ તારાચંદ મહેતા, મુંબઈ

જગતની પ્રથમ સામે આપે અનેક કુટુંબો વિપશિત મળેલ છે અને માનવજાત આપે અનેક પ્રકારની મુંઝવણો માનવી રીતે છે. અન્યાય, અનીતિ, કાળાચત્તરો, નીનિબટના અને મુદોના મૂળમાં મુખ્યત્વે તો ગારિશની શિગિયાના જવાબદાર છે. એટલે જ્યારે જગતમાં ગારે આજુ ગારિશની મટોકરી પ્રસરી રહેલી છે, ત્યારે “જીવન ધડતર” મુંબઈ સર્જન માનવ જાતને નથી ઊંચા, નવા વિચારો અને નવા માગો જતાવવામાં સત્યાગ્રહ માત્ર એ રીતે મુંદર અન્યું છે. માનવ-જીવનનું મુદ્દા સમજાવતા આ મુંબઈ એકએક પાનું, એકએક શબ્દ, લેખકના શાંત, ગંભીર અને મુદ્દા વિચારોનું પ્રતિબિંબ પાડે છે. દોષો અને મલિનતાને સમજાવતા, સમજાવે તેને દૂર કરવા અને સંપૂર્ણ નિર્દોષ જીવનની પ્રાપ્તિ અર્થે, દરેકના માટે આ ગ્રંથ બહુ ઉપયોગી થઈ પડે તેવો છે. વર્તમાનકાળના વિદ્યાર્થી જગતનો પ્રવાહ જ્યારે અવળે માગે જઈ રહ્યો છે, ત્યારે તેઓને સાચા માગે દોરવી જીવનનું ધડતર કરવામાં આ ગ્રંથ એક અદ્ભુત રસાયણનું કામ કરી શકે તેવો જાણ્યો છે. વિદ્વાન અને સમ્યક્ત એવા શ્રી કિરણભાઈ દરેક પ્રકરણને આંતરે સંપાદકીય નોંધ લખીને આ ગ્રંથની સમૃદ્ધિમાં અનેક રીતે વધારો કર્યો છે. લેખક અને સંપાદક જાનેને ક્રાંતિ-મટિ ધન્યવાદ !

(૧૭)

—વિદ્વાન અધ્યાપક શ્રી જીમચંદ કેશવલાલ પારેખ, સિરોહી

ભૌતિકવાદના બીજા કાળમાં માનવ જ્યારે માનવતા મૂકી, આત્મવાદને ચૂકી, દિતાહિનનું લક્ષ્ય બૂલી, કેવળ દૈહિક લાઝસાઓને જ તૃપ્ત કરવા આંધળા દોટ મૂકી રહ્યો છે, તેવા આ વિષય

પાઠનર' નામની પુસ્તક વાંચના આજ્ઞા મળતી સૌથી મોટી તકરિ-
યાત કંઈક અંશે ખરી થતી દેખાય છે. આજે બહુનર 'પત' વસ્તુ
છે પણ પાઠનર મરતું છે, જેથી મનુષ્યનાને બોલે વિચારવત્તો જાય
છે, જેને પરિણામે માનવીનું ચારિત્ર મારણ નીચું મળું જાય છે.

આજે આધુનિક યુવક-યુવતીઓ વિવિધબોલ પ્રધાન બન્યા છે.
અભ્યાસ પ્રાપ્તિજન્ય ખોરાકો, એલ. એસ. ડી. અને અન્ય માદક
પીણાઓ, સીગારેટ, ગિટર વિ. ના દુરુપાનો, નર્મન, ગિમ્મરસ, ક્રોમો-
સેજક પ્રેમે નૃત્યો, મદ્ય કિલ્લો, રમી, રેસ, જીગારો વિ. અનિષ્ટો
સામાન્ય બનતા જાય છે. ત્યારે આ પુસ્તક એક લાલચતી સમાન છે.

દશ દષ્ટાંત દુર્લભ માનવજાતનું મનસ્વ માનવ શરીરનો સદુ-
પયોગ શુભાનુરાગ કંપી અમૃત સ્નાન, સત્સંગ મદિમા, પ્રાર્થના,
તિસાના અનિષ્ટો, નવકારગત્રનો પ્રભાવ, પંચવિધ સ્વાધ્યાય, વન-
સ્પતિ વિજ્ઞાન, આચરણ શુદ્ધિ, સખશાંતિની પ્રાપ્તિ, પાપ-પુણ્યનું
દ્વંદ્વ, કર્મવિજ્ઞાન વિ. જીવનરૂપશી વિષયો આ પુસ્તકમાં સ્વસ્થ કરી
પૂર્વ આચાર્યદેવે પતનની ગતીમાં ધકેલાઈ રહેલી વર્તમાન પ્રજાને
પોતાની પ્રચંડ શક્તિનું ઉર્ધ્વાકરણ કરવા મદદાન સંદેશ આપ્યો છે.

આ પુસ્તક કોઈ સંપ્રદાય, કોમની વાડાળધીમાં પુરાયેલું
નથી પરંતુ તે સર્વ કોમના ચારિત્ર ઉત્થાન માટે છે. આ સર્વ
વ્યાપિતા આ પુસ્તકની વિશેષ વિશિષ્ટતા છે.

સિદ્ધાંતો સીધી રીતે હૃદયસ્પર્શી બની ન શકે તેને રાચક બનાવવા
સાથે દષ્ટાંતો, દલીલો અને કથાઓ પણ જોઈએ. એ દૃષ્ટિએ મદા-
રાજશ્રીએ યુવાનોની રચિતે ધ્યાનમાં રાખી આ પુસ્તકમાં ડગલે ને
પગલે ઉપયોગ કર્યો છે. તેથી પુસ્તક ઉપદેશક છતાં ઉચ્ચ મનોરંજન
કરી શકે છે તેથી તે ધણું લોકપ્રિય થશે તેવી મારી ખાત્રી છે.

લેખક " જો હોયે મુજ શક્તિ ધસી, તો કહું સવિજીવ શાસન

રવો " ની જાવનગી પોતાની સુખ સુખિયો વિગત પ્રમાણમાં
સાદિય જાણી રહ્યાં છે, પણ સમજાવે એવો પુરુષો જાણ રહ્યાં
તે જ તેની સાચીકતા છે. આ પુરુષના વિદ્યાના જ્ઞાને વિશેષ દેવ-
પ્રાણ માટે તોએના સુખો વિદ્યારૂપા જેવા છે.

(૧) આ પુરુષ નો પ્રજાન વિદ્યારૂપ વિદ્યાનું મંગ, જો
સાવનના મેલપુરોન પોતે જમનાર, મહેલાજી પાસના વિ-
મરમાણિયાં જમનામરમ રાખી પરીણામે જેવી રીતે.

(૨) આ પુરુષ જરૂર એવી રાખવા જવાએ મારે વિદ્યાન
રજાં રાખવી રીતે.

(૩) જોઈએ વસતા જેન વિદ્યાન—જાન—જોઈએ આ પુરુષ
જોઈ મેલાવા રીતે.

સાવનને પુરુષ જાણવાં જેને સાવનને માટે જરૂર ને જરૂર
સુખિ જાણે એ જ જાણવાં.

C/o. માલી મરમ હોય

૨૨૬, મુંબઈ, મુંબઈ-૨

(૨૦)

—શ્રી રવિશાસ મળીશાસ નાજીપરી-પાતા-પુરુષ

પુરુષ જાણવાં નો વિદ્યારૂપોને વિદ્યાનું જાણવાં જે ને
જાણવાં ને વિદ્યા છે. જેવું જાણ સુખિયો જાણે પુરુષો જાણે
માણિય જેને વિદ્યાને જાણવાં ને વિદ્યાનું જાણે જાણે જાણે
જાણવાં જેવું છે. જેવું જાણવાં પુરુષો જાણવાં જેવું જાણે
જાણવાં ને વિદ્યા છે. જેવું જાણે " જાણવાં જાણે " જાણે
જાણે " જાણે પુરુષો જાણવાં ને વિદ્યાનું જાણે જેવું જાણે
જાણે જાણે, જાણે જાણે જાણે જાણવાં ને વિદ્યાનું

(૨૧)

—શ્રી ૬ કેશવલાલ ગુપ્તાગીદાર-મુખ્ય

પ્રજા આગામી પીમડ નિષ્કર્ષવાર્તિકાનું દર્શન મદારાજની કમા-
ગી ૧૩મે પ્રકાશને " જ્ઞાન ઘડતર " નામનું પુસ્તક અને જોડા
મજૂર, જે સંપૂર્ણ, "વદન ગોડા જુદામાં ગોડા આગેશન આપનાર
તેમજ પુસ્તક વાંચનામાં રસ પડે તે, જેની કદવના ન થઈ શકે
તેનું અવલોકન આ પુસ્તક છે. " જ્ઞાન ઘડતર " માં લખાયેલ માનવ-
જ્ઞાનના મૂલ્યની જ્ઞાન ઘડતર રાખીના નિર્ણય અત્યંત અસરકારક
અને મોહક છે. સમગ્ર માનવ જ્ઞાનને જ્ઞાન ઘડતરના સજ્જન માટે
અને ધાર્મિક તેમજ આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ માનવ જુદા છે. સત્સંગ-
વગર જ્ઞાનનું ઘડતર અશક્ય છે. આપશ્રીએ આધુનિક પ્રજાને આ
પુસ્તક દ્વારા જોગ્ય આગેશન આપવા બદલ હું તો શું પણ સૌ
કોઈ આપનો જોડો ઉપકાર માનીએ તેટલો આજો છે. આશા
અને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા સાથે આપ પ્રજાવરને નમ્ર વિનંતી કરું છું કે
માનવ જ્ઞાનના ઘડતર માટેના ઉપયોગી અને ધર્મમાં અપૂર્વ શ્રદ્ધા
ઉત્પન્ન કરનારા આવા પુસ્તકોનો પ્રવાહ અરખલિત વહેતો રહે.

તા. ૧૨-૧૨-૭૧

(૨૨)

—શ્રી ૬ નંદલાલ રૂપચંદ-મુખ્ય-જી

શું જમાનો આવ્યો છે ? આવા ઉદ્દગારો આજે ઠેર-ઠેર
સંભળાય છે, જમાનો એટલે સમયનો સમયની રીતે જ અગાઉ
તેમજ આજે તે જ રીતે વહી રહ્યો છે, પ્રજા અને પ્રજાની પ્રજા

સહુ એક જીને માટે આવે છે, તે આવા સ્વરો પે.પણ આજે
 કોઈક દી હે તેવું જણાય છે અને માન સહુ કહ્યો છે કે આજે
 અમોર કલ્પા અપણે આજણુ ધર્મ અને ધર્મજાનનાં વિરુદ્ધ
 આ જગતે ઠીકે.

ધર્મ કોઈને માત્ર કિયાએ, તેથી કે માત્રાધિક, પ્રતિષ્ઠા, પૂજા, આ અને તદ્દત્ત જ નહિ પણ મહામાર, કલ્પ, નીતિ, વિનય, વિરેક, તપસ, આદિ જાણતો સહુ ધર્મમાં આવી જાય છે.

આ પ્રમાણે ધર્મની માટે અને આવી સમયનું સિદ્ધિ કે નિરે-
 વાને કદાચ કોઈ કહે નેવું આ પુનઃ "હવન પાત્ર" જે. આ પુનઃ
 પૂજા આજણુએ મે.સુ વિચારવાનું વિચારવાનું કદાચ તે નેવું.
 એવું નેવું, કદાચિ અને કદાચ આજણુએ ને, તેમની કદાચિ
 અને કદાચુ છે એવું નેવું કદાચુ કે કદાચુ છે હું કદાચ
 દી કે પુનઃ આજણુએ કદાચ કદાચુ સહુ કદાચિના અને
 કદાચ પુનઃ કદાચ છે.

એક પુનઃક્રમનું વિચારવાનું કદાચ અને તેમની પે.પણ
 આજણુ જેવું અને કદાચુ પ્રતિષ્ઠા છે, એવું કદાચીના કદાચ
 આ પુનઃ કદાચ કદાચ કદાચ પુનઃ કદાચ કદાચ કદાચ
 એવું પ્રતિષ્ઠા કદાચ છે. કદાચ કદાચ કદાચુ અને કદાચ
 કદાચના કદાચ પ્રતિષ્ઠા કદાચ છે તે કદાચ કદાચ

કેવિ પ્રમાણેનાં વાંચન વાંચના બીજા પાત્રોનાં વાંચન કરવાનું રહેશે મન થયે આને છે.

અમે તે ધર્મ પાળનાર, સર્વ પ્રામના સ્વીકે પુરુષ, આગ્રહીયુતાન કે વદ સી પ્રામને આ પુસ્તક વાળું ઉપયોગી અને વાંચવા જેવું છે તેમાં પણ વ્યાજના યુગાનો અને નિવાર્ગીઓને આ પુસ્તક વધારે ગમશે અને જીવનમાં ધર્મ, કર્મ અને આચરણનો સીધી રીતની સમજાવતો માર્ગ બતાવશે.

મહાન ત્યાગી, સમર્થ નિદ્રાન પૂર આચાર્યદેવ કીર્તિચંદ્રશ્રિષ્ઠ મહારાજે લખેલા પુસ્તક માટે કંઈ પણ લખ્યું તે નાના માણસ માટે વ્યાજથી નથી એટલે છેલ્લે આ પુસ્તકમાં આચરણનું મહત્ત્વમાં લખેલું છે કે—

ચાલતા પડેલા જીવો, બોલતા પડેલા વિચારો, કરતા પડેલા સમજો, ઉપદેશવા પડેલા આચરો. માત્ર આટલી વાતમાં કેટલું બધું આવી જાય છે. આટલી જ વાત જીવનમાં મનુષ્ય હર પળે સંભારતો રહે. તો જીવન બધું બધું લાગશે. ઉન્નતિનો માર્ગ સરળ બનશે અને ફરી બોલવાનો સમય નહિ આવે કે—“શું જમાનો આગ્યો છે.”

નંદનવન-ફ્રેન્ડ્ઝ સોસાયટી

બુલુ-મુંબઈ-૫૬

(૨૩)

—શેઠ દામજીભાઈ જેઠાભાઈ શાહ, દાદર-મુંબઈ

પરમ ઉપકારી ભગવંતોએ અને અન્ય મહાપુરુષોએ કરમાવેલા વચનોને લોકભોગ્ય કરી શકાય એવી સરળ ભાષામાં વ્યક્ત કરવાનું કાર્ય એ માત્ર વિદ્વાતાનું જ કામ નહિ પણ સંસ્કાર સિંચાની ઉદાત્ત ભાવનાનું અનુમોદન કરનાર, ચારિત્ર બળતી દૃઢતા

આના ને 'કેમલે' આ નેક પુસ્તક " જ્ઞાન વડનર " ગરબર સ્તુતના
પાઠકો માટે ઉપયોગી થઈ પડે તે છે.

આ પુસ્તકમાં કેઈ ગરબમેદ, કેમ, આ ધર્મભેદ દેખાતો નથી
અને આજના યુગ સાથે સરખામણી કરીને જે દાખલા દર્શાવે
આપ્યા છે તે હરેક ધર્મનામાને ઉપયોગી થઈ પડે તેવા છે, એટલે
આપા પુસ્તકો સ્તુતીમાં " જ્ઞાન સંસ્કારના પીરીયડ " તરીકે ચલા-
વવા નું હરેક સમાજના આગેવાન બાઈઓને વિનંતી કરું છું. ખાસ
કરીને જે સમાજ કે જે પોતા હરનક દાઈસ્કુલો, ગર્મ્સ દાઈસ્કુલો,
જાગ્યાનો ગવાવે છે તેઓ મારે તો સ્તુતમાં પીરીયડ તરીકે દાખલ
કરાવી શકે તેમ છે. તેમાં સરકાર બીજકુલ વાંધો લઈ શકે તેમ નથી
એમ માત્ર માનવું છે. કુનિયાનું વાતાવરણ બગડેલું પડ્યું છે, માન-
વમાં માનવતા ઓછી થતી જાય છે. સંસ્કારોનો દાસ થતો જાય
છે, તેમાં વિદ્યાર્થીવર્ગનો પ્રવાહ જુદો જ રીતે જઈ રહ્યો છે તેવા
સમયે આવા સંસ્કારી અને ધર્મગય પુસ્તકો હીવાદાંડી તરીકે કામ
કરે છે.

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયકીર્તિચંદ્રસૂરિજી મહારાજ સાહેબ સાથે
થયેલ ચર્ચામાં જાણવા મળ્યું છે કે આવા બીજા ૩-૪ પુસ્તકો તૈયાર
કરી રહ્યા છે. અને તે પણ પુસ્તકો દાઈસ્કુલના વિદ્યાર્થીઓને ઉપ-
યોગી થઈ પડે અને તેમને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન મળી રહે તેમજ કોઈ
પણ જાતના ભેદ ભાવ વગરના તૈયાર થશે. આપણા જૈન સમાજમાં
એવા તત્વચિંતક સારા લેખક સેવાભાવી ઉત્સાહી સંત પુરુષો છે
તેમના હસ્તક આપણે સ્તુતમાં ચલાવવા લાયક સરળ સાદી ભાષામાં
સરકાર તરફથી કોઈ બાધ ન આવે તેવા તેમજ ધર્મભેદ, ગર્મ્મભેદ
વગરના એવા પાઠ્યપુસ્તકો તૈયાર કરાવવા જોઈએ કે જેથી સ્તુતમાં
બાળકોને સુસંસ્કારો મળે, આધ્યાત્મિક જ્ઞાન મળે તેમજ વાતો સાથે
બોધ મળે. આ કાર્ય ખાસ કરવા જેવું છે, જૈન આગેવાનો તથા

સમાજના વિવિધતા સ્વરૂપે, પુનઃ આચાર્યદેવને મારી બુદ્ધિવિ-
વેદના મેદાને અને સંપાદક વિદ્વાન શાસ્ત્ર દિગ્વિખ્યાતને મારા મનવાદ.

(૨૫)

શ્રી ધાર્મિક શિક્ષણસંઘના બાહ્યેશ કાર્યકર શ્રી ચીમતલાલ પાલીતાણાકર

ધાર્મિક તારિયક અનેક પુસ્તકોના થયતાથી લેખક અને પ્રભુ-
જીવના શીખો અને પેરાવપદ સમજાવેલા સ્વર્ણિત, અપુરુષાણી
આચાર્યના પુત્ર આચાર્ય શીખા વિજયપ્રતિનિયંત્રકરીયજી મદરાસ-
ની કમ્પેલી કલો લખાણે આ 'જીવન પાઠક' પુસ્તક વિદ્યા-
શીખો, પુત્રો, આચાર્યકર શ્રી પુરુષોને એક સરખું ઉપોચી થઈ
પડે તેવું છે. આ પુસ્તકમાં પૂર આચાર્ય મદરાસજીએ જીવન પા-
ઠકના સમગ્ર કાલેલી પંચિત્તેલી ક્રમમાં ૧૭ સરખ વિવેચન
કર્તા છે અને આ પુસ્તકના મંદારક લખાણિક શ્રી દિગ્વિખ્યાતની
એક પ્રકાર પરી વિવિદન લેખ ૧૭ કોને સમગ્રક તોચલી અને
લેખ છે. આ પુસ્તકનો બહોળો ઉપોચો થઈ અને પર પડમાં પંચાતી
એ પ્રાચી આચાર્યના જીવનનું લેખ શીખે પાઠક થઈ લખે. આ
પુસ્તક લેખકે કવેલા પાઠક, પૂર આચાર્યજીએ ઉપોચો પંચિત્ત આર્થિક
માર્ગે એ લખાણિકા.

(૨૬)

—ગંગાપોરે શ્રી લીંગદાસજી અંબાભાઈના મર્ચન્ટ H. A. એનબી, L. L. LL.

પુસ્તકના લેખકશ્રીએ વિશિષ્ટવિદ્યાકારીક ૩૮ માર્ગે લેખક
ને જીવન પાઠક પુસ્તક અનેક કવેલી કવેલી. પુસ્તકનો લેખક શીખો
અર્થિક અને ઉપોચો થઈ, એક આ સમાજમાં લેખિક સમજાવેલા છે.
વિવિધતા કલ કાર્યકર એક કાર્યકરકલક, પુસ્તકે એક કાર્યકર

તે જી જીવે રહે તે માત્ર આગે મરણ બાપમાં દૃષ્ટાંતો અને વિગતોનો અર્થ મરણ મીઠે મમાવડી પરમ ઉપકાર કર્યો છે.

પુનઃપત્ની મદતની વાત તો એ છે કે, અરાખર જગતની હોવા જ્યાં પણ વાંચેલાં કોઈ પણ પાત્રો ઉપાદેશ અને નરીત વિચારમાં કરી જાય. ઉપાદેશમાંથી માનવ જીવનના મુદ્દાથી માંડીને મુખ્ય શાંતિના અનુભવો અગત્ય પીરસી આગે મોક્ષના દ્યોતને તવા દઈ મોક્ષની રજ કર્યો છે. સંપાદકની નોંધ ખરેખર પ્રશંસનીય છે.

(૩૦)

શિક્ષક-શ્રી નર્મદાશંકર ત્ર્યંબકરામ ભટ્ટ-ખંભાત

પૂઠ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયકીર્તિચંદ્રચરિત્ર મહારાજ સાહેબે લખેલ “જીવન મહત્તર” નામે ગ્રંથ તથા “જીવન સૌરભ” નામના પુસ્તકના ફર્મા વાંચવા મળ્યા.

આ બન્ને ગ્રંથો દૃઢ સામ્રાજ્ય વાંગી ગયો. આ બન્ને પુસ્તકો વિદ્યાર્થીઓ તેમ જ શૃદ્ધમંડળના આત્માલવૃદ્ધ પદ્ધતિ સભ્યોને અતિશય આનંદપ્રદ તથા બોધક નીવડશે.

તેમાં આપેલા દૃષ્ટાંતો ‘ટૂંકમાં અને રોચક શૈલીમાં હોવાથી વાંચતા કંટાળો ઉપજો તેવું નથી. વળી ધર્મ, નીતિ, વ્યવહાર, કાર્ય-દક્ષતા, આતુર્ય વિગેરે વિવિધરુદ્ધી આજતોનો સમાવેશ થયેલો હોવાથી સર્વની અભિરુચિને સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે.

ભાષા અતિશય સરળ, લાવવાહી, સચોટ અને અર્થગંભીર હોવાથી સુંદર અસર ઉપજાવે છે. પૂઠ આચાર્યદેવે આ યુગને જેવા સાહિત્યની જરૂર છે તેવું સાહિત્ય નિર્માણ કરીને જનતા ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે, એમ કહેવું તે અતિશયોક્તિ લયુક્ત નથી. આચાર્યશ્રીના પદને વંદનીય બનાવ્યું છે.

તા. ૧૦-૧૧-૭૧

(૨૧)

પ્રશિક્ષક લેખક શ્રી વસંતલાલ કાંતિલાલ કંધરલાલ

પ્રથમ પ્રીતિચંદ્રમુદીમાંથી મહારાજ આદેશે લેખેલ "જીવન માર્ગ" પ્રગટ થયેલા જીવનનું માર્ગ દર્શો. તેઓજીની દેલી લેખક છે. આવા સાહિત્ય પ્રચારની અત્યંત આવશ્યકતા છે.

કોઈ વિપિનચંદ્ર દાંતિલાલ ઝવેરી-મુંબઈ

આજે જગત તમારે ઐતિહાસની નામગ્યમાં જરૂરમાં અધો-ધનની મનોમાં ખૂબી રહ્યું છે. ત્યારે મારે અધિકારમાં મોટા મહા-ભાગે મહાત્મ હારા મહાત્મ પાણવી કોને પ્રસાદના પદે દોરે એવા કોના પદ્મ આત્માના દુઃખ પ્રકાશના પદે દોરના "જીવન માર્ગ" એવા દુઃખ સાહિત્યની આજે ખૂબ જરૂર છે અને તે વિદ્યામાં વૃદ્ધીથી આત્મક પરિચય હમ અંતરુદ્ધ દાર્શનિક દેલીએ વિવિધ સાહિત્ય રૂપે વિદ્યુત્પાતિયક પૂર્વ આત્માને મહારાજની પ્રીતિચંદ્રમુદી મહારાજ મિત્ર-મિત્રેશ જગત પર અમીમ દિવસારે રહી રહ્યા છે. જે આજે મેરિયો આપણા કોના અગ્નિચંદ્રના અગિયારી છે.

કોઈ ત્રીસલાલ જુહાપાલ શાહ-મુંબઈ

જગતમાંજગતમાં આજે મેરિયો અગ્નિચંદ્ર અત્યંત આવશ્યકતા છે, એવા મારણે "જીવન માર્ગ" એવા મરુદ્ધિ-મિત્ર અને મેરિયો પ્રગટ થયેલા મનાવવાની પૂર્વ આત્માને રિત્તવચનિચંદ્રમુદી મહારાજની કો હાર આત્મા દેવના રહી છે. પૂર્વ આત્માનેની સાહિત્યપ્રકાશના અત્યંત જરૂર છે.

શ્રી યોગેશ્વર દી. શાસ્ત્રી 'સુમિયા' સંપાદક

'જ્ઞાન વાનર'નું નામ જેટલું સુંદર છે, તેટલું જાહેર તેથી અધિક સખાળું સુંદર, ભાવપાત્ર, વ્યવેચી અને ઉપકારક છે. ભૌતિક-વાદના આ યુગમાં નવચિંતા અને સ્વતંત્રતાને સુંદર પ્રેરણા, માર્ગ-દર્શન અને સંસ્કારનું પાન કરાવે તેવું આ સર્જન છે. આત્મ સાહિત્ય ઘેર ઘેર પહોંચે અને સૌ માટે મટે સંસ્કૃતિ અને સંસ્કાર ચોપક અને તેનું અંતરથી ઈન્દ્રિય છું.

લેખક—પૂ. ગાગામ્થી શતાવધાની, પ્રખરવક્તા અને લેખક છે. જ્યારે સંપાદક શ્રી કિરણભાઈ એક ઉચ્ચ વિચારક, ચિંતક અને શ્રદ્ધાળુ લેખક છે. તેઓશ્રીને આ પ્રયત્ન સ્તુત્ય છે એટલું જ નહિ પણ આવકારદાયક અને અભિનંદન પાત્ર છે.

હવે પછીના ત્રણ પુસ્તકો એટલા જ આદરપાત્ર બનશે એવી મને શ્રદ્ધા છે. આંતે યોજનાની અને સર્જનની સફળતા ઈન્દ્રિય છું.

તા. ૧૩-૮-૭૧ પાલીતાણા

